

PREDŠKOLSKA USTANOVA
"NAŠA RADOST" SUBOTICA

PREDŠKOLSKI PROGRAM

DONET ŠKOLSKE 2011./2012. GODINE

SADRŽAJ

UVOD	4
LIČNA KARTA USTANOVE	5 - 22
• Opšti podaci	
• Obim osnovne delatnosti	
• Uslovi rada	
• Organizacija vaspitno-obrazovnog rada	
• Jezici vaspitvo-obrazovnog rada	
USTANOVA I NJENO OKRUŽENJE	22 - 25
• Koreni i tradicija	
• Broj stanovnika	
• Potrebe za predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem	
• Ekonomski resursi	
• Socio - kulturni resursi	
PONUĐA PROGRAMA I USLUGA	25 - 84
• Program nege i vaspitanja dece uzrasta do tri godine	
• Program predškolskog vaspitanja i obrazovanja dece od tri godine do uključivanja u program pripreme za školu	
• Pripremni predškolski program	
• Posebni programi	42 - 84
• Dodatni programi	42 - 68
1. "Slikam, vajah, animiram"	
2. "Kaži mi kako, pa ću znati"	
3. "English for you" i "Abc - you and me"	
4. "First step"	
5. "Čuvari jezika 1"	
6. "Čuvari jezika 2"	
7. "Prilagođeni Montesori program"	
8. "Otkrivanje matematike" i "123 - ja i ti"	
9. "To sam ja"	
10. "Ja polazim u školu"	
11. "Wir lernen Deutsch"	
• Prilagođeni programi	69 - 73
1. "Vrtić po meri deteta"	

• Programi stručne podrške porodici	74 - 82
1. "Zajedno u adaptaciji"	
2. "Zajedno u rešavanju konflikata"	
3. "Zajedno u pripremi za polazak u školu"	
• Prigodni i povremeni programi	82 - 84
1. "Rastimo uz ples"	
2. "Rođendaonice"	
SARADNJA SA PORODICOM	84 - 86
SARADNJA SA DRUŠTVENOM SREDINOM	86 - 96
• Manifestacije	87 - 95
1. "Klincijada"	
2. "Dečja neselja"	
3. "Noć mizeja"	
4. "Porodica - to je moja snaga"	
5. "Dobra igračka"	
6. "Deca deci"	
7. "Faršang"	
• Izleti	95
• Saranja sa kulturnim i sportskim institucijama	95 - 96
SARADNJA SA OSNOVNOM ŠKOLOM	96 - 97
PRAĆENJE I VREDNOVANJE OSTVARIVANJA PREDŠKOLSKOG PROGRAMA	97 - 98

UVOD

Na osnovu Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja iz 2009. godine, Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju iz 2010. godine, Pravilnika o Opštim osnovama predškolskog programa iz 2006. godine i Statuta Predškolske ustanove "Naša radost" Subotica,

Upravni odbor Predškolske ustanove "Naša radost" Subotica, na sednici održanoj dana ____6. februara 2012. godine ____ doneo je:

PREDŠKOLSKI PROGRAM USTANOVE

POLAZNI OSNOVI PREDŠKOLSKOG PROGRAMA

Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja iz 2009. godine predviđeno je da se predškolsko vaspitanje i obrazovanje ostvaruje na osnovu Predškolskog programa, koji je kao obavezan dokument, dužna da donese predškolska ustanova. Izrađuje ga stručni organ Ustanove. Donosi ga organ upravljanja Ustanovom, tj. Upravni odbor Ustanove, uz saglasnost Osnivača Ustanove na planirana materijalna sredstva za njegovo ostvarivanje. Pre donošenja dokumenta traži se mišljenje Saveta roditelja Ustanove.

Predškolski program se donosi na neodređeno vreme i objavljuje u skladu sa opštim aktom Ustanove. Menja se, dopunjava i usaglašava u skladu sa potrebama nastalim tokom njegovog ostvarivanja.

Predškolski program Ustanove je dokument kojim se utvrđuju ciljevi, vrste, obim, oblici i trajanje vaspitno-obrazovnog rada. Donosi se u skladu sa Pravilnikom o Opštim osnovama predškolskog programa iz 2006. godine.

Pri izradi Predškolskog programa školske 2011./2012. godine, vodilo se računa o prioritetima postavljenim u Razvojnem planu Ustanove za period od 2011. do 2016. godine i Preporukama za izradu Predškolskog programa Ustanove. Osim zakonske regulative i programskih smernica, na sadržaj Predškolskog programa su uticali i sledeći faktori:

- Mreža vrtića u subotičkoj opštini
- Interesi i potrebe porodice i lokalne zajednice u oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja
- Materijalne, prostorne i kadrovske mogućnosti Predškolske ustanove
- Specifični uslovi rada u određenim gradskim i prigradskim sredinama i vrtićima
- Predlozi za promene na osnovu Izveštaja o realizaciji predškolskog programa za proteklu školsku godinu i mišljenja stručnih tela Ustanove.

"LIČNA KARTA" PREDŠKOLSKE USTANOVE

OPŠTI PODACI I ADRESE

Predškolska ustanova "Naša radost" Subotica je organizovana na teritoriji opštine Subotica, sa sedištem u Subotici u ulici Antona Aškerca br.3.

Njena e-mail adresa je: nasaradost@open.telekom.rs, a web stranica je na adresi: www.nasaradost.edu.rs.

Pokriva sledeća naseljena mesta opštine: Palić, Žednik, Tavankut, Bajmok, Ljutovo, Malu Bosnu, Bačke vinograde, Hajdukovo, Šupljak, Nosu. Kelebiju, Treći kilometar i Bikovo.

Za rad u ovoj školskoj godini Ustanova koristiti 37 vrtića u gradu i 15 vrtića na terenu. Ukupno raspolaže sa 52 objekta za realizaciju Predškolskog programa.

OBIM OSNOVNE DELATNOSTI I USLOVI RADA

U okviru Ustanove postoje 52 objekta za boravak dece, odnosno 53 ako se uzme u obzir i odeljenje u bolnici. U okviru „Naše radosti“ nalaze se objekti namenski građeni za boravak dece i oni koji su adaptirani za boravak dece. U tabelama broj 1 i 2 je dat spisak namenskih i nenamenskih objekata.

Tabela broj 1

Pregled namenski građenih objekata sa izraženim kapacitetom, površinom objekta i dvorišta i adresom

	Naziv objekta	Kapacitet		Površina (m ²)		Adresa
		Broj grupa	Broj dece	Objekat	Dvorište	
1.	Šumica - krila	19	445	2808	12309	Banijska bb SUBOTICA
2.	Šumica - jaslice	3	45	120	40	Banijska bb SUBOTICA
3.	Naš biser	2	52	252	1272	E.Rusijana bb SUBOTICA
4.	Mandarina	7	182	1303	5875	A.Čarnojevića bb SUBOTICA
5.	Zeka	4	104	409,5	1531	Gundulićeva 39 SUBOTICA
6.	Ciciban	6	156	505	3180	Igmanska 1 SUBOTICA
7.	S. Marjanović	7	182	1123	7570	Pazinska 4 SUBOTICA
8.	Alisa	6	156	960	3780	A.Marodića bb SUBOTICA

9.	Mala sirena	7	182	719,26	2753	Mohačka 33 SUBOTICA
10.	Kalimero	4	104	409,5	3791	M.Oreškovića 21 PALIĆ
11.	Duga	1	26	252	150	Š.Petefija 2 HAJDUKOVO
12.	Hajdi	4	104	409,5	128	I.Sarića 56 SUBOTICA
13.	Petar Pan	2	52	252 - šk.zgrada		I. L. Ribara bb D.TAVANKUT
14.	Balončići	1	26	60 - šk.zgrada		Kosmajaska bb BIKOVO
15.	Morska zvezda	1	26	60 - šk.zgrada		V. Nazora 15 S. ŽEDNIK
16.	Sunce	1	60	60 - šk.zgrada		Nikole Tesle 1 N. ŽEDNIK

Tabela br. 2
Pregled prilagođenih prostora za boravak dece sa izraženim kapacitetom,
površinom objekta i dvorišta i adresom

	Naziv objekta	Kapacitet		Površina		Adresa
		Broj grupa	Broj dece	Objekat	Dvorište	
1.	Marjai Marija	1	26	108	590	K.Bitermana 20 SUBOTICA
2.	Pinokio	2	36	184	Mes.zaj.	B.Jedinstva bb SUBOTICA
3.	Veverica	4	104	352	1365	Frankopanska 13 SUBOTICA
4.	Palčica	5	130	552	1300	Tolstojeva 8 SUBOTICA
5.	Kolibri	8	208	566	1684	I.G.Kovačića 9 SUBOTICA
6.	Poletarac	5	130	441.69	720	M. Gupca 31 SUBOTICA
7.	Lastavica	6	156	548	2105	D. Mišović 21 SUBOTICA
8.	Plavi zec	3	78	258	1567	Bajski put 22 SUBOTICA
9.	Bubamara	2	52	151	1519	Gajeva 15 SUBOTICA
10.	Mak Đerđ	5	130	559,59	749	Č. Bele 2 SUBOTICA

11.	Pera detlić	2	52	167	919	Beogradski put 47 SUBOTICA
12.	Snežana	2	52	255	602	S.P. Krcuna 5 SUBOTICA
13.	Neven	4	104	403	700	R. Končara 25 SUBOTICA
14.	Mali princ	2	52	120	300	Sutjeska 82 SUBOTICA
15.	Marija Petković -Sunčica	2	52	183	zakup	Sterijina 4 SUBOTICA
16.	Maštalica	6	156	430 - šk.zgrada		Majšanski put 95 SUBOTICA
17.	Kockica	3	78	324 M. Z. Bajmok		JNA 27 BAJMOK
18.	Sunčica	2	52	198 - šk.zgrada		Mije Mandića 1 BAJMOK
19.	Lane	1	26	60 - šk. zgrada		P. Baje bb BAJMOK
20.	Bambi	1	26	60 - šk. zgrada		Subotička 37 MALA BOSNA
21.	Pepeljuga	1	26	60 - šk. zgrada		Nikola Tesla bb LJUTOVO
22.	Cvetići	1	26	60 - šk.zgrada		Salaš br 1447 G. TAVANKUT
23.	Suncokret	2	52	122 - šk. zgrada		Ludoška bb B. VINOGRADI
24.	Senica	1	26	50 - šk. zgrada		Oml. brigada 29 NOSA
25.	Labud	1	26	60- šk. zgrada		Holomski šor 3 ŠUPLJAK
26.	Kekec	3	78	232 - vlasništvo Kekec -a		Pionirske aleje 6 PALIĆ
27.	Zlatna ribica	1	26	82 - zakup		Durmitorska 9 SUBOTICA
28.	Mala Alisa	2	52	180 - zgrada Medic. centra		A. Marodića bb SUBOTICA
29.	Zvončica	1	26	85 - zakup		Somborski put 26a SUBOTICA
30.	Bajka	1	26	60 – šk. zgrada		Karađorđev put 94 SUBOTICA
31.	Leptirići	1	26	60 – šk. zgrada		E. Kardelja 114 SUBOTICA
32.	Delfin	2	52	60 – šk. zgrada		V. Vlahovića 5 KELEBIJA
33.	Maslačak	1	26	83 - zakup		Cara Lazara 13 SUBOTICA
34.	Visibaba	2	52	zakup		Trogirska bb PALIĆ

35.	Pčelica	2	52	127 - zakup	Ž. Zrenjanina 8 SUBOTICA
36.	Zvezdice	3	50	180 - zgrada Medic. centra	Šabačka bb SUBOTICA

OBJEKTI ZA PRIPREMU HRANE

Za decu PU "Naša radost" hrana se priprema u centralnoj kuhinji u objektu "Šumica" u ulici Banijskoj bb. Iz centralne kuhinje hrana se distribuira u sve vrtiće, osim u one koji se nalaze u prigradskim naseljima, koji ishranu dece obezbeđuju na drugi način. U Bajmoku je ishrana dece organizovana u saradnji sa privatnim preduzećem „Kvit“.

Kapacitet kuhinje u vrtiću "Šumica" je prvobitno bio oko 450 obroka, jer je građena namenski za potrebe samo objekta "Šumica", ali je vremenom, u više navrata, raznim adaptacijama taj kapacitet uvećavan, tako da danas on iznosi preko 4000 obroka, pa centralna kuhinja obezbeđuje ishranu za svu decu Ustanove.

OBJEKTI ZA ODMOR I REKREACIJU DECE

PU "Naša radost" u svom sastavu nema objekte posebno namenjene za letovanje i zimovanje dece. Objekat "Kekec" na Paliću, u kome se u toku školske godine obavlja redovna vaspitno-obrazovna delatnost, preko leta može da funkcionše i kao objekat za odmor i rekreaciju. To se u ranijim periodima koristilo za letnji boravak dece iz gradskih vrtića, uz minimalnu nadoknadu cene troškova boravka od strane roditelja.

Poslednjih godina zdravstveno - turistički kapaciteti ovog vrtića nisu maksimalno iskorišćeni. Jedan od razloga je i sve manje ulaganje u održavanje dvorišta i same zgrade vrtića, koja je dosta oronula. Po svemu sudeći, dok se ne obezbede bolji uslovi za boravak dece preko leta, postojeći kapaciteti ovog vrtića biće korišćeni samo sporadično za kraći boravak dece tokom leta iz gostujućih vrtića predškolskih ustanova iz okruženja.

OPREMLJENOST SREDSTVIMA ZA RAD

a) Didaktički materijal i stručna literatura

Na nivou Ustanove postoji biblioteka koja poseduje zbirku stručne literature, kako domaćih, tako i stranih izdavača i to na srpskom, mađarskom, hrvatskom, češkom, nemačkom i engleskom jeziku. Osim toga, svaki vrtić raspolaže svojom malom stručnom bibliotekom.

Svaka vaspitna grupa je opremljena didaktičkim materijalom i igračkama u skladu sa uzrastom dece koja u njoj borave. Dva vrtića su kompletno opremljena kolekcijom razvojnih Montesori materijala.

Na nivou Ustanove je u toku izrada Standarda opremljenosti jaslica i vrtića igračkama, didaktičkim materijalom i sredstvima za rad. Osim što će dati pregled neophodne opreme po uzrastima, to će biti i pouzdan pokazatelj

trenutne opremljenosti svake grupe, odnosno dobar putokaz u kom pravcu i kojim prioritetima se treba rukovoditi u nabavci igračkaka i opreme za grupe i vrtiće.

b) Audio - vizuelna sredstva

Na osnovu popisa audio - vizuelnih sredstava, za svaki vrtić je napravljena lista potreba sa dopunom dotrajalih uređaja i nabavkom nove, savremene oprema. Fond audiovizuelnih sredstava se stalno obogaćuje i menja. Trenutna situacija je takva da svaki objekat poseduje televizor, DVD plejer i CD plejer. Mnogi objekti imaju kopir aparate i aparate za plastificiranje, što im omogućava trajnije korišćenje originalno osmišljenih vizuelnih materijala za rad sa decom.

Neki objekti su opremljeni i kompjuterima, pa lakše dolaze do informacija i ideja bitnih za planiranje, rad, saradnju sa roditeljima i stručno usavršavanje, a posebna dobit od novih tehnologija je brža i jednostavnija međusobna unutrašnja komunikacija zaposlenih i spoljašnja komunikacija sa društvenom sredinom, pre svega sa porodicom i Osnivačem.

Najveći problem u čuvanju opreme predstavljaju česta obijanja objekata i krađe tehnike. Iz tih razloga planira se postepeno uvođenje video nadzora i kupovina kamera i alarmnih uređaja za objekte u kojima je opasnost od provala i krađa izraženija.

Ustanova poseduje video kameru, dva projektora, dva video - bima i foto - aparat.

v) Tehnički aparati i mašine

Opremljenost tehničkim aparatima i mašinama je na zadovoljavajućem nivou. Vešeraj poseduje sve potrebne mašine za adekvatno funkcionisanje u oblasti pranja, sušenja i peglanja veša.

U cilju poboljšanja načina pripremanja hrane za decu na nivou Ustanove, uz finansijsku pomoć grada Subotice, nabavljene su specijalne pećnice i robot za pripremu i pečenje hrane.

ORGANIZACIJA RADA

Predškolsku ustanovu "Naša radost" čine 52 vrtića od kojih se 37 nalazi na teritoriji grada, a 15 u prigradskim naseljima. U cilju postizanja veće efikasnosti i bolje koordinacije i organizacije rada, Ustanova je podeljena na tri pedagoške jedinice.

U Tabeli broj 3 je dat pregled objekata po pedagoškim jedinicama.

Tabela broj 3
 Raspored objekata po pedagoškim jedinicama

PRVA PEDAGOŠKA JEDINICA	DRUGA PEDAGOŠKA JEDINICA	TREĆA PEDAGOŠKA JEDINICA
Rukovodilac Mirjana Gurinović	Rukovodilac Ema Husar	Rukovodilac Snežana Flego
1. Alisa	1. Veverica	1. Maštalica
2. Sanda Marjanović	2. Lastavica	2. Ciciban
3. Šumica – oba krila	3. Kolibri	3. Mandarina
4. Neven	4. Pinokio	4. Pera Detlić
5. Naš biser	5. Kekec - Palić	5. Hajdi
6. Zeka	6. Mak Đerđ	6. Mala sirena
7. Marjai Marija	7. Plavi zec	7. Snežana
8. Kockica - Bajmok	8. Kalimero - Palić	8. Bubamara
9. Sunčica - Bajmok	9. Palčica	9. Pčelica
10. Lane - Bajmok - Rata	10. Poletarac	10. Marija Petković - Sunčica
11. Pepeljuga - Ljutovo	11. Duga - Hajdukovo	11. Maslačak
12. Cvetić - Gornji Tavankut	12. Senica - Nosa	12. Zvončica
13. Petar Pan - Donji Tavankut	13. Labud - Šupljak	13. Zlatna ribica
14. Bambi - Mala Bosna	14. Suncokret - Bački vinogradi	14. Mali princ
15. Šumica - jaslice	15. Delfin - Kelebija	15. Morska zvezda - Stari Žednik
16. Mala Alisa - jaslice	16. Leptirići - Treći kilometar	16. Sunce - Novi žednik

	17. Bajka - OŠ "Sečenji Ištvan"	17. Balončići - Bikovo
	18. Visibaba - OŠ "Miroslav Antić" - Palić	18. Zvezdice
		19. Cvrčak – Bolnica

- Za poslove upravljanja Ustanovom je zadužen direktor Jašo Šimić.
- Poslove organizacije rada u svakoj jedinici obavljaju rukovodioci pedagoških jedinica: Mirjana Gurinović, Snežana Flego i Ema Husar.
- Za poslove organizacije i koordinacije rada iz oblasti preventivne zdravstvene zaštite zadužena je glavna medicinska sestra Julijana Pap.
- Za poslove organizacije i koordinacije rada u oblasti ishrane zaduženi su: koordinator kuhinje i voznog parka Mladen Marijanović i tehnolog Ljiljana Beatović.
- Za poslove organizacije i koordinacije rada tehničkom službom zadužen je šef tehničke službe Marko Đukićin.
- Za poslove organizacije rada na nivou vrtića zaduženi su glavni vaspitači vrtića - šefovi.

Na nivou Ustanove postoji Upravni odbor od devet članova koga čine:

Predstavnici roditelja:

1. Olga Andrić
2. Ivana Koso
3. Dejan Polić

Predstavnici Osnivača:

1. Eva - Helena Kulunčić
2. Anastazija Toldi
3. Jasenka Gvozdenović

Predstavnici Ustanove:

1. Jasmina Kukić
2. Nebojša Markez
3. Mirjana Gurinović.

KADAR

U Ustanovi su zastupljeni sledeći profili prema određenim oblastima rada:

- Rukovodeći kadar: direktor, rukovodioci pedagoških jedinica,
- Vaspitno – obrazovni kadar: pedagozi, psiholozi, logopedi, saradnik za likovno, socijalni radnik, vaspitači, medicinske sestre - vaspitači,
- Administrativno - pravni i finansijski kadar
- Kadar za održavanje higijene objekata i serviranje hrane - pomoćno osoblje: spremačice i servirke,
- Kadar za pripremanje i održavanje standarda kvaliteta hrane: kuvari, tehnolog, nutricionista
- Kadar za tehničke poslove: majstori i vozači
- Kadar za zaštitu na radu.

Tabela br. 4
Pregled broja zaposlenih prema profilima stručnosti

R. broj	Profil stručnosti	Broj radnika
1.	Rukovođenje	5
2.	Pedagog, psiholog, logoped, socijalni radnik	9
3.	Stručni saradnik za ishranu	1
4.	Saradnik za likovno	1
5.	Vaspitač	266
6.	Medicinska sestra - vaspitač	37
7.	Medicinska sestara za preventivnu zaštitu	1
8.	Administrativno - pravni i finansijski poslovi	13
9.	Pripremanje hrane	13
10.	Pomoćni radnik	106
11.	Tehnički poslovi	16
12.	Animator kulturnih aktivnosti	1
	Ukupno	469

VASPITNO – OBRAZOVNI KADAR

Vaspitno – obrazovni rad sa decom od 1 do 3 godine obavljaju medicinske sestre - vaspitači i vaspitači, a sa decom od 3 godine do polaska u školu obavljaju vaspitači. U poludnevnom boravku sa decom od 5 do 7 godina rade vaspitači. To je u skladu sa normativima kadra koji propisuje Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju.

Pošto normativ za desetočasovno radno vreme iznosi 1,82 vaspitača po grupi to utiče na organizaciju rada. Kako bi teret normativa bio podjednako raspoređen na zaposlene vaspitače i medicinske sestre - vaspitače, određen je srednji normativ od 0,97, što znači da svi vaspitači i sestre imaju istu dužinu radnog vremena od 5.50 sati neposrednog rada i dobijaju platu od 97%.

Ustanova konstantno radi na poboljšanju kvalifikacione strukture zaposlenih, posebno vaspitno - obrazovnog kadra. Mnogi vaspitači su završili specijalizacije za rad u jaslicama i inkluzivnim grupama, a medicinske sestre, koje nisu imale adekvatne kvalifikacije prema Zakonu o predškolskom vaspitanju i obrazovanju, su se tokom prethodne godine dokvalifikovale uz materijalnu podršku Ustanove.

Naime, donošenjem Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja i Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju, predviđa se da u predškolskoj ustanovi rade vaspitači i medicinske sestre - vaspitači. Nije predviđen rad saradnika u vaspitno obrazovnom radu, kako je to bilo ranije u Vojvođanskim vrtićima. Za očekivati je da ovakva struktura zaposlenih doprinese kvalitetnijem vaspitno - obrazovnom radu, većem osećaju profesionalne kompetencije i aktivnijem učešću stručnog kadra u neposrednom radu sa decom.

Model rada dva ravnopravna vaspitača u grupi afirmiše se i usavršava planiranjem i realizovanjem adekvatnih edukacija, seminara i drugih oblika stručnog usavršavanja. Kvalitet rada garantuje i broj od 80 vaspitača koji su tokom protekle dve godine završili visoko obrazovanje na visokim strukovnim školama za obrazovanje vaspitača u Vojvodini u trogodišnjem, odnosno četvrogodišnjem trajanju, a od prošle godine u Ustanovi postoje i sa decom rade i prva tri vaspitača koja su završila master studije.

Jedan broj vaspitača je završio akademske studije u Beogradu, a drugi u Subotici i Somboru. U cilju stimulacije njihovog obrazovanja Ustanova je svim vaspitačima, novoupisanim studentima, platila jednu ratu školarine. Uvereni smo da će i ostali vaspitači nastaviti obrazovanje na visokim školama za obrazovanje vaspitača u trogodišnjem trajanju, odnosno u četvrogodišnjem na fakultetima u Srbiji.

Smatramo da je važno istaći da u jednom broju jaslenih grupa rade vaspitači koji imaju visoko obrazovanje, smer za jaslice, u skladu sa pozitivnim propisima. Na taj način Ustanova je, zasigurno među prvima u Srbiji, koja zapošljava vaspitače u jaslicama i time pokazuje na delu da nije propala ideja da je za rad sa najmlađim uzrastima potrebno više od četvrogodišnjeg obrazovanje na srednjem stupnju.

Zbog novih pozitivni propisa koji traže za rad sa decom do tri godine profil medicinsku sestru - vaspitača, odnosno vaspitača, prošle godine su postojeće medicinske sestre upisale i završile dokvalifikaciju u Medicinskoj školi u Subotici. Takođe je i određeni broj pomoćnih radnika sa srednjom stručnom spremom različitih profila bio motivisan od strane Ustanove da upiše

i završi prekvalifikaciju u Srednjoj medicinskoj školi u Subotici, kako bi po završetku dobio adekvatno zvanje za rad u jaslicama.

STRUČNA SLUŽBA

Za praćenje, organizaciju i unapređivanje vaspitno-obrazovnog rada zadužena je stručna služba koju čine:

- Pedagozi: Jasmina Kukić, Eržebet Bedrosian i Violeta Vrcelj Odri i Biljana Bošnjak - pedagog volonter
- Psiholozi: Dijana Kopunović, Milana Jovićević i Biserka Jovanović - psiholog na određeno/ zamena
- Logopedi: Jasna Skenderović i Marta Pertet
- Socijalni radnik : Zoltan Šuranji
- Saradnik za likovno: Ljubica Suturović
- Saradnik za animaciju kulturnih aktivnosti: Arsen Ćosić

Tabela broj 5
Profil stručnosti sa brojem izvršilaca

Profil stručnosti	Broj izvršilaca
Pedagog	3 + 1
Psiholog	2 + 1
Logoped	2
Saradnik za likovno	1
Socijalni radnik	1
Animator kulturnih aktivnosti	1
Ukupno	10 + 2

Za praćenje i unapređivanje vaspitano - obrazovnog rada svaki vrtić ima svog pedagoga i psihologa. Za praćenje specifičnih programa koji se u vrtiću realizuju, zaduženi su koordinatri tih programa. Logopedi su zaduženi za praćenje i trijažu dece, uključivanje u individualni terapijski program i savetodavni rad sa vaspitačima i roditeljima. Saradnik za likovno obavlja poslove unapređivanja vaspitno - obrazovnog rada iz oblasti likovnog vaspitanja u svim vrtićima, a animator kulturnih aktivnosti je zadužen za planiranje, realizaciju i obogaćivanje kulturnih programa na nivou Ustanove.

RADNO VREME USTANOVE

Vreme boravka dece u poludnevnom boravku iznosi 5 časova iako Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju predviđa 4 časa trajanja PPP – predškolskog pripremnog programa. To znači da u tom programu Ustanova radi jedan sat duže od propisanog, što je postignuto uz saglasnost Osnivača.

Radno vreme vrtića u kojima je zastupljen celodnevni boravak dece iznosi 10 časova u 37 vrtića, koji su otvoreni od 5,40 do 15,40 časova, a u 15 objekata radno vreme vrtića iznosi 11 časova. Oni su otvoreni od 5,40 do 16,40 časova, što je potreba zaposlenih roditelja, kojima se izašlo u susret, uz saglasnost Osnivača, da se radno vreme objekta produži za sat vremena.

I dalje se prate potrebe i interesi roditelja za produženjem radnog vremena vrtića, kako bi se pronašlo optimalno rešenje za sve u saglasnosti sa Osnivačem.

U skladu sa iskazanim potrebama roditelja za smeštajem dece u vrtiće u poslepodnevnim časovima, organizovana je realizacija vaspitno - obrazovnog programa za decu od 2 do 7 godina u jednoj grupi vrtića „Šumica“ u trajanju od 10 časova i to u periodu od 12,00 do 22,00 sata.

Poludnevni boravak se u zavisnosti od prostornih mogućnosti objekta organizuje i u prepodnevnim i u poslepodnevnim časovima, a u većini vrtića se vaspitno - obrazovni rad odvija po smenama koje prate smene najbliže škole – mesečno ili kvartalno.

Tabela br. 6

Pregled objekata u kojima se organizuje CELODNEVNI BORAVAK dece, sa brojem grupa i radnim vremenom

R.br.	Vrtić	Broj grupa	Radno vreme
1.	ŠUMICA – oba krila i jaslice	22	5,40 - 22.00
2.	ALISA	6	5,40 - 16,40
3.	MARJAI MARIJA	1	5,40 - 15,40
4.	VEVERICA	4	5,40 - 15,40
5.	MALA SIRENA	7	5,40 - 16,40
6.	PALČICA	5	5,40 - 16,40
7.	SNEŽANA	2	5,40 - 15,40
8.	MAŠTALICA	5	5,40 - 16,40
9.	MANDARINA	8	5,40 - 16,40
10.	CICIBAN	6	5,40 - 16,40
11.	SANDA M.	8	5,40 - 16,40
12.	MALA ALISA	2	5,40 - 16,40
13.	KOCKICA	3,5	5,40 - 15,40

14.	KOLIBRI	8	5,40 - 16,40
15.	POLETARAC	5	5,40 - 15,40
16.	LASTAVICA	6	5,40 - 16,40
17.	BUBAMARA	2	5,40 - 15,40
18.	MAK ĐERĐ	5	5,40 - 15,40
19.	PINOKIO	1	5,40 - 15,40
20.	NAŠ BISER	2	5,40 - 15,40
21.	PLAVI ZEC	3	5,40 - 15,40
22.	KEKEC	3	5,40 - 15,40
23.	HAJDI	4,5	5,40 - 15,40
24.	NEVEN	4	5,40 - 16,40
25.	ZEKA	3	5,40 - 16,40
26.	MARIJA PETKOVIĆ	2	5,40 - 16,40
27.	KALIMERO	4,5	5,40 - 16,40
28.	PERA DETLIĆ	2	5,40 - 15,40
29.	PČELICA	2	5,40 - 15,40
	UKUPNO	136,5	

Tabela br. 7
Pregled objekata u kojima se organizuje POLUDNEVNI BORAVAK dece, sa brojem grupa i radnim vremenom

R.br.	Vrtić	Broj grupa	Radno vreme	
			Pre podne	Posle podne
1.	ŠUMICA	1	7.30 –12.00	
2.	ALISA	2		14.00 - 19.00
3.	PERA DETLIĆ	2	7.00 - 12.00	12.30 - 17.30

4.	MASLAČAK	2		7.00 - 12.00	12.30 - 17.30
5.	ZVEZDICA	3		7.00 - 12.00	12.30 - 17.30
6.	ZLATNA RIBICA	2		7.00 - 12.00	12.30 - 17.30
7.	SNEŽANA	1		7.00 - 12.00	
8.	MAŠTALICA	3		7.00 - 12.00	12.30 - 17.30
9.	VISIBABA	2		7.00 - 12.00	12.30 - 17.30
10.	LANE	1		7.30 - 12.30	
11.	DUGA	1		7.30 - 12.30	
12.	SUNCOKRET	2		7.30 - 12.30	
13.	SENICA	1		7.30 - 12.30	
14.	LABUD	1		7.30 - 12.30	
15.	PETAR PAN	3		7.00 - 12.00	12.30 - 17.30
16.	CVETIĆ	1		7.30 - 12.30	
17.	BAMBI	2		7.30 - 12.30	
18.	PEPELJUGA	1		7.30 - 12.30	
19.	PINOKIO	1		7.30 - 12.30	
20.	NAŠ BISER	2		7.00 - 12.00	12.30 - 17.30
21.	MARIJA PETKOVIĆ	1			12.30 - 17.30
22.	BAJKA	2		7.00 - 12.00	12.30 - 17.30
23.	LEPTIRIĆ	1		7.30 - 12.30	
24.	DELFIN	2		7.00 - 12.00	12.00 - 17.00
25.	MORSKA ZVEZDA	2		7.00 - 12.00	12.30 - 17.30
26.	SUNCE	2		7.00 - 12.00	12.30 - 17.30
27.	ZEKA	1		7.00 - 12.00	
28.	ZVONČICA	2		7.00 - 12.00	
29.	SUNČICA - Bajmok	4		7.00 - 12.00	12.30 - 17.30
30.	BALONČIĆ	1		7.30 - 12.30	

31.	MALI PRINC	2		7.15 – 12.15	12.30 – 17.30
	UKUPNO	54			

Napomena: U Bolnici se nalazi jedno odeljenje za decu predškolskog i školskog uzrasta, gde je zaposlen jedan vaspitač iz Ustanove.

U celodnevnom boravku školska godina traje od 1. septembra do 31. avgusta, a za poludnevni boravak školska godina se određuje prema Kalendaru koji za svaku godinu donosi pokrajinski sekretar za obrazovanje.

OBLICI RADA SA DECOM

Predškolska ustanova "Naša radost" je državna ustanova koja obezbeđuje ostvarivanje sledećih funkcija predškolskog vaspitanja i obrazovanja:

- Vaspitno - obrazovnu funkciju
- Preventivno - zdravstvenu funkciju
- Socijalnu funkciju i
- Ishranu dece.

Celovitost realizacije ovih funkcija se obezbeđuje kroz sledeće oblike rada sa decom:

- Celodnevni boravak - jaslice - za decu od 1 do 3 godine
- Celodnevni boravak - obdanište - za decu od 3 godine do polaska u školu
- Celodnevni boravak - obdanište - za decu od 2 godine do polaska u školu
- Poludnevni boravak u trajanju od 5 sati - zabavište - za decu jednu ili dve godine pred polazak u školu.

Napomena: Pripremni predškolski program se organizuje i u celodnevnom i u poludnevnom boravku za decu od 5,5 godina do polaska u školu.

Tabela br. 8
Spisak objekata sa zastupljenim oblicima rada, brojem grupa i dece u školskoj 2011./2012. godini

		O b l i c i r a d a						Poludnevni boravak	
		Celodnevni 1 - 3		Celodnevni 3 - 6,5		Celodnevni 2 - 6,5		Broj grupa	Broj dece
Redni broj	Objekat	Broj grupa	Broj dece	Broj grupa	Broj dece	Broj grupa	Broj dece		
1.	Alisa			6	134			2	53

2.	Bajka							2	25
3.	Balončići							1	15
4.	Bambi							2	24
5.	Bubamara			2	49				
6.	Ciciban	2	37	4	103				
7.	Cvetići							1	18
8.	Delfin							2	27
9.	Duga							1	22
10	Hajdi			3	68	1,5	24		
11	Kalimero	1,5	23	3	72				
12	Kekec			3	64				
13	Kockica	1,5	20	2	54				
14	Kolibri	2	33	6	156				
15	Labud							1	20
16	Lane							1	22
17	Lastavica	1	20	5	122				
18	Leptirići							1	25
19	Mak Đerđ	1	17	4	83				
20	Mala Alisa	2	30						
21	Mala Sirena	1	12	5	125	1	18		
22	Mali Princ							2	38
23	Mandarina	3	53	5	148				
24	Marija Petković			2	47			1	20
25	Marjai Marija			1	18				
26	Maslačak							2	37
27	Maštalica			5	131			3	50
28	Morska zvezda							2	31

29	Naš Biser			2	32			2	29
30	Neven			4	96				
31	Palčica			5	119				
32	Pčelica	2	30						
33	Pepeljuga							1	24
34	Pera Detlić			2	47			2	41
35	Petar Pan							3	44
36	Pinokio			1	23			1	19
37	Plavi zec			3	76				
38	Poletarac	1	22	4	94				
39	Sanda Marjanović	1,5	23	5	133	1,5	26		
40	Senica							1	13
41	Snežana			2	35			1	21
42	Sunce							2	32
43	Suncokret							2	31
44	Sunčica							4	84
45	Šumica - krila			15	315			1	18
46	Šumica - jaslice	6	93						
47	Veverica			4	91				
48	Visibaba							2	43
49	Zeka			3	70			2	32
50	Zlatna ribica							2	34
51	Zvezdice							3	74
52	Zvončica							1	25
	Ukupno	25,5	413	106	2505	4	68	54	991

JEZICI NA KOJIMA SE OSTVARUJE VASPITNO - OBRAZOVNI RAD

Vaspitno - obrazovni rad u Ustanovi se ostvaruje na srpskom, mađarskom i hrvatskom jeziku. Uvažavajući karakteristike lokalne sredine, u kojoj postoje porodice koje neguju dva ili tri jezika i podržavajući porodični model razvoja jezika u dvojezičnim porodicama, Ustanova razvija program rada u okviru koga su unutar jedne grupe ravnopravno zastupljena dva jezika – srpski i mađarski.

Pored razvoja maternjeg jezika u Ustanovi su zastupljeni programi za razvoj komunikativnih sposobnosti na nematrnjem jeziku – srpskom i mađarskom, kao i programi za razvoj komunikativnih sposobnosti na stranom jeziku – engleskom i nemačkom.

Vaspitači koji realizuju programe za razvoj komunikativnih sposobnosti na nematrnjem tj. stranom jeziku imaju za to odgovarajuće kvalifikacije i znanje stečeno u toku kontinuiranog stručnog usavršavanja, a njihov rad sistematski prate koordinatori programa.

Tabela broj 9

Broj grupa prema jezicima na kojima se ostvaruje vaspitno - obrazovni rad
po uzrastu dece u celodnevnom boravku

Jezik vaspitno- obrazovnog rada	Mešovita 3-6	Mlađa 3-4	Srednja 4-5	Starija 5-6	Najstarija 6-7	Ukupno
Srpski	29	9	10	10	14	72
Mađarski	15	0	1	0	4	20
Hrvatski	2	0	0	0	0	2
Dvojezično srpsko - mađarski	1	1	1	1	1	5
Dvojezično srpsko - nemački	2	0	0	0	0	2
Dvojezično mađarsko - nemački	1	0	0	0	0	1
Dvojezično srpsko - engleski	4	0	0	0	1	4
Ukupno	54	10	12	11	19	106

Tabela br. 10
 Broj grupa prema jezicima na kojima se ostvaruje vaspitno - obrazovni
 rad u poludnevnom boravku

Broj grupa	Jezik	Broj dece	Normativ	Procenat %	Prosek dece po grupi
34	srpski	669	884	75,67	19,68
17	mađarski	293	442	66,28	17,23
3	hrvatski	29	78	37,19	9,66
54	ukupno	991	1404	70,58	18,35

Tabela br. 11
 Broj grupa i dece u celodnevnom boravku – jaslice/obdanište i poludnevnom
 boravku u školskoj 2011./2012. godini
 u odnosu na normativ

	Broj grupa	Broj dece	Normativ	Procenat %	Prosek dece po grupi
Jaslice	25,5	413	356	116,01	16,20
Obdanište od 3 do 6,5	106	2505	2366	105,87	23,63
Obdanište od 2 do 6,5	4	68	60	116,33	17,00
Zabavište od 5 do 7	54	991	1404	70,58	18,35
Ukupno	189,5	3977	4186	95,00	20,99

Napomena: Osim ovoga, jedno odeljenje se nalazi u Bolnici.

USTANOVA I NJENO OKRUŽENJE

Koreni i tradicija

S ponosom ističemo da smo nastavljači pregalaštva generacija koje su još davne 1844. godine započeli brigu o čuvanju i obrazovanju predškolske dece, osnivajući prva zabavišta u Subotici. To nas obavezuje i daje snage da, nastavljajući tim putem, damo svoj doprinos unapređenju ove delatnosti. Svesni smo da su mnoge prethodne generacije predškolskih radnika utkale svoj najbolji deo u temelje današnje ustanove. Pod nazivom „Naša radost“ predškolska ustanova živi i deluje od davne 1971. godine.

Broj stanovnika

Po popisu stanovništva iz 2002. godine Subotica ima 148401 stanovnika. Od toga gradski deo /Subotica i Palić /ima 107726. Opštinu Subotica čine: Subotica /99981 st./, Bajmok /8586 st./, Bački Vinogradi /2039 st./, Bikovo /1824 st./, Dušanovo /741st./, Višnjevaca /639 st./, Gornji Tavankut /1381 st./, Donji Tavankut /2631 st./, Đurđin /1746 st./, Kelebija /2168 st./, Ljutovo /1181 st./, Mala Bosna /1245 st./, Mišićevo /446 st./, Novi Žednik /2848 st./, Stari Žednik /2230 st./, Hajdukovo /2482 st./, Palić /7745 st./, Čantavir /7178 st./ i Šupljak /1310 st./.

Najmanje naselje je Mišićevo i broji 446 stanovnika, a najveće naselje je Bajmok koje broji 8586 stanovnika.

Potrebe za predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem

U svim naseljima postoji vrtić osim u Mišićevu, gde nema dovoljan broj dece ni za vrtić ni za školu. Deca iz tih razloga pohađaju vrtić i školu u Bajmoku. Subotica je središte Severnobačkog okruga i kulturni i ekonomski centar severnog dela Vojvodine. U Subotici se nalaze mnoge institucije čiji koren potiče iz prošlih vekova, a spadaju među najstarije i na prostorima Srbije. Prošle godine Subotica je dobila status grada, mada je to već bila u svojoj prošlosti. Uskoro se očekuje da Subotica bude i univerzitetski grad.

Što se tiče organizacije predškolskog i osnovnoškolskog života dece u opštini, jedan od problema koji treba rešiti jeste i vođenje precizne evidencije o broju dece koja imaju prebivalište na teritoriji Opštine Subotica. Naime, broj dece koji se vodi u Matičnim knjigama i broj stvarne dece se uveliko razlikuje. To se pre svega odnosi na romsku populaciju dece koja ne pohađaju ni vrtić ni osnovnu školu.

Shodno pozitivnim propisima, očekujemo da Opština u dogledno vreme bude u mogućnosti da sagleda i objedini sve relevantne podatke. Ti podaci su veoma važni za Ustanovu, jer bi olakšali planiranje i organizaciju grupa i objekata, a doprineli bi i realnijem sagledavanju potreba za daljim razvojem mreže vrtića u Opštini.

Ekonomski resursi

Subotica spada u gradove koji su oduvek imali i imaju sluha i razumevanja za najmlađe. Subotičani imaju dugu tradiciju predškola, pa jednim delom i zbog toga, imaju izraženiju svest i želju za kvalitetnim životom dece u objektima predškolske ustanove „Naša radost“. Naime, sve veći broj roditelja želi da im dete bude smešteno u vrtić, a poslednjih godina sve više i u jaslicama, bez obzira na moguće druge načine rešavanja brige o deci.

Zato je poslednjih godina evidentno otvaranje novih vaspitnih grupa. Kako je cilj svake opštine i grada zadovoljavanje potreba roditelja i dece, verujemo da će čelnici Grada naći načina da obezbede dovoljno sredstava kako bi se povećao broj objekata, odnosno vaspitnih grupa koje bi mogle primiti svu zainteresovanu decu i zadovoljiti sve potrebe subotičkih građana.

Naravno, u tu svrhu korisna bi bila i sredstva Pokrajine i Republike. Za sada se postojeći nedostaci prostora rešavaju uzimanjem u zakup neadekvatnih prostora za predškolsku decu.

U iščekivanju novih vrtića, koji se u Subotici ne grade već više od 20 godina, nadamo se da će Grad zajedno sa Republikom finansirati adaptaciju i dogradnju nekih, već dotrajalih montažnih objekata, kao što su zgrade vrtića Alisa i Hajdi i da će se konačno realizovati izgradnja objekta na Paliću.

Socio - kulturni resursi

Subotica je grad koji neguje tradicionalne vrednosti. Mešavina je kultura, običaja i jezika. Vekovima u njoj žive zajedno jedni uz druge različiti narodi, brinući iste brige, radeći iste poslove, pomažući se međusobno. Viševjekovni izazovi tolerancije i prihvatanja različitosti obojili su temeljne vrednosti zajednice Srba, Mađara, Bunjevaca, Hrvata, Roma i drugih.

U srcu plodne ravnice Subotica je neraskidivo povezana sa okolnim selima i salašima. U blizini Paličkog i Ludoškog jezera, u prostranom ZOO vrtu na Paliću, naučila je da čuva prirodu i uživa u njoj.

U Subotici žive razni lokalni i svetski festivali. Subotica ima Dečje pozorište i Festival dečjih pozorišta svetskog ranga. Bogatu biblioteku sa dečjim odeljenjem, likovne galerije, muzej, muzičku školu sa muzičkim zabavištem. Ima bogatu sportsku tradiciju koju neguju mnogi klubovi uključujući u svoj rad sve više i predškolsku decu.

Prepoznatljiva je po svojoj secesijskoj arhitekturi, ali i savremenim trendovi na svojim ulicama, trgovima, pijacama, kafićima...

PU „Naša radost“ je sastavni deo svih vrednosti i događaja u gradu. Kad god je potrebno da se oživi neka gradska manifestacija deca sa svojim vaspitačima i roditeljima vrlo rado učestvuju. Na Klincijadi, tradicionalnoj smotri dečjeg stvaralaštva, koju svesrdno pomažu roditelji, najvernija publika su upravo deca, mame, tate, bake i deke.

Predškolska deca sa svojim vaspitačima ne zaboravljaju ni najstarije sugrađane. Sarađuju sa Gerontološkim centrima, mesnim zajednicama. Posećuju radne organizacije i fabrike, vatrogasce, pekare... Ne zaboravljaju ni škole u koje će se najstariji od njih uskoro preseliti. Sve to govori koliko je

Ustanova duboko povezana sa neposrednom okolinom i koliko se život u vrtiću povezuje sa realnim kontekstom.

Specifičnost u organizaciji rada Ustanove je prisustvo velikog broja zainteresovanih volontera, mladih vaspitača, koji bez naknade, tokom godinu dana, pomažu vaspitačima i sestrama u radu sa decom. Zahvaljujući njima i uz poštovanje Ugovora koji oni sklapaju sa Ustanovom, olakšan je rad u inkluzivnim grupama, u grupama sa velikim brojem dece, u grupama sa decom mlađeg uzrasta i u slučajevima dužih odsustvovanja vaspitača i sestara, čime je olakšano funkcionisanje kolektiva vrtića i jaslica. Za uzvrat, posle godinu dana volontiranja, mladi vaspitači imaju pravo da polažu stručni ispit u čemu im stručno pomažu stručni saradnici Ustanove.

PONUĐA PROGRAMA I USLUGA

PROGRAM NEGE I VASPITANJA DECE UZRASTA DO TRI GODINE

Rad sa decom jaslenog uzrasta odvija se prema Osnovama programa nege i vaspitanja dece uzrasta od šest meseci do tri godine, gde se ističe da se "vaspitanje i nega dece vrši stvaranjem povoljne vaspitne sredine u kojoj će dete sticati iskustva po sopstvenom programu, otkrivajući sebe i svoju okolinu, u kojoj će biti aktivno u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima".

U radu sa decom jaslenog uzrasta polazi se od principa jedinstva nege i vaspitanja. Proces nege i vaspitanja prilagođava se svakom detetu, njegovim potrebama i mogućnostima. Nega podrazumeva i preventivnu zdravstvenu zaštitu, kojom se čuva zdravlje dece i preveniraju bolesti.

Igra ima centralno mesto u radu sa decom kao vodeća aktivnost kroz koju deca rastu, razvijaju se i uče. Igra omogućava, podstiče i kultiviše spontane izraze i ponašanja deteta, a takođe omogućava poštovanje dečjih osobenosti u načinu otkrivanja sveta oko sebe.

Ciljevi vaspitanja i nege dece razvrstani su prema aspektima razvoja:

Ciljevi fizičko – senzornog razvoja su:

- Održavanje i unapređivanje fizičkog zdravlja dece
- Obezbeđivanje povoljnih uticaja na opšti razvoj organizma
- Stvaranje uslova za razvoj kretanja, pravilno držanje tela i ovladavanje motorikom
- Usavršavanje funkcija čula
- Razvijanje navika u sferi zadovoljavanja higijenskih i fizioloških potreba.

Ciljevi socijalno – emocionalnog razvoja su:

- Očuvanje spontanosti i iskrenosti deteta u kontaktu sa okolinom
- Negovanje otvorenosti za doživljaje
- Pružanje pomoći u sticanju samostalnosti

- Podsticanje u stvaranju slike o sebi i sticanju poverenja u svoje sposobnosti
- Usvajanje osnovnih moralnih vrednosti (dobro – loše) i normi ponašanja
- Razvijanje sposobnosti učestvovanja u zajedničkim aktivnostima sa odraslima i vršnjacima
- Kultivisanje emocionalnog izražavanja.

Ciljevi umnog razvoja su:

- Podsticanje i negovanje prirodne radoznalosti
- Podsticanje razvoja mašte i negovanje osetljivosti za utiske
- Podsticanje razvoja senzomotorne inteligencije kroz rešavanje problema
- Podržavanje spontane verbalne i neverbalne komunikacije
- Podsticanje razvoja govora i bogaćenje komunikacije kao sredstva za sticanje iskustava i znanja
- Podsticanje razvoja senzomotornih i perceptivnih sposobnosti stvaranjem uslova za sticanje znanja i iskustava kroz praktične aktivnosti.

Na uzrastu dece od jedne do dve godine, u jaslicama 1, u kojima rade medicinske sestre - vaspitači, život i rad se odvija kroz:

- Obavljanje nege i preventivne zdravstvene zaštite dece,
- Negovanje socijalno – emocionalnih odnosa,
- Pričanje priča, dramatizacije i animiranje lutaka,
- Motoričke, senzorno – perceptivne, muzičko - ritmičke, intelektualne i jezičke aktivnosti i
- Funkcionalne igre, eksplorativne igre predmetima i simboličke igre jednostavne forme – imitacije i predstavljanja.

Na uzrastu dece od dve do tri godine, u jaslicama 2, gde rade medicinske sestre - vaspitači i vaspitači, život i rad se odvija kroz:

- Negu dece i preventivnu zdravstvenu zaštitu
- Negovanje socijalno – emocionalnih odnosa
- Dramatizacije scenskom lutkom
- Motoričke, senzorno – perceptivne, muzičko – ritmičke, intelektualne, grafičko – likovne, intelektualne i jezičke aktivnosti
- Funkcionalne igre, eksplorativne igre predmetima i simboličke igre predstavljanja sve do malih dramskih predstava.

Medicinske sestre – vaspitači planiraju i realizuju svoj rad kroz:

- Plansko postavljanje razvojnih i vaspitno - obrazovnih ciljeva i zadataka
- Različite oblike nege i preventivno - zdravstvene zaštite
- Organizovanje različitih vrsta, gore navedenih aktivnosti.

U vaspitno obrazovnom radu posebna pažnja se posvećuje ostvarivanju dobrog rasporeda ritma življenja, kojim se stvaraju uslovi za jačanje i zaštitu dečjeg organizma, optimalan fizički i psihički razvoj, usvajanja određenih navika i formiranje radosnog i zadovoljnog deteta.

Medicinske sestre - vaspitači ulažu maksimalan napor i stručnost kako bi period adaptacije prošao što lakše, kako bi se dete bez većih teškoća prilagodilo životu u kolektivu. Iz tih razloga intenzivno i planski sarađuju sa roditeljima da bi što bolje upoznale dete, njegove potrebe, navike i mogućnosti i u skladu sa tim uvažile individualne različitosti svakog pojedinog deteta u organizaciji života u jaslicama.

Više od pet godina sestre i vaspitači u periodu adaptacije primenjuju program „Zajedno u adaptaciji“ koji je nastao u Ustanovi, na bazi kombinovanja postojećeg iskustva sestara i stručnog promišljanja vaspitne prakse, a koji je prvobitno proveren kroz ekperimentalnu primenu, a zatim i generalno prihvaćen i primenjuje se u svim jaslenim grupama Ustanove.

Saradnja sa roditeljima ostvaruje se kroz svakodnevne individualne kontakte i neposredno pružanje informacija o aktuelnostima u razvoju deteta. Kroz tematske roditeljske sastanke i radionice u vezi sa određenim temama, kao što su: Karakteristike uzrasta i Vaspitni postupci bitni za razvoj deteta. Saradnja se odvija i kroz direktno angažovanje roditelja u kreiranju vaspitnog procesa i života vaspitne grupe, kao i Ustanove u celini.

Medicinske sestre - vaspitači razmenjuju iskustva i stručno se usavršavaju kroz rad Aktiva medicinskih sestara i vaspitača. Postoji Aktiv jaslica 1 i Aktiv jaslica 2. Sve medicinske sestre učestvuju u radu Vaspitno - obrazovnog veća, a u radu Pedagoškog kolegijuma preko svojih predstavnika. Stručne teme za Aktive biraju same sestre/vaspitači, u saradnji ili na preporuku stručnih saradnika, a na nivou Ustanove se organizuju i seminari za sestre/vaspitače, akreditovani od strane Ministarstva prosvete ili internog karaktera koje izvode stručni saradnici Ustanove.

Novi momenti u organizaciji rada jaslica su potrebe i mogućnosti da se obezbedi kontinuitet vaspitača u grupi do polaska u školu. Naime, u jaslicama jedan rade medicinske sestre, a u jaslicama dva uz sestre sve češće rade i vaspitači, koji mogu da prate decu sve do škole. Gde god postoje uslovi i kadrovske mogućnosti, obezbeđujemo takav model rada, da bar jedna osoba bude stalna za istu grupu dece od jaslica do polaska u školu.

To se pokazalo pozitivno iz više razloga. Deca ne moraju ponovo da se adaptiraju na nove osobe pri prelasku iz jaslica u vrtić. Saradnja i poverenje između roditelja i Ustanove, koja je uspostavljena u jaslicama, nastavlja se u kontinuitetu i ne troši se nova energija za uspostavljanje poverenja, nego se ubiraju plodovi uspešnog rada postavljenog još u jaslicama.

Osim toga, vaspitači koji rade u jaslicama dva, koji su pored opšteg obrazovanja završili i smer za jaslice, ne moraju da postanu „specijalisti za taj uzrast“. Mogućnost da vode decu do škole oni doživljavaju kao uvažavanje svoje stručnosti za kompletan predškolski uzrast. Više su motivisani da prate dečji razvoj i podignu kvalitet saradnje sa porodicom.

Takva organizacija doprinosi i prevenciji profesionalnog sagorevanja, koje je u jaslicama izraženo usled česte smene generacija dece, koja se prilagođavaju na život u vrtiću, što dodatno predstavlja stresogeni faktor koji iscrpljuje stručne i lične kapacitete sestara i vaspitača u jaslicama.

PROGRAM PREDŠKOLSKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA DECE OD TRI GODINE DO UKLJUČIVANJA U PROGRAM PRIPREME ZA ŠKOLU

Rad sa decom uzrasta od tri do pet ipo godina odvija se po Osnovama programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja dece od tri godine do uključivanja u program pripreme za školu.

Osnove programa zasnivaju se na humanističkom shvatanju razvoja deteta, koje naglašava unutrašnje snage deteta na koje se oslanja prilikom delovanja na njegov razvoj i sredinu koja podstiče ispoljavanje tih snaga. Zato Ustanova, svojom organizacijom i mnoštvom uloga koje ima u odnosu na decu i porodicu:

- Obezbeđuje sigurnu sredinu u kojoj se svako dete oseća prihvaćeno i voljeno i u kojoj ono optimalno raste i razvija se
- Obezbeđuje sredinu koja detetu pruža bogatu i raznovrsnu razmenu i komunikaciju sa vršnjacima
- Daje podršku porodici u vaspitanju deteta
- Kompenzuje socijalno deprivirajuće uslove u kojima neka deca odrastaju
- Uključuje decu ometenu u razvoju u redovne vaspitne grupe
- Dodatno stimuliše razvoj obdarene dece
- Doprinosi sazrevanju dece za školsko učenje.

Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja za ovaj uzrast razrađene su u dva modela: model A i model B.

Model A gravitira otvorenom sistemu vaspitanja i akcionom razvijanju programa, zavisno od interesovanja dece, dok Model B ima karakteristike kognitivno - razvojnog programa i razrađene vaspitno obrazovne ciljeve, zadatke vaspitača i tipove aktivnosti, među kojima vaspitači biraju i razrađuju ih zavisno od potreba, mogućnosti i interesovanja konkretne dece u grupi.

U praksi naše ustanove vaspitači se slobodno i samostalno opredeljuju za model po kome će raditi. Vrlo često, iako su formalno izabrali jedan od modela, vaspitači kombinuju oba modela i program maksimalno prilagođavaju konkretnoj vaspitnoj grupi, odnosno realnoj deci u njoj.

Program vaspitača u sebi sadrži smernice Osnova programa, konkretnost i praktičnost Predškolskog program Ustanove i bitne elemente pojedinih Modela programa A i B. Isto tako program vaspitača odslikava i lični stil rada svakoga od njih. Obojen je, s jedne strane osobenostima lokalne sredine i osobenostima potreba i interesovanja konkretne dece i njihovih porodica, s druge strane.

Bez obzira na model rada koji vaspitač izabere ili koju kombinaciju modela odredi za svoju grupu, u svom radu se rukovodi osnovnim smernicama shvatanja detetove suštine, njegove prirode, fizičkog i psihičkog razvoja kao što su:

- Dete je vrednost samo po sebi
- Svako dete u sebi nosi razvojne potencijale
- Svako dete je aktivan činilac sopstvenog razvoja
- Dete je fizičko, socijalno, sazajno i afektivno biće.

Takođe, vaspitač vodi računa da ostvari sledeće vaspitno - obrazovne ciljeve koji se odnose na decu:

- Sticanje pozitivne slike o sebi i razvijanje poverenja u sebe i druge
- Razvijanje samostalnosti, individualne odgovornosti i autentičnog izraza i delovanja
- Razvijanje intelektualnih kapaciteta u skladu sa razvojnim potrebama, mogućnostima i interesovanjima
- Razvijanje socijalnih i moralnih kompetencija u skladu sa humanističkim principima tolerancije i prihvatanja različitosti
- Kultivisanje emocija i negovanje odnosa nenasilne komunikacije
- Razvijanje motornih sposobnosti i spretnosti
- Podsticanje kreativnog izražavanja
- Pripremanje za polazak u vrtić i školu
- Razvijanje svesti o značaju zaštite i očuvanja prirodne i društvene sredine.

Pri određivanju vaspitno - obrazovnih ciljeva, vaspitači polaze od onoga što znaju o deci iz svoje grupe, trudeći se da prikupe što više podataka o njihovim razvojnim mogućnostima, potrebama i interesovanjima. Osim opštih i posebnih ciljeva, koji važe za većinu dece u grupi, određuju i specifične ciljeve za pojedinu decu ili manju grupu dece.

Tako postižu individualizaciju u radu od individualno prilagođenih ciljeva, preko raznovrsne ponude načina rada, oblika rada, sredstava, materijala, tempa i sl. do očekivanja koja su prilagođena svakom pojedinom detetu, njegovim potrebama, mogućnostima, stilu i tempu učenja i dominantnom načinu komunikacije.

Sadržaji od kojih polaze u programiranju se, najšire gledano, odnose na čoveka i njegov odnos prema sebi, društvu i prirodi, obuhvatajući sve fundamentalne naučne discipline i uvažavajući osobene načine komuniciranja i reprezentovanja stvarnosti svojstvene različitim vrstama umetnosti.

Osim sadržaja za koje sama deca ispolje interesovanja, vaspitači posebno biraju i one za koje smatraju da su razvojno korisni i podsticajni za decu. Trude se da ih predstavljaju na privlačan način kako bi deca bila motivisana da se bave njima kroz aktivnosti koje ih podstiču da samostalno otkrivaju, razmišljaju, zaključuju, upoređuju, stvaraju, predstavljaju, kombinuju, proveravaju, konstruišu, kreiraju i saznaju.

***

Vaspitači koji se opredele za **Model A** polaze od sledećih ideja u svom radu:

- Ustanova je otvorena za iskustva, potrebe i ideje iz porodice i lokalne sredine.
- Deca u Ustanovi žive život, a ne pripremaju se za njega.
- Učenje je aktivna konstrukcija i rekonstrukcija znanja. Najplodnije je u interakciji sa socijalnom i fizičkom sredinom. Učenje je logička konstrukcija koju dete mora samostalno da izgradi.

- Vaspitač stvara uslove za dečje učenje, stvara prilike i podstiče učenje kao aktivnu konstrukciju znanja.
- Vaspitač je više pomagač i posrednik nego direktni izvor znanja. To znači da vaspitač prvo posmatra decu, prepoznaje i otkriva šta deca već znaju, koje su njihove potrebe i interesovanja, a zatim planira sredinu, materijale i aktivnosti koji će deci biti podsticaj za učenje i stvaranje novih potreba i interesovanja.
- Deca su prirodno motivisana da uče i otkrivaju sebe i svet.
- Vaspitač radost otkrivanja prepušta samoj deci.
- Obrazovanje nije prenošenje gotovih, verbalnih znanja nego proces stvaranja uslova i podsticaja za učenje.
- Pažljivim planiranjem vaspitač nudi svakome po nešto i obavezno priliku za interakciju u maloj grupi, u paru, u velikoj grupi.
- Prostor, vreme, način grupisanja dece prilagođavaju se samoj deci i vaspitaču, a program nije unapred dat i ne realizuje se nego se zajedno sa decom i roditeljima stvara i živi.
- Vaspitač nije centralna figura nego ravnopravni član grupe, neko ko učestvujući posmatra i prati decu u kontinuitetu, beleži i razmenjuje podatke sa roditeljima i na osnovu njih dalje planira aktivnosti sa decom i procenjuje svoj rad.
- Deca uče ono što žive i vaspitavaju se stilom života koji vlada u Ustanovi, a to im se prenosi strukturom i načinom na koji se koristi prostor i materijal, stilom socijalnih odnosa, načinom grupisanja dece i dominantnom atmosferom, načinima donošenja pravila i regulisanja ponašanja.
- Program se prilagođava deci i svim njihovim osobenostima, a vaspitač mora biti osetljiv na različitosti koje postoje među decom i uvažavati ih u radu.
- Vaspitač promišlja o svakom detetu i otkriva šta bi kod svakoga od njih trebalo jačati i podsticati.
- Vaspitač obezbeđuje za svako dete portfolio/dosije u kome se čuvaju lične stvari i radovi.
- U sobi se mogu videti i mnogi zajednički i grupni radovi.
- Na dnevnom nivou planira se veliki broj sadržaja i aktivnosti radi raznovrsnosti i alternativnosti i planiraju se sadržaji specijalno namenjeni određenom detetu ili nekoj grupi dece.
- Planiraju se delovi dana za zajedničke dogovore dece i vaspitača i zajedničko procenjivanje procesa napredovanja.
- Stvaraju se uslovi za samostalno zadovoljavanje fizičkih i fizioloških potreba.
- Vaspitač podstiče unutrašnju motivaciju, samostalnost i autonomiju time što nudi izbore, uvažava predloge i mišljenja, daje povratne informacije o radu, obezbeđuje vreme i mesto za dečje prezentovanje ideja, zamisli i produkata, ohrabruje dete da priča o svojim uspesima, povezuje prošle i buduće aktivnosti dajući tako detetu celovitu sliku.
- Tri glavna cilja vaspitanja u skladu sa tri globalne oblasti razvoja su:
  1. Upoznavanje sebe i ovladavanje sobom
  2. Razvijanje odnosa i saznanja o drugim ljudima i
  3. Izgrađivanje saznanja o okolini i načinu delovanja na nju.

- Vaspitač svoj rad planira po temama, projektima ili centrima interesovanja tj oblastima, a to se ogleda i u organizaciji prostora sobe i vrtića u celini, raznovrsnosti aktivnosti, ponudi materijala, grupisanju dece, načinu komunikacije i sl.
- Nameštaj i materijali su dostupni deci i vidljivo i jasno označeni.
- Ceo prostor je organizovan u nekoliko različitih celina koje deci omogućavaju odvijanje različitih aktivnosti u njima, a posebno rad u malim grupama.
- Kad planira, vaspitač misli ne samo na ciljeve i sadržaje nego i na procese, planirajući i interakciju dece, individualizaciju rada i organizaciju sredine za učenje, kao i načine uključivanja porodice i lokalne sredine u život grupe.
- Plan je predlog akcija sa izvesnim očekivanjima tj. željenim efektima, a evaluacija je rezultat analize koliko je taj plan ostvaren i zašto.
- Evaluacija dovodi do osveščivanja i profesionalnog napredovanja, a omogućava kvalitetnije naredno planiranje.
- Za procenu sopstvenog rada i napretka dece vaspitač koristi različite tehnike i instrumente: neformalno i sistematsko posmatranje, razgovore sa decom, roditeljima i kolegama, beleške o deci, dečje dosjee, skale razvoja, skale ponašanja, ček liste, intervjuje, diskusije itd.

***

Vaspitači koji se opredele za **Model B** u svom radu i planiranju vode računa o sledećem:

- Čovečanstvo duguje detetu najbolje što može da mu pruži u ostvarivanju njegovih prava.
- Vaspitno - obrazovni proces zadovoljava osnovnu dečju potrebu za interakcijom i uključivanjem u okolinu, za šta je potrebno izgraditi veštine i sposobnosti (fizičke, sazajne, afektivne i socijalne) koje će mu omogućiti delovanje i snalaženje u svetu.
- Vaspitanje i obrazovanje je proces prenošenja materijalnih i kulturnih dobara (*informativna funkcija*) i proces izgrađivanja veština i sposobnosti (*formativna funkcija*).
- Predškolsko vaspitanje i obrazovanje obezbeđuje:
  1. Aktivno učestvovanje deteta u zajednici dece
  2. Propremu za školsko učenje
  3. Dopunu porodičnom vaspitanju i obrazovanju
  4. Unapređivanje pedagoško - psihološke kulture roditelja
  5. Kompenzatorsku funkciju i zaštitno delovanje na decu iz socijalno ugoženih sredina i porodica
  6. Podršku porodicama sa decom ometenom u razvoju kao i deci sa povećanim razvojnim mogućnostima.
- Predškolska ustanova je prva vanporodična socijalna sredina koja omogućava detetu da doživi bogato iskustvo saradnje i komunikacije sa vršnjacima i odraslima.
- U Ustanovi dete treba da se oseća sigurno i prihvaćeno da bi moglo bezbedno i samostalno da istražuje svet oko sebe.

- Ustanova omogućava detetu aktivno učestvovanje u vaspitnoj grupi kao zajednici dece i odraslih, u ulovima prilagođenim dečjim mogućnostima, interesovanjima i razvojnim potrebama.
- Vaspitno - obrazovni proces se zasniva na životnom iskustvu deteta i onom što ono donosi iz porodice i neposredne okoline.
- Vaspitanje i obrazovanje se ne sme zatvoriti u zidove Ustanove, niti ograničiti zadacima i sadržajima programa.
- Vaspitanje i obrazovanje proističe iz konkretnog dečjeg iskustva, uvažava igru kao prirodan način učenja i razvijanja dece, a znanje se stiče aktivnim učestvovanjem i proveravanjem, kao i primenom u svakodnevnim životnim situacijama.
- Planiranje i programiranje vaspitno - obrazovnog rada podrazumeva uvažavanje kako dečjeg iskustva, tako i njegovog životnog konteksta koji čine porodica i šira društvena zajednica.
- Vaspitno - obrazovni proces se ne svodi na usvajanje programskih sadržaja, nego uzima u obzir i sve druge bitne elemente koji utiču na njegove efekte kao što su:
  1. Organizacija vremena i prostora
  2. Struktura socijalnih odnosa i položaj deteta u grupi
  3. Opšta atmosfera u grupi
  4. Metodi rada vaspitača
  5. Saradnja sa roditeljima i društvenom sredinom.
- Trajna svojstva ličnosti se ne razvijaju spontano. Na prirodne dečje potencijale treba uticati podsticajima, podržavanjem, oplemenjivanjem i to u okviru:
  1. Fizičkog razvoja,
  2. Socio - emocionalnog i duhovnog razvoja,
  3. Kognitivnog razvoja i
  4. Razvoja izražavanja (komunikacije i stvaralaštva).
- Osnovni cilj predškolskog vaspitanja i obrazovanja je razvoj ukupnih potencijala deteta i napredovanje u svim aspektima razvoja. Teži se formiranju emancipovane ličnosti, svesne sebe i svojih potencijala i društvene i prirodne sredine. Da bi ona postala konstruktivan i zadovoljan član zajednice, koji se rukovodi humanim vrednostima, treba da razvije i uravnoteži autentična lična svojstva sa individualnim potencijalima.
- Ciljevi se ostvaruju kroz sistem aktivnosti razrađen za svaki aspekt razvoja.
- Ciljevi fizičkog razvoja (*motorika, čula, zdravlje i higijena*) se postižu kroz telesne, perceptivne i zdravstveno - higijenske aktivnosti.
- Ciljevi socio - emocionalnog i duhovnog razvoja (*odnos prema sebi, drugima i okolini i osećanja*) se postižu kroz društvene, afektivne i ekološke aktivnosti.
- Ciljevi kognitivnog razvoja (*svet, logičko - matematičke strukture, primena znanja i rad*) se postižu kroz otkrivačke, logičke, praktične - radne i saobraćajne aktivnosti.
- Razvoj komunikacije i stvaralaštva se postiže kroz govorne, dramske, likovne, muzičke i plesne aktivnosti.

- Sadržaji daju okvir i informativni aspekt aktivnostima. Oni su vrlo raznovrsni i nalaze se u svetu nauke, umetnosti, filosofije, komunikacionih sistema i iskustava koja se stiču sopstvenim telom i čulima.
- Igra ima važno mesto u životu deteta, pa samim tim i u radu vaspitača. Ona je dominantna aktivnost deteta, način njegovog učenja, ali i metod rada vaspitača. Vaspitač obezbeđuje deci dovoljno vremena za spontanu i slobodnu igru, ali u igre utkiva operacije koje podstiču dečji razvoj i vode njihove aktivnosti ka višim i složenijim nivoima.
- Organizuju se pokretne igre, dramske igre, igre mašte ili igre uloga, didaktičke igre, konstruktorske igre i igrolike aktivnosti.
- Ciljevi vaspitno - obrazovnog rada i zadaci vaspitača:

1. Ustanova vaspitava čitavim svojim ustrojstvom i nije mesto za pripremu nego za stvarni život dece, gde se stiču raznovrsna iskustva kroz raznolike aktivnosti. Da bi bili razvojno značajni za dete, kvaliteti i uticaji sredine treba da budu probrani, sređeni, zgusnuti i naglašeni i naravno raznovrsni i iskustveno osmišljeni.

Zato vaspitači sredinu vrtića uređuju tako da u što većoj meri ona predstavlja dečji svet koji deca poznaju, razumeju, u njemu se dobro snalaze i osećaju, koji je zaštićen od stresova i koji je privlačan i prilagođen svakome od njih.

Uspostavljaju udoban, prijatan i opušten ritam dana prilagođen dečjim potrebama.

Fleksibilno organizuju prostor tako da se prema potrebama lako može menjati i prilagođavati.

Prilagođavaju prostor deci tako da se ona u njemu mogu bezbedno kretati, igrati se, sanjariti, učestvovati u aktivnostima sa drugom decom i td.

Nameštaj raspoređuju tako da deci sve bude dostupno i udobno.

Ambijent Ustanove oplemenjuju produktima ljudskog rada i prirodnim elementima i objektima, tako što ih raspoređuju sa ukusom i merom da bi bili podsticajni za decu u estetskom, etičkom, logičkom i saznavnom domenu.

Obezbeđuju deci funkcionalan, bezbedan i pogodan za rukovanje materijal i igračke.

Stvaraju uslove za očuvanje i unapređivanje dečjeg zdravlja i brinu da se deci obezbedi fizička sredina koja zadovoljava higijenske zahteve u pogledu čistoće, provetravanja, i osvetljenja i podstiču decu da se osamostaljuju u pogledu zadovoljavanja fizioloških i higijenskih potreba.

2. Vaspitač obezbeđuje deci fizičku, emocionalnu i mentalnu sigurnost i najveću moguću slobodu unutar granica koje garantuju bezbednost.

Deca imaju mogućnost izbora i zaštitu od iskustava kojima nisu dorasla.

3. Vaspitač saraduje sa dečjim roditeljima.

Uvažava ih, gradi poverenje, informiše ih o dečjem napredovanju i aktivnostima.

4. Odnos prema deci je definisan stilom vaspitača i načinom na koji on doživljava sebe i svoju ulogu, kako vidi dete i na koji način sa njim komunicira.

Poštuje ličnost deteta, pažljivo se odnosi prema njemu, predusretljiv je, podstiče razvoj samopoštovanja kod deteta, pomaže mu kad treba, izražava

poverenje u dečje snage i sposobnosti, stvara dobre odnose u zajednici dece i na razne načine utiče i podstiče osamostaljivanje deteta.

5. Vaspitač utiče na razvoj i učenje deteta.

Posmatra decu i prati njihov razvoj, upoznaje motive ponašanja, interesovanja, odnose prema sebi i drugoj deci, kvalitet interakcija i razmena sa drugom decom, skolonosti i navike, mogućnosti i stilove učenja.

Procenjuju rezultate sopstvenog rada preko napredovanja koje uočava kod svakog deteta, tako što je svako dete kriterijum samo sebi.

Stvara uslove za stalno napredovanje deteta, uvođenjem novih aktivnosti i sadržaja u skladu sa zakonitostima dečjeg razvoja i ličnim karakteristikama.

Stvara prilike za vežbanje aktuelnih sposobnosti u razvoju u skladu sa osobenostima tempa i načina učenja deteta.

Povećava osetljivost deteta za probleme, podstičući ga da zapaža i pita, a ne dajući gotove odgovore.

Trudi se da činjenice koje pruža detetu budu u skladu i funkciji njegovog intelektualnog razvoja.

Gradi kod dece smelost u prihvatanju grešaka, neznanja i drugačijeg mišljenja i stava kao podsticaj za dalje učenje i traganje.

Veruje da je najvažniji način na koji deca uče i razvijaju se aktivno praktično delovanje na okolinu i to u odnosu sa odraslim, sa drugom decom i individualno. Shodno tome vaspitač nudi aktivnosti u kojima deca mogu da transformišu predmete, rešavaju praktične probleme, aktivno doživljavaju i proživljavaju različite situacije učenja.

Oslanja se na unutrašnju motivaciju deteta i stvara uslove da dete uživa u procesu učenja, da veruje i ceni znanje i želi sve više da ga i samo stiče, jer učenje može biti zanimljivo i uzbudljivo.

Daje obaveštenja, uputstva i savete prvenstveno kad dete to samo traži i odgovara na njegova pitanja u skladu sa dečjim uzrastom i zrelošću.

Poznaje vrednosti lokalne kulture i prema njoj se odnosi sa poštovanjem, a deci na razne načine približava ono što je u njoj najvrednije i na čemu dete može da temelji sopstveni identitet.

Obezbeđuje detetu da aktivno stiče znanja, veštine i navike i razvija sposobnosti bitne za život u konkretnoj zajednici.

Obezbeđuje deci razne vrste učenja:

1. Perceptivno - pomoću čula
2. Motorno - uz pomoć telesnih aktivnosti
3. Socijalno - u odnosu sa drugim ljudima
4. Ideaciono - povezivanjem ideja i izumevanjem.

Podstiče dečju imaginaciju i neguje ljubav prema istini.

Gradi i proširuje rečnik dece, razvija sposobnost komunikacije, formira pojmove i podstiče dete da svoje znanje izrazi kroz različite medijume svih umetnosti.

Podstiče razvoj fleksibilne strukture mišljenja i ponašanja dece kroz emancipovanje od autoriteta odraslog i kritičko proveravanje postojećeg, kako bi otišli dalje od datog i stvorili nešto novo i originalno.

***

Prema Razvojnom planu Ustanove za period od 2011. do 2016. godine, prioritetni ciljevi zaposlenih u Ustanovi i dečjih roditelja su: Unapređivanje saradnje sa porodicom i Unapređivanje materijalno tehničkih uslova života i rada u vrtićima i jaslicama. S tim u vezi, obratiće se posebna pažnja na:

- Stručno usavršavanje vaspitača, medicinskih sestara i stručnih saradnika u oblasti:
  1. Asertivne komunikacije, medijacije i timskog rada,
  2. Stvaranja uslova za opuštenu, pozitivnu atmosferu i saradničke odnose u kolektivu,
  3. Individualizacije rada, praćenja i evidentiranja procesa razvoja dece,
  4. Prevencije stresa i profesionalnog sagorevanja.
- Razvijanje raznovrsnih oblika saradnje sa porodicom koje će doprineti bogatijem i raznovrsnijem učešću roditelja u životu dece i odraslih u Ustanovi.
- Pronalaženje kreativnih načina za obezbeđivanje kvalitetnijih materijalno - tehničkih uslova u grupama i vrtićima uključujući:
  1. Opremanje igračkama, didaktičkim, audio i vizuelnim sredstima
  2. Renoviranje neuslovnih prostora objekata i dvorišta
  3. Obnavljanje dvorišnih rekvizita
  4. Obezbeđivanje ograda i fasada
  5. Zaštitu video nadzorom i sl.

PRIPREMNI PREDŠKOLSKI PROGRAM

Pripremni predškolski program je početni stupanj sistema devetogodišnjeg obaveznog obrazovanja i vaspitanja dece, a ostvaruje se u okviru predškolske ustanove.

Zakonom o Osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja regulisana je obaveza organizovanja i sprovođenja Pripremnog predškolskog programa za svu decu predškolskog uzrasta u godini pred polazak u školu, počev od školske 2006./07. godine.

Program doprinosi ostvarivanju prava deteta da raste i razvija se u kvalitetnoj vaspitno obrazovnoj sredini, koja poštuje njegove osobnosti, uvažava njegove potrebe i podstiče njegov psihofizički razvoj. Oslanja se na potencijale deteta, pomaže mu da izrazi svoju osobnost, potrebe i interesovanja i dalje ih razvija.

Doprinosi takođe i:

- Proširivanju i sređivanju socijalnih i sazajnih iskustava
- Osnaživanju komunikativne kompetencije
- Emocionalnoj i socijalnoj stabilnosti deteta
- Podržavanju motivacije za novim oblicima učenja i saznavanja.

Za dete predškolskog uzrasta je važno da u godini pred polazak u školu boravi u podsticajnoj, osmišljenoj i organizovanoj sredini, da učestvuje u programu koji je za njega razvojno značajan, koji uvažava njegove potrebe,

interesovanja i mogućnosti i na najbolji način podstiče njegov psihofizički razvoj.

Uključivanje sve dece u pripremne predškolske grupe ima kompenzatorsku funkciju. Na taj način se svoj deci obezbeđuju uslovi za proširivanje i sređivanje socijalnog i sazajnog iskustva čime se ublažavaju socio - kulturne razlike i obezbeđuje donekle podjednak start za polazak u školu.

Program predstavlja dopunu porodičnom vaspitanju. Otvoren je za potrebe deteta i porodice. Polazi od prava roditelja da aktivno učestvuju u podizanju i vaspitavanju svog deteta, čime se unapređuje vaspitna kompetencija porodice.

Ostvarivanje Pripremnog predškolskog programa doprinosi programskom i organizacionom povezivanju predškolskog i osnovnog obrazovanja i vaspitanja, što obezbeđuje kontinuitet u vaspitanju i obrazovanju dece i olakšava im prelaz iz jedne sredine u drugu.

Neposredni cilj pripreme dece za polazak školu je da se doprinese njihovoj zrelosti ili gotovosti za život i rad kakav ih očekuje u osnovnoj školi. Kako je priprema za polazak u školu proces koji traje tokom čitavog predškolskog perioda, ovaj cilj se ostvaruje u kontekstu podsticanja opšteg i celovitog razvoja deteta.

Gotovost za polazak u školu je spremnost deteta da stiče i razvija veštine, sposobnosti i znanja, koje su osnov za dalje školovanje. Spremnost podrazumeva fizičku, intelektualnu, socijalnu i emocionalnu zrelost, kao i prethodna iskustva i motivaciju za učenje. Rezultat je prirodnog procesa sazrevanja i aktivnog i motivisanog učenja.

Govori se o opštoj i specijalnoj gotovosti ili spremnosti deteta za polazak u školu.

Opšta gotovost podrazumeva fizički zdravo i otporno dete, zainteresovano i sposobno da uči, sa izgrađenim motivima i voljno - karakternim osobinama, koje rado prihvata i uspešno rešava zadatke, ume da planira svoj rad, funkcioniše u grupi vršnjaka i prihvata autoritet odraslog.

Specijalna gotovost podrazumeva razvoj sposobnosti koje olakšavaju savladavanje programa prvog razreda. Pre svega se misli na rukovanje olovkom, koordinaciju oka i ruke, analizu i sintezu reči, poznavanje osnovnih kategorija, boja, oblika, količina i sl.

Zadaci vaspitno obrazovnog rada u godini pred polazak u školu su:

- Podsticanje osamostaljivanja
- Podrška fizičkom razvoju
- Jačanje socio - emocionalne kompetencije
- Podrška sazajnom razvoju
- Negovanje radoznalosti
- Poštovanje individualnosti i podsticanje kreativnosti.

***

Model A pripremnog predškolskog programa

Polazište mu je u savremenoj koncepciji vaspitanja i obrazovanja, što znači da se vaspitno - obrazovni proces shvata kao dinamičan, fleksibilan, interaktivan i otvoren u odnosu na dete, vaspitača i Ustanovu. Osnovna funkcija mu je da doprinese emancipaciji deteta i njegovom razvoju.

Pripremni predškolski program je samo orijentacija za razvijanje i građenje autentičnog programa na nivou svake vaspitne grupe. U temelje te orijentacije su utkana posebna shvatanja deteta, igre i učenja, kao i osobene uloge vaspitača u njoj.

Vaspitno - obrazovni proces je deo ukupnog konteksta života dece i odraslih. Obojen je njihovim specifičnim potrebama i vrednostima sredine u kojoj žive. Može se sagledati kroz ciklus koji čine: posmatranje, planiranje, delanje, praćenje i procena (evaluacija). U tom procesu je bitnije šta i kako se dešava, nego sami produkti i rezultati.

Razvijanje PPP modela A dato je kroz aspekte razvoja, uslove koje je potrebno stvarati za dečji razvoj i sadržaje koji su za to preporučljivi.

Socio emocionalni razvoj obuhvata:

- Samosaznavanje,
- Opažanje i razumevanje drugih,
- Shvatanje odnosa među ljudima,
- Prihvatanje sebe kao člana grupe,
- Razumevanje socijalnih pojava,
- Uočavanje i rešavanje problema u socijalnom kontekstu.

Saznajni razvoj obuhvata:

- Znanje i razumevanje sveta:
  1. Razlikovanje živog od neživog,
  2. Čovek kao pripadnik društva,
  3. Biljni svet,
  4. Životinjski svet,
  5. Prirodne pojave,
  6. Zaštita i očuvanje životne sredine
- Govor i komunikaciju:
  - Razvoj komunikativnih sposobnosti - *Kultura praktičnog komuniciranja, Kultura usmenog izražavanja, Slušanje,*
  - Razvijanje interesovanja i uvođenje u svet pisane reči - *Pojam reči i delova reči, Vežbe artikulacije, Tumačenje raznovrsnih tekstova, Grafo - motoričke vežbe, Vežbanje govornih stvaralačkih sposobnosti, Medijska pismenost.*

Početno matematičko obrazovanje obuhvata:

- Opažanje i shvatanje prostora i prostornih odnosa,
- Logičke operacije na konkretnim predmetima i pojavama - *Formiranje pojma skupa, Izgrađivanje pojma broja*

- Razvijanje pojmova geometrijskih oblika u ravni i prostoru, Mere i merenje,
- Vremenske odnose.

Fizički razvoj obuhvata:

- Fizički razvoj,
- Razvoj opažanja,
- Jačanje zdravlja i održavanje higijene.

Izražajni i estetski razvoj obuhvata:

- Likovni izraz deteta - *Crtanje, slikanja, vajanja, rad različitim materijalima, elementi grafike, aktivnosti elemenata estetskog doživljaja, likovna radionica,*
- Muzičko vaspitanje - *Slušanje muzike, pevanje, sviranje, plesne aktivnosti,*
- Dramski izraz deteta.

Način ostvarivanja programa

Program se ostvaruje kroz: Planiranje, Vrednovanje i samovrednovanje vaspitno - obrazovnog rada i dokumentovanje dečjeg razvoja.

Planiranje i programiranje vaspitno obrazovnog rada

U planiranju sadržaja i aktivnosti vaspitač se rukovodi interesovanjima i potrebama dece. Bira odgovarajuće metode, postavlja razvojne zadatke, kreire podsticajnu sredinu za učenje i predviđa vremenski okvir.

Sadržaje bira zajedno sa decom i roditeljima u zavisnosti od ciljeva, zadataka i situacija, a zatim ih i metodički kreira. Izabranim sadržajima podržava iskustvo dece. Trudi se da deci budu zanimljivi, interesantni, igrovni, prožeti humorom i sazajno provokativni. Važno je da sadržaji budu i pedagoški relevantni, da pokrivaju sve aspekte razvoja, budu bogati i raznovrsni u formama i temama i kulturno vredni.

Struktura dnevnih aktivnosti podrazumeva da dnevni raspored sadrži: zajedničko okupljanje na početku dana, aktivnosti u malim grupama, zajedničke aktivnosti dece i vaspitača, okupljanje cele grupe na kraju dana, fizičke aktivnosti i boravak napolju.

Vaspitač kontinuirano posmatra i prati individualni dečji razvoj i napredovanje u učenju. Za to koristi spontane i planirane vaspitne situacije i obrazovne sekvence. To mu omogućava da stvori sliku o dečjim potrebama, interesovanjima, nivou razvoja, stilovima učenja, što koristi kao polazište za planiranje aktivnosti učenja.

Vaspitač planira sredinu za učenje i razvoj.

Sredinu za učenje čine fizička sredina vrtića, prirodno i društveno koruženje i socijalna sredina vrtića.

Strukturisanje fizičke sredine znači :

- Organizovanje prostora tako da omogućava igre i aktivnosti u malim grupama i individualno.
- Razvrstanost igrovnog materijala tako da podstiče decu na različite aktivnosti i nudi mogućnost izbora.

- Variranje materijala i didaktičkih sredstava u pogledu složenosti.
- Jasnu izdvojenost centara i klasifikovan i označen materijal.
- Dodavanje novih centara i dopunjavanje postojećih po potrebi.

Strukturisanje socijalne sredine znači:

- Stvaranje uslova za razmenu među decom,
- Kreiranje pozitivne atmosfere u grupi,
- Partnersko učešće vaspitača u aktivnostima dece i
- Promovisanje odnosa saradnje sopstvenim primerom.

Vaspitač planira saradnju sa porodicom i društvenom sredinom, posebno sa školom. Glavni razlog tome je zajednički rad na pripremi i olakšavanju prelaza iz vrtića u školu. Ta saradnja podrazumeva uzajamno informisanje i uvažavanje, usklađivanje potreba i očekivanja, razvijanje tolerancije i lične inicijative, međusobno dogovaranje i donošenje odluka i podelu uloga i preuzimanje odgovornosti.

Vrednovanje i samovrednovanje vaspitno - obrazovnog rada

Vrednovanje je proces kritičke procene vaspitno - obrazovnog delovanja. Ta procena je kontinuirana, ciljana, namerna i funkcionalna i pre svega služi vaspitaču. Pomaže mu da prati razvoj i napredovanje dece, planira rad, osvešćuje svoje delovanje, sagledava ostvarenost ciljeva, argumentovano informiše roditelje, prati razvijanje programa u celini.

Samovrednovanje je profesionalni razgovor sa samim sobom i obavlja se u svim segmentima rada.

Dokumentovanje dečjeg učenja i razvoja

Dokumentovanje znači prikupljanje podataka o procesu vaspitno - obrazovnog rada. Fokusira se na dokaze o dečjem napredovanju u učenju i razvoju, na objektivan i neprocenjivački način i njihovo povezivanje sa ciljevima vaspitno - obrazovnog rada. Posmatranje, praćenje i dokumentovanje dečjeg razvoja je kontinuiran, planiran i svishodan proces.

Doprinosi boljem razumevanju dečjeg razvoja. Načini dokumentovanja mogu biti raznoliki, od dečjeg portfolija, preko opservacija i audio i video snimaka do ček lista, skala procena i sl.

***

Model B pripremnog predškolskog programa

Program pripreme dece za školu je jedinstven sistem koji je sastavni deo Opštih osnova predškolskog programa, ali je samostalno uobličen kao poseban program, s obzirom da je po Zakonu obavezno njegovo ostvarivanje sa šestogodišnjom decom. Sastoji se od aktivnosti i sadržaja svrstanih u 7 oblasti vaspitno - obrazovnog rada, kao i metodičkih postupaka kojima se doprinosi intelektualnoj, socijalnoj, emocionalnoj i motivacionoj gotovosti ili zrelosti deteta za polazak u školu.

Umni razvoj deteta, koji podrazumeva njegovu inteligenciju i kogniciju, sagledava se preko funkcija mišljenja, govora, pamćenja, mašte i emocija.

Rezultat je fiziološkog sazrevanja nervnog sistema i procesa razvijanja određenih veština i saznanja.

Intelektualna zrelost podrazumeva da dete ima razvijene senzorne procese, formiran sistem znanja, gde je bitno na koji način su činjenice organizovane i sistematizovane, razvijenu i stabilnu želju za saznavanjem i naviku bavljenja umnom aktivnošću, razvijene saznajne procese gde spada orijentacija na zadatak, usmerenost pažnje, samostalnost u konkretizaciji i ostvarivanju zamisli i ciljeva, sposobnost da se produktivno i srazmerno dugo bavi umnim radom - do 30 min. i sposobnost razumevanja simbola, analize reči, orijentacije u prostoru, kao i usvojenost elementarnih matematičkih pojmova i uvežbanost ruke za pisanje.

Socijalna zrelost znači intenzivnu usmerenost deteta na socijalne odnose među ljudima i širenje socijalnog iskustva. To znači da dete postaje motivisano da se bavi društveno značajnom aktivnošću kakva je školsko učenje. Ova težnja je odlučujuća za određivanje gotovosti za školu. Mnogo više nego savladanost tehnika čitanja, pisanja i računanja. Socijalna zrelost je spremnost deteta da, kao sopstvene potrebe i težnje, prihvati suštinske promene u načinu života, koje zahteva polazak u školu.

Komponente socijalne zrelosti su: sposobnost deteta da komunicira i aktivno se uključi u zajedničke aktivnosti sa drugom decom, snalaženje u kolektivu vršnjaka, interesovanje za socijalne norme ponašanja i spremnost na saradnju, empatiju i razumevanje, pojava samokontrole i voljnog upravljanja svojim ponašanjem, težnja za preuzimanjem društvenih obrazaca i uloga, izraženost moralnih i voljnih kvaliteta kao što su samostalnost, inicijativnost, istrajnost i organizovanost.

Emocionalna zrelost znači da dete ima bogat i raznovrstan doživljaj stvarnosti, razvijeno intuitivno i metaforičko mišljenje i unutrašnju motivaciju tj ličnu zainteresovanost za ono čime se bavi, da predmet njegovog interesovanja pokreće njegove emocije isto koliko i njegovo mišljenje. Emocionalna zrelost znači oslobađanje od situacione vezanosti i postizanje sve veće uslovljenosti emocija društvenim kriterijumima. Javlja se svest o dužnosti i razvijaju složenije emocije kao što su radoznalost, osećanje pravde, harmonije, drugarstva. Razvija se sposobnost odlaganja zadovoljavanja ličnih potreba i želja i prihvatanje pravila i discipline zajednice.

Motivaciona zrelost ili gotovost je izražena želja deteta da uči i zainteresovanost da se bavi nečim što ga približava odraslima, što oni cene. Dete želi da bude đak, da ide u školu i da se bavi onim čime se bave njegovi vršnjaci i starija deca. Kada dete svoj novi položaj i ulogu u društvu doživljava kao unutrašnju potrebu i potvrdu sopstvenog napredovanja u razvoju. Orijetacija na školu i učenje je interiorizovani odnos odraslih prema detetu, pa treba da bude zasnovana na pozitivnom odnosu i realnim predstavama o školi i njenim zahtevima.

Razvijenost saznajnih interesovanja je pokazatelj zrelosti deteta za školu kad ono pokazuje zainteresovanost da uči i sposobnost da samostalno i uspešno deluje, posebno kada se radi o sadržajima koji su zastupljeni u školi. Oglada se u radoznalosti, težnji za otkrivanjem i sklonosti ka postavljanju pitanja. Bez saznajne zrelosti nema radosti saznavanja niti širenja interesovanja.

Način ostvarivanja programa

Pripremni predškolski program se ostvaruje kroz sadržaje i aktivnosti, primenom posebnih postupaka kojima se doprinosi postizanju zrelosti deteta. Sadržaji i aktivnosti su razvrstane u sedam oblasti koje su slične pojedinim nastavnim predmetima u prvom razredu osnovne škole. To su:

- **Razvoj govora** koju čine celine:
  1. Negovanje govorne kulture,
  2. Bogaćenje dečjeg rečnika i negovanje gramatički pravilnog govora,
  3. Verbalno izražavanje i komunikacija,
  4. Monološki govor i pričanje,
  5. Upoznavanje sa dečjom književnošću i
  6. Govorne igre.

- **Priprema za početno čitanje i pisanje** koju čine celine:
  1. Početno čitanje i
  2. Početno pisanje.

- **Razvoj matematičkih pojmova** koju čine celine:
  1. Položaji u prostoru,
  2. Kretanje kroz prostor,
  3. Poređenje i procenjivanje,
  4. Oblasti, linije, tačke,
  5. Oblici,
  6. Obrazovanje skupova,
  7. Brojanje i skupovi i
  8. Vremensko saznanje.

- **Upoznavanje prirodne i društvene sredine** koju čine celine:
  1. Živi svet
  2. Svet životinja,
  3. Biljni svet,
  4. Čovek kao pripadnik živog sveta,
  5. Čovek kao društveno biće,
  6. Rad ljudi,
  7. Zaštita životne sredine,
  8. Materijalni svet,
  9. Saobraćajno vaspitanje.

- **Fizičko vaspitanje** koju čine celine:
  1. Fizički razvoj,
  2. Razvoj opažanja,
  3. Jačanje zdravlja i održavanje higijene.

- **Likovno vaspitanje** koju čine celine:
  1. Crtanje,
  2. Slikanje,
  3. Plastično oblikovanje i
  4. Estetsko doživljavanje i procenjivanje.

- **Muzičko vaspitanje** koju čine celine:
  1. Slušanje muzike,
  2. Pevanje,
  3. Sviranje i
  4. Plesne aktivnosti.

Prilikom planiranja i programiranja vaspitno obrazovnog rada, programske sadržaje treba što više tematski povezivati i prožimati, zbog racionalizacije, potrebe izgrađivanja celovitog shvatanja stvarnosti u kojoj dete živi. Važno je povezivanje dečjeg ličnog iskustva, stečenog van vrtića, sa svim vrstama saznanja koje stiče u vrtiću.

Vaspitno - obrazovni ciljevi PPP po Modelu B su veoma visoki i brojni, pa ih je i u optimalnim uslovima teško ostvariti u potpunosti. To je tako postavljeno da vaspitači mogu među njima da biraju i razrađuju one koji su u skladu sa mogućnostima i individualnim karakteristikama dece koju oni pripremaju za školu.

POSEBNI PROGRAMI

Osim Programa koje je propisalo Ministarstvo i koji se realizuju u Ustanovi, a prilagođeni su potrebama dece, porodice i lokalne sredine, u našoj ustanovi se razvijaju i realizuju i mnogobrojni posebni programi, nastali zbog potreba i interesovanja dece i roditelja, ali i na osnovu promišljanja predškolske prakse stručnih saradnika, kojima su uvek na prvom mestu deca i dobit za njihov razvoj.

Tako su nastali i realizuju se u vaspitnim grupama sa decom uzrasta od 1 do 7 godina sledeći programi:

DODATNI PROGRAMI - koji sadrže ciljne aktivnosti za decu, radi dodatnog podsticanja njihovog razvoja u određenim oblastima:

U našoj ustanovi se sprovode mnogi dodatni programi za podsticanje dečjeg razvoja u određenim oblastima. Neki od njih su akreditovani programi koje su vaspitači, medicinske sestre - vaspitači i stručni saradnici upoznali kroz edukacije stručnjaka iz drugih sredina, a neki su ponikli u našoj ustanovi. Od prvih su najprimenljiviji programi "Razvoj samopoštovanja putem kooperativne komunikacije", "Čuvari osmeha", "Jaslice kao mesto življenja i odrastanja", "Muzičke igre na ranom uzrastu", Radionice za podsticanje govornog razvoja", Adaptacija u jaslicama uz podršku roditelja", "Zajedno u odrastanju", "Čuvari prirode" i td.

Osim njih primenjuju se i sledeći dodatni programi čiji su autori stručni saradnici Ustanove:

1. "SLIKAM, VAJAM, ANIMIRAM" - program likovno - lutkarskog ateljea

Od novembra meseca 2010./11. školske godine u Ustanovi egzistira likovno – lutkarska radionica u vrtiću Poletarac. Opremljena je likovnim materijalom za različite likovne tehnike, materijalom za izradu lutaka, a u svom sastavu ima i veliku peć za pečenje gline.

Cilj radionice je da deci omogući upoznavanje sa složenijim i zahtevnijim likovnim tehnikama, koje su prilagođene dečjim razvojnim mogućnostima. Radom u manjim grupama, od 15 do 20 dece, uz prisustvo vaspitača, rešavaju se problemi frontalnog rada sa svom decom u radnim sobama.

Zastupljena su sledeća likovna područja:

- Vajanje
- Oslikavanje gline
- Grafika na gipsanoj ploči
- "Kameni" crtež na gipsanoj ploči
- Batik – oslikavanje voskom i vezivanje tkanine
- Slikanje na staklu u tehnici naive
- Slika od staklića na keramičkoj pločici.

Likovni radovi nastali u ovoj radionici šalju se na likovne konkurse, a najbolji se uramljuju i čuvaju u stalnoj postavci Galerije Ateljea. Neki od radova se poklanjaju saradnicima, donatorima, institucijama sa kojima Ustanova saraduje i sl.

Osim rada sa decom, u Ateljeu se realizuju i radionice za vaspitače, sa ciljem upoznavanja sa likovnim tehnikama i načinima rada sa decom. Realizuju se i likovne i lutkarske radionice za odrasle, goste, saradnike i kolege iz predškolskih ustanova iz zemlje i inostranstva.

Za decu i vaspitače se takođe planiraju radionice iz:

- Osnova lutkarstva kao i
- Obuka za izradu jednostavnijih tipova lutaka.

Neki od programa likovno - lutkarskog ateljea se izvode u vrtićima Ustanove, a neki od njih se realizuju uz zajedničko učešće dece i roditelja. To su radionice za decu i roditelje organizovane u vrtićima.

Autori i realizatori programa likovno - lutkarskog Ateljea su Ljubica Suturović, saradnik za likovno i Arsen Ćosić, animator kulturnih aktivnosti.

2. "KAŽI MI KAKO - PA ĆU ZNATI" - prevencija i tretman govorno - jezičkih poremećaja

Ciljevi i zadaci logopedskih aktivnosti su:

- Primena preventivnog program za decu uzrasta od jedne godine do polaska u školu
- Logopedska dijagnostika i tretman

Logopedska preventiva se odvija na kalendarskom uzrastu dece od 18. do 36. meseca i podrazumeva:

- Logopedsku anamnezu
- Pregled anatomije i funkcije govornih organa
- Procenu govorno - jezičkih sposobnosti baterijom testova za navedeni uzrast
- Procenu praksijske gornjih ekstremiteta za uzrast
- Procenu posturalnog statusa deteta
- Uvid u druge specijalističke nalaze, ukoliko postoje
- Nalaz, mišljenje, dijagnozu logopeda

Logopedska preventiva na kalendarskom uzrastu od 3 godine do polaska u školu podrazumeva:

- Kontrolni pregled logopeda
- Logopedsku anamnezu (ukoliko dete dolazi prvi put)
- Pregled anatomije i funkcije govornih organa
- Procenu govorno - jezičkih sposobnosti baterijom testova za navedeni uzrast
- Procenu razvoja psiho - motornih funkcija
- Uvid u druge specijalističke nalaze, ukoliko postoje
- Nalaz, mišljenje i dijagnozu logopeda

Logopedska dijagnostika i tretman na kalendarskom uzrastu od 18. do 36. meseca podrazumeva sledeće:

- Određivanje, na osnovu baterije testova, stimulativnog tretmana za razvoj govorno - jezičkih funkcija
- Uvid i preporuku za način hranjenja deteta (ukoliko remeti razvoj govorno - jezičkih funkcija)
- Određivanje stimulativnih vežbe za razvoj psihomotorike
- Praćenje razvoja anatomije i funkcije govornih organa

Logopedska dijagnostika i tretman na kalendarskom uzrastu od 3. godine do polaska u školu podrazumeva sledeće:

- Određivanje programa terapijskih vežbi za elastičnost jezika
- Određivanje programa terapijskih vežbi za tretman govora
- Stimulisanje i praćenje programa fonološkog razvoja glasova
- Praćenje razvoja govorno - jezičke funkcije
- Stimulisanje razvoja psihomotorike i po potrebi sprovođenje terapijskih vežbi
- Praćenje razvoja vilica i zuba
- Davanje daljih uputstava roditeljima za rad kod kuće.

Realizacija logopedskih aktivnosti

Logopedske aktivnosti su:

- Individualne govorne vežbe
- Grupni terapijski rad
- Kreativne govorne radionice
- Roditeljski sastanci
- Prijemi roditelja
- Saradnja sa stručnjacima drugih profila.

Individualne govorne vežbe se sprovode dinamikom od jednom nedeljno. U zavisnosti od vrste i težine govorne patologije, roditelji imaju konkretna uputstva i aktivno su uključeni u neposredni rad tokom tretmana, radi što boljeg savladavanja logopedskih tehnika. Na taj način se obezbeđuju značajniji pomoci u razvoju govora u odnosu na ranija iskustva i tehnike.

Grupni terapijski rad se odvija tako što se jednim tretmanom obuhvata znatno veći procenat dece sa govornim smetnjama. U okviru grupnog terapijskog rada sa svakim detetom se radi individualizovano, primenjujući specijalizovane logopedske tehnike.

Dobrobit grupnog oblika rada je višestruka, jer deca na taj način postaju svesnija svojih smetnji, prate način terapijskog postupaka ostale dece, dobijaju i daju ideje u vezi sa načinom realizacije logopedskih postupaka. Tako deca postaju aktivni učesnici u kreiranju strukture logopedskog časa, što utiče na njihovu motivaciju i želju za učestvovanjem u tretmanu, kao i na postizanje sve veće efikasnosti u napretku govorno- jezičkog razvoja.

Kreativne govorne radionice se organizuju za decu, vaspitače i medicinske sestre - vaspitače.

Roditeljski sastanci i savetovališta za roditelje se organizuju za sve roditelje čija deca imaju potrebe za logopedskom stimulacijom i terapijom, gde

se neposredno planiraju i dogovaraju načini organizovanja logopedskih tretmana.

Prijemi roditelja se organizuju jednom nedeljno u trajanju od jedan sat i oni su individualni.

Saradnja sa stručnjacima drugih profila van naše ustanove se odvija planski i sistematski sa ciljem razmene iskustava i stručnog usavršavanja.

Realizatori:

Osim logopeda, u logopedске aktivnosti su uključeni i roditelji/staratelji, vaspitači, medicinske sestre, i to uz logopedsko praćenje. Uloga logopeda je da svakom detetu, koje ispoljava poteškoće u komunikaciji, pruži adekvatnu stručnu pomoć tj. da u terapijski program uključi, osim deteta, detetovu porodicu kao ravnopravnog i neophodnog člana tima, kao i vaspitače i medicinske sestre.

Evaluacija logopedskih aktivnosti:

Na osnovu razvojne skale za usvajanje govornih sposobnosti, koje popunjavaju vaspitači, medicinske sestre, roditelji i logoped, dobijaju se podaci o broju dece sa govorno - jezičkim poremećajima, vrsti, učestalosti i načinu javljanja.

Tokom školske godine na individualne logopedске vežbe u proseku bude uključeno između 100 i 110 dece na sva tri jezika.

Logopedске aktivnosti se obavljaju na tri jezika: srpskom, mađarskom i hrvatskom. U tretman su uključena dva logopeda za 52 objekta " Naše radosti" tj. za 192 vaspitne grupe.

Sledi prikaz stanja govorne patologije gde je primarni poremećaj govor, u dečjoj populaciji uzrasta od 3 do 6 godina izraženo u % u PU "Naša Radost" tokom prethodne školske godine:

Vrsta poremećaja	Izraženost poremećaja u dečjoj populaciji na predškolskom uzrastu u %
Poremećaj artikulacije	85%
Poremećaj ritma i tempa	8%
Poremećaj pažnje	1%
Oštećenje vida	1%
Razvojna disfazija	3%

Psihomotorna nezrelost	1%
Razvojna dispraksija	1%

Koordinatori i realizatori programa su Jasna Skenderović, logoped i Marta Pertet, logoped.

3. “ENGLISH FOR YOU” i “ABC – YOU AND ME” programi za rano učenje engleskog jezika u okviru redovnog vaspitno - obrazovnog rada

U Ustanovi se, u okviru redovnog vaspitno-obrazovnog rada, realizuju dva programa za učenja engleskog jezika na ranom uzrastu: “**English for you**” (Engleski za tebe) i “**ABC – you and me**” (ABC – ti i ja) koji je deo šireg englesko – matematičkog programa “ABC – 123”.

Programi su namenjeni deci uzrasta od jedne godine do polaska u školu. Program “English for you” se realizuje u poludnevnom i celodnevnom boravku, a program “ABC – you and me” samo u celodnevnom boravku.

Ciljevi programa su:

Za dete:

- Razvoj komunikativnih sposobnosti na engleskom jeziku
- Izgradnja pozitivnog stava i motivacije dece prema učestvovanju u aktivnostima na engleskom jeziku

Za roditelje:

- Zadovoljavanje potreba roditelja za uključivanjem dece u programe za učenje stranog jezika

Za Ustanovu i lokalnu sredinu:

- Omogućavanje deci predškolskog uzrasta učenje engleskog jezika u periodu osetljivosti za učenje jezika
- Povećavanje broja obučanih realizatora programa i broja grupa u kojima se programi realizuju
- Podizanje kvaliteta realizacije programa

Karakteristike programa i način rada:

“English for you”

Aktivnosti na engleskom jeziku se organizuju 4-5 puta u nedelji i na sledeći način: 2-3 puta u toku nedelje za celu grupu dece u trajanju od 5 do 30 minuta, 1 put nedeljno deca imaju kontakt sa engleskim jezikom slušajući pesmice (sa CD-a ili u izvođenju vaspitača), 1 put nedeljno deca učestvuju u igri (pokretnoj, društvenoj, muzičkoj...) na engleskom jeziku. Dužina i

učestalnost učenja engleskog jezika zavisi od uzrasta dece i nivoa prethodnog znanja tj. dužine učenja engleskog jezika.

“ABC – you and me”

Aktivnosti na engleskom jeziku se organizuju svakodnevno. Organizuju se sa celom grupom dece, sa malom grupom dece, sa decom u paru ili sa jednim detetom. Broj aktivnosti koje se organizuju se postepeno povećava. Počinje se sa jednom aktivnošću za celu grupu i postepeno se toj aktivnosti, imajući u vidu motivaciju dece, dodaje po još jedna aktivnost (cela grupa, mala grupa). Postepeno se povećava i dužina aktivnosti na engleskom jeziku. Aktivnosti se organizuju i u različitim životnim situacijama: za vreme pranja ruku, pripremanja za izlazak u dvorište, za vreme obroka, pred spavanje, u različitim centrima interesovanja...

Očekivani efekti programa:

Kao efekat programa očekuje se da dete ima pozitivan stav prema učestvovanju u aktivnostima na engleskom jeziku, razume instrukcije na engleskom jeziku, što potvrđuje uključivanjem u igre i aktivnosti na engleskom jeziku. Očekuje se da dete bude sposobno i da ostvari komunikaciju na engleskom jeziku.

Realizatori programa su:

Vaspitači zaposleni u Ustanovi koji su prošli obuku u nekoj od škola stranih jezika i položili ispit iz poznavanja engleskog jezika na nivou B1, B2, C1 i C2. Vaspitači koji su položili ispit na nivou B1 imaju obavezu da o trošku Ustanove pohađaju i kurs jezika na nivou B2.

Pre nego što započnu realizaciju programa, vaspitači prolaze kroz metodičku obuku. Ona podrazumeva upoznavanje načina rada putem čitanja programa rada (pisani materijal), prisustvovanja 5 časova/aktivnosti na engleskom jeziku i održavanja tzv. ugledne aktivnosti pred koordinatorom programa i vaspitačima koji program realizuju duži niz godina.

Vaspitači programe realizuju u svojim vaspitnim grupama. Vaspitači koji realizuju program “ABC-you and me” moraju imati minimum B2 nivo znanja engleskog jezika i iskustvo od minimum jedne godine u realizaciji nekog od programa na engleskom jeziku.

Evaluacija programa:

Procena motivacije i znanja dece vrši se u toku cele godine analizom demonstrativnih aktivnosti i video materijala tj. evaluacijom i samoevaluacijom. Na kraju godine se vrši procena dečjih postignuća putem testova znanja. Takođe se procenjuje zadovoljstvo roditelja programom odnosno nivoom usvojenosti jezika njihove dece.

Autor i koordinator programa je Violeta Vrcelj Odri, pedagog, a supervizor programa je Otilija Teodoropulos (Otilia Theodoropulos), profesor engleskog jezika.

4. "FIRST STEP" - program za rano učenje engleskog jezika izvan redovnog vaspitno - obrazovnog rada

Program "First step" se realizuje u našoj ustanovi od oktobra 2006. godine. Do maja 2011. godine kroz program je prošlo oko 1980 dece uzrasta od pet godine do polaska u školu. Broj grupa se svake godine povećava. Školske 2006./07. godine, program je realizovan u 11 grupa, a 2011./12. godine broj grupa je upetostručen, što znači da se program realizuje u 55 grupa.

Namenjen je deci uzrasta od pet godina do polaska u školu, koja u okviru redovnog vaspitno – obrazovnog rada u vrtiću ne uče engleski jezik, zatim deci koja u okviru redovnog vaspitno – obrazovnog rada uče engleski jezik po nekom od programa, a njihovi roditelji žele da im omoguće dodatni podsticaj za učenje engleskog jezika.

Ciljevi programa:

Sa aspekta roditelja:

- Izlaženje u susret potrebama roditelja i dece za programom učenja engleskog jezika na ranom uzrastu

Sa aspekta Ustanove:

- Povećavanje obuhvata dece koja su uključena u program učenja engleskog jezika

Sa aspekta deteta:

- Razvijanje pozitivnog odnosa deteta prema učenju stranog jezika
- Razvijanje komunikativnih sposobnosti na engleskom jeziku.

Sadržaj programa

Sve teme su raspoređene u dve celine – JA i SVET OKO MENE.

- JA – predstavljanje, moje lice, moje telo, emocije, šta znam/volim da radim, jedem, gledam, moja kuća, soba...
- SVET OKO MENE – porodica, živi svet: biljke i životinje, predmeti i njihove karakteristike, godišnja doba, praznici, prevozna sredstva, pozdravljanje.

Kroz navedene sadržaje se pored podsticanja razvoja komunikativnih sposobnosti na engleskom jeziku podstiče i razvoj logičko-matematičkog saznanja, kreativnosti, saradničkih odnosa, radoznalosti, istraživačkog duha.

Karakteristike programa i način rada

Minimalan broj dece u grupi je 11. Prioritet za upis imaju deca godinu dana pred polazak u školu. Ukoliko postoji mogućnost u vrtiću se formiraju grupe dece koja su mlađa od pet godina.

Program se realizuje u periodu od 8 meseci (oktobar – maj) sa okvirnim fondom od 50 časova. Časovi se održavaju dva puta nedeljno u trajanju od 45 minuta.

Deca se motivišu za uključivanje u igre i aktivnosti na engleskom jeziku. U toku časa se smenjuju spore i dinamične aktivnosti.

Svaki čas ima istu (sličnu) strukturu, sastoji se iz istih elemenata.

Struktura časa

- Prozivnik: "who is here today"
- Pozdrav - karakterističan, ritualan: uvek ista pesma koja je praćena pokretima
- Aktivnosti i igre „povezivanja“ u krugu
- Fizičke aktivnosti – kombinovanje verbalnih instrukcija (baloga) i fizičkih vežbi
- Obrada priče, pesme, recitacije – slušanje, priča u slikama, dramatizacija
- Izrada slikovnog rečnika
- Aktivnosti za stolom: crtanje, pravljenje, rešavanje zadataka u vezi sa pojmovima (temom) koji se obrađuju
- Aktivnosti i igre za bogaćenje rečnika
- Igre – društvena igra, pravila, takmičenje, saradnja
- Mini istraživanja
- Pozdrav – ritualan: uvek ista pesma koja je praćena pokretima

Saradnja sa porodicom

Informisanje putem oglasne table - Svakog meseca se roditelji putem oglasne table izveštavaju o realizovanim aktivnostima u toku tog meseca.

„Otvoreni časovi“ - Dva puta u toku godine se održavaju otvoreni časovi za roditelje čiji cilj je demonstracija načina rada na času i sticanje uvida roditelja u motivaciju i aktivnost deteta na času. Roditelji imaju mogućnost da prisustvuju bilo kojem času uz predhodni dogovor (najavu) sa realizatorom programa.

Individualni razgovori sa roditeljima – se održavaju po potrebi, na inicijativu realizatora ili roditelja

Dokumentovanje

Realizatori programa popunjavaju Dnevnik rada: prisutnost dece, datum održavanja časa i realizaciju aktivnosti, mesečne, polugodišnje i godišnje izveštaje sa evaluacijom aktivnosti sa posebnim osvrtom na postignuća dece

Koordinator programa popunjava formulare: Izveštaj sa praćenja aktivnosti i Godišnji izveštaj o realizaciji programa

Potreban materijal

Za realizaciju programa je potrebno:

- Sveska (A4 format) za slikovni rečnik za svako dete (obezbeđuju roditelji)
- 4 pakovanja tankih flomastera (12 kom) – za grupu
- 4 pakovanja drvenih bojica (12 kom) – za grupu
- 4 komada lepka za papir
- 1 pakovanje (500 kom) papira A4
- Set kartica sa pojmovima u slikama, CD sa odabranom muzikom za decu.

Realizatori programa

Program realizuju vaspitači, zaposleni u PU "Naša radost", koji u okviru redovnog rada u svojim grupama realizuju programe "English for you" ili "ABC – you and me". Realizatori programa su takođe i spoljni saradnici – profesori engleskog jezika ili nastavnici engleskog jezika sa iskustvom rada sa predškolskom ili školskom decom, a koji poseduju odgovarajuće sertifikate da mogu da predaju engleski jezik u nižim razredima osnovne škole ili vaspitači koji nisu zaposleni u Ustanovi, a prošli su ili su trenutno uključeni u program volontiranja u našoj ustanovi i imaju sertifikat o znanju engleskog jezika na nivou B2, C1 ili C2.

Finansijska konstrukcija programa

Roditelji plaćaju program na mesečnom nivou. Cenu programa odobrava Upravni odbor Ustanove. Autor i koordinator kao i realizatori programa ostvaruju mesečnu nadoknadu u iznosu koji je odobren od strane Upravnog odbora Ustanove.

Vrtići u kojima se program realizuje ostvaruju rabat uz saglasnost direktora Ustanove. Zaposleni iz vrtića u kojima se program ostvarivao imaju pravo da se dogovore o načinu potrošnje rabata s tim da se sva sredstva moraju utrošiti za opremanje ili uređenje vrtića o čemu se u računovodstvu Ustanove vodi evidencija.

Deo ostvarenog prihoda se usmerava za nabavku didaktičkog materijala, opreme, uređaja kao i za stručno usavršavanje u cilju širenja i razvoja Programa. Na kraju programske godine se sastavlja finansijski izveštaj.

Evaluacija programa

Evaluacija programa se obavlja u toku juna i obuhvata:

- Procenu zadovoljstva roditelja uspehom dece – znanje engleskog jezika (na osnovu upitnika za roditelje).
- Procenu dečjih postignuća (znanje dece) - na osnovu prosečnih ocena realizatora; realizatori ocenjuju znanje, talenat, aktivnost, vladanje
- Evaluaciju dečjih postignuća – sastavljen je Test znanja za svako dete. U ispitivanje se uključuje po 8 dece iz svake grupe. Izbor dece vrše vaspitači, realizatori programa uz predhodno dobijenu saglasnost roditelja. Ispitivanje obavljaju realizatori programa uz prisustvo „supervizora“ tj. osobe koja je zadužena za beleženje dečjih odgovora i za obezbeđivanje objektivnosti prilikom ispitivanja dece.

Test znanja engleskog jezika se sastoji iz tri nivoa:

1. Razumevanje engleskog jezika – prepoznavanje pojmova, izvršavanje naloga datih na engleskom jeziku
2. Komunikacija na engleskom jeziku – prevođenje sa engleskog na srpski i obrnuto
3. Imenovanje pojmova na engleskom jeziku

Očekivani efekti

- Dete sa pozitivnim stavom prema učestvovanju u aktivnostima na engleskom jeziku.

- Dete koje razume instrukcije na engleskom jeziku – uključuje se u igre i aktivnosti u kojima se koristi engleski jezik.
- Dete koje je sposobno da ostvari komunikaciju na engleskom jeziku.

Autor i koordinator programa je Violeta Vrcelj Odri, pedagog, a supervizor programa je Otilija Teodoropulos (Otilia Theodoropulos), profesor engleskog jezika.

5. "ČUVARI JEZIKA 1" - razvijanje komunikativnih sposobnosti na nematernjem jeziku - srpskom i mađarskom

Pedagoški pristup razvijanju nematernjeg jezika kod predškolske dece - po modelu Melanije Mikeš

U razvijanju nematernjeg jezika kod predškolske dece polazi se od psihofizičkih sposobnosti dece i zakonitosti njihovog razvoja. Poznato je da deca vole da se igraju, da uče kroz igru. Zato je igra osnovna aktivnost u vrtiću, pa tako i razvijanje nematernjeg jezika treba da se odvija kroz igru.

Deca vole da pevaju, uživaju u lepim melodijama i onda kad im svaka reč u tekstu nije poznata. Deca rado prihvataju ritam razbrajalica, pa im treba omogućiti da u tom ritmu isprobavaju koliko su vešta u izgovaranju glasova na nematernjem jeziku.

Osnovi programa

Program aktivnosti na nematernjem jeziku za predškolsku decu zasniva se na savremenim postavkama o usvajanju jezika uopšte i posebno o usvajanju nematernjeg jezika na ranom uzrastu. Osnovne postavke su sledeće:

Usvajanje jezika je kreativan proces, a sposobnost dece da oponašaju ono što čuju u svom okruženju samo im pomaže da iskoriste jezičku kreativnost kojom ih je priroda obdarila.

Jezičko - saznavni mehanizam u mozgu dece predškolskog uzrasta poseduje fleksibilnost, koja omogućuje deci da nematernji jezik usvajaju na način blizak usvajanju maternjeg jezika, tj. prirodnim putem.

Usvajanju jezika prirodnim putem mnogo pomažu situacije u kojima se govorni čin odvija i sve ono što je u trenutku govornog čina pristupačno čulima deteta.

Pored konteksta u kome se odvija govorni čin, potrebno je da dete ulož i umne napore kako bi usvojilo jezik.

Ciljevi programa su:

- Da deca prihvate nematernji jezik kao sredstvo komuniciranja kojim se uključuju u igre i druge aktivnosti za koje su motivisana
- Da se kod dece dalje razvija analitička sposobnost za otkrivanje elemenata, struktura i pravila jezika, što će im omogućiti da na način

sličan prirodnom usvajanju jezika steknu komunikativne veštine na nematernjem jeziku

- Da kod dece razvija veštine artikulisanja glasova nematernjeg jezika
- Da deca prihvate dečju poeziju koja pripada duhovnoj kulturi izvornih govornika nematernjeg jezika.

Metodički pristup

Program se zasniva na komunikativno - iskustvenom principu. U početnim fazama program nudi deci bogat kontekst, kako bi ona te aktivnosti doživljavala kroz igru, pesmu i pokret, da bi se u narednim fazama kontekst smanjivao, a od dece zahtevalo veće učešće umnog napora. Koriste se postojeće komunikativne situacije i simuliraju se takve situacije u kojima deca treba da se osećaju opušteno i da budu motivisana za učešće u aktivnostima koje im se nude. Isključuje se školski oblik učenja, vežbanja i ispitivanja.

Pesma, pokret i igrovne aktivnosti su osnovni elementi programa. Ne polazi se od usvajanja reči pojedinih jezičkih struktura, već od globalnog razumevanja teksta ka postepenom izdvajanju pojedinih njegovih celina, putem igrovnih postupaka. Elementi tih postupaka su pokreti povezani sa pojedinim celinama teksta, igre pogađanja, izvršavanje radnji naznačenih u tekstu itd.

Usvajanje jezika se zasniva na iskustvenom principu, pri čemu deca bez prevođenja na maternji jezik treba da otkriju značenje pojedinih reči i jezičkih struktura na nematernjem jeziku, jer je poznavanje reči stečeno na taj način mnogo trajnije od poznavanja reči koje je brže stečeno putem prevođenja.

Osnovi komunikativno - iskustvenog pristupa su sledeći:

- Aktivnosti na nematernjem jeziku se tematski povezuju sa aktivnostima na maternjem jeziku
- Jezik se prezentuje deci u komunikativnim situacijama, mahom igrolikog tipa
- Jezik se upotrebljava u dvosmernim interakcijama dece i vaspitača
- Aktivnosti na nematernjem jeziku su dinamične, tj. deca fizičkom aktivnošću prate govorne aktivnosti, a vaspitač u toku izvođenja aktivnosti više puta menja oblik rada
- Deca ustvari uče putem iskustva kako mogu da učestvuju u govornoj interakciji, bilo da je sami započinjū, bilo da reaguju na govorni čin sagovornika
- Komunikativni metod nije učenje nematernjeg jezika putem razgovora na tom jeziku, već je sposobnost vođenja razgovora na tom jeziku.

Organizovanje aktivnosti na nematernjem jeziku:

Aktivnosti na nematernjem jeziku se odvijaju dva puta nedeljno, po 15 – 20 minuta, ako tu aktivnost ne izvodi matični vaspitač, nego vaspitač iz neke druge grupe.

Ako matični vaspitač vlada nematernjim jezikom koji se uvodi na odgovarajućem nivou, onda se preporučuje, da se aktivnosti nematernjeg jezika izvode svaki dan po oko 15 minuta.

Svakodnevni ritam u dečjem vrtiću pruža obilje situacija u kojima se mogu razvijati komunikativne veštine na nematernjem jeziku. Te situacije treba ugraditi u plan razvijanja tih veština.

Misli se pre svega na verbalne interakcije, koje se odnose na higijenske navike, na ponašanje dece za vreme obroka, oblačenja, obuvanja, druženje sa decom iz vaspitne grupe koja govore drugim jezikom i sl.

Bilo koja životna situacija može da bude polazna osnova za aktivnosti na nematernjem jeziku. Međutim, ne treba prepustiti samo slučaju da se neka prigodna životna situacija pojavi, već treba stvarati uslove da do takvih situacija dođe ili ih simulirati u nekoj igrovnoj aktivnosti.

Koordinator programa je Eržebet Bedrosian, pedagog.

6."ČUVARI JEZIKA 2" - organizovanje i praćenje srpsko - mađarskih dvojezičnih grupa

Pedagoški pristup razvijanju dvojezičnosti - po modelu Melanije Mikeš

Još je početkom dvadesetog veka francuski naučnik Gramon savetovao da dete ne treba podučavati jeziku. Ukazao je na važnu činjenicu da različite jezike treba da predstavljaju različite osobe, koje nikada ne smeju da zamene svoje uloge. Kada dete počne da govori, služiće se sa oba jezika bez problema i usvojiće ih bez ikakvog posebnog napora.

Dete koje usvaja dva maternja jezika suočeno je sa složenijim zadacima u otkrivanju pravila od deteta koje usvaja jedan jezik, ali mu plastičnost mozga olakšava da te zadatke bez teškoća rešava. Dete koje istovremeno usvaja dva jezika izvodi pravila iz oba jezika, za razliku od jednojezičnog deteta i onog koje usvaja strani jezik.

Poznata je dečja sklonost da oponašaju ono što čuju. Oni memorišu iskaze, ali i izvode jezička pravila iz onog što čuju. Urođena je sposobnost ljudskog mozga da u određenom periodu razvoja, u ranom detinjstvu, prerađuje ono što primi sluhom. Da bi se ta urođena sposobnost, predispozicija, razvila potrebno je sa decom što više komunicirati i to tako da ta komunikacija sadrži pozitivne emotivne naboje.

Osnovni principi i model rada

Kod deteta se usvajanje jezika vezuje za situacije u kojima se jezik koristi, a u dvojezičnoj sredini i za osobe koje taj jezik upotrebljavaju. S obzirom da deca po ovom principu uče jezik, tj. vezuju osobu za jezik, model rada u dvojezičnim grupama zasniva se na dvojezičnom porodičnom modelu, takozvanoj koordinisanoj dvojezičnosti. To znači da se jedna osoba, jedan vaspitač, deci obraća na jednom, a drugi vaspitač na drugom jeziku. Po ovom principu jezici se uče odvojeno, kroz emotivnu povezanost sa određenom osobom.

Deca lakše i brže uče od osobe za koju su emotivno vezana, dakle, emotivna vezanost deteta za određenu osobu olakšava usvajanje određenog jezika.

Dete najbolje uči kroz sopstvenu aktivnost, ako je aktivno uključeno u neku aktivnost, pogotovo ako je ona interaktivne prirode.

Bitan uslov za postizanje optimalnog učenja oba jezika je ravnopravno tretiranje oba jezika u porodici, za šta se traži podrška roditelja u porodičnom krugu.

Osnovni cilj rada

U centru pažnje je dete i formiranje njegove ličnosti u mudru, tolerantnu i višjezičnu osobu, koja će umeti da govori jezikom mira i imati duboko razumevanje za druge jezike i kulture.

Dvojezične grupe se formiraju na duži period, od tri do četiri godine, kako bi osnovni cilj, usvajanje dominantne dvojezičnosti, mogao biti ostvaren.

Dominantna dvojezičnost znači da jedan jezik - maternji, koji će biti i jezik školovanja, treba da bude dominantan, te da se dete na njemu izražava i samo na osnovu jezičkih elemenata. Drugi jezik treba da usvoji na nivou funkcionalne kompetencije ili funkcionalne dvojezičnosti.

Organizacija i realizacija rada

S obzirom da se dvojezične grupe zasnivaju na porodičnom modelu koordinisane dvojezičnosti, to praktično znači da se deci u grupi jedna osoba - vaspitač, obraća na jednom, a druga osoba - vaspitač, na drugom jeziku. Grupe vode dva vaspitača i svaki na svom maternjem jeziku izvodi vaspitno - obrazovni rad, koji se po svom sadržaju ne razlikuje bitno od sadržaja aktivnosti jednojezičnih grupa.

Za rad u ovim grupama, dakle, predviđena su dva vaspitača, zbog čega je cena po detetu u odnosu na druge grupe veća za 15%. Tu razliku u ceni snose roditelji, koji se dobrovoljno opredeljuju i prihvataju unapred poznate uslove.

Ovakav model rada je već elaboriran u vrtiću "Šumica" i pokazao dobre rezultate kao i zadovoljstvo roditelja dobijenim dodatnim uslugama.

U našoj ustanovi, po ovom principu, su formirane četiri grupe u vrtiću "Šumica", mlađeg, srednjeg, starijeg i najstarijeg uzrasta i jedna grupa mešovitog uzrasta u vrtiću "Neven".

Od pet dvojezičnih grupa svaka ima svoj specifičan pristup u okviru opšteg modela. Na primer u jednoj od grupa vaspitači naizmenično smenjuju iskaze na jednom, pa na drugom jeziku, dok u drugoj grupi govor vaspitača na jednom jeziku traje duže.

Svakodnevni ritam u dečjem vrtiću pruža obilje situacija pogodnih za razvoj dvojezičnosti. Misli se pre svega na svakodnevne životne situacije bogate verbalnom interakcijom kao što su situacije zadovoljavanja zdravstveno - higijenskih potreba i razvijanje kulturnih navika i ponašanja za vreme obroka, oblačenja, druženja sa decom iz drugih grupa koja govore drugi jezik i sl.

Koordinator programa je Biserka Jovanović, psiholog, koja menja odsutnu kolegicu Liviju Jo Horti.

7. "PRILAGOĐENI MONTESORI PROGRAM"

Istorijat razvoja ideje

Prva Dečja kuća Marije Montessori počela je sa radom 1907. godine, kao Casa dei Bambini, u Rimu. Za tri - četiri godine svog postojanja, njene ideje su se proširile u zapadnu Evropu, a ubrzo i u Sjedinjene američke države.

Posle više decenija Montessori vrtići su postali prisutni na svim kontinentima. U vremenima diktature, uvek proganjani i šikanirani, a rado prihvatani u zemljama sa pretežno humanističkim shvatanjima i demokratijom, gde se dete nalazilo u centru interesovanja, gde se smatralo da je mir dragocenost, koju treba čuvati.

Montessori pedagogija etablirana je već sto godina u pedagoške sisteme Evrope i važna je sastavnica u formiranju načina rada i odnosu prema detetu kao i celokupnom vaspitanju i obrazovanju.

Savremena koncepcija Montessori vrtića

Danas je Montessori program svetski priznata pedagoška koncepcija u obrazovanju, koja od 80-tih godina doživljava svoju ponovnu renesansu. Zasniva se na filozofiji razvoja deteta prema kojoj dete stiče operativna znanja u područjima života u kojima će učestvovati kao odrasla osoba.

Montessori pedagogija predstavlja celovit i originalan vapično - obrazovni sistem, koji naglašava značaj samoaktivnosti deteta i individualni tempo razvoja i ima jedinstven pristup u tehnici učenja. Naglasak nije na podučavanju deteta, nego na osiguravanju podsticajne sredine koja povećava dečju prirodnu radoznalost i omogućava mu da kroz igru spontano uči otkrivanjem.

Pedagogija Marije Montessori temelji se na naučnom posmatranju spontanog učenja dece, na podsticanju vlastitog delovanja deteta i njegove samostalnosti i na poštovanju detetove ličnosti.

Očuvanje i širenje ideja Marije Montessori

Montessori pedagogiju je najbolje izučavati sledeći osnovna Montessori načela, koja su jedinstvena na svim kontinentima, prema odrednicama AMI – asocijacije (Association-Montessori-Internatotionale).

Organizaciju sa sedištem u Amsterdamu utemeljila je sama Marija Montessori radi čuvanja, širenja i daljeg razvoja osnovnih ideja i načela, utemeljenih na celovitosti razvoja ljudskog bića.

Kroz AMI organizaciju osiguran je visok kvalitet podučavanja uz poštovanje Montessori načela. U svetu postoji i niz drugih ustanova na međunarodnom i lokalnom nivou koje podučavaju Montessori pedagogiju. Mnoge od njih udružene su od 1991. zajedno sa AMI asocijacijom u MACTE (Montessori Accreditation Council for teacher Education) – Savet za odobravanje programa obrazovanja za Montessori vaspitače i učitelje.

Montesori pedagogiju podučavaju AMI treneri, odnosno osobe koje ispunjavaju visoke MACTE kriterijume za predavače.

AMI asocijacija odobrava izvesnu prilagodljivost programa različitim uslovima pojedinih zemalja i otvorena je za promene uslovljene tim različitostima. Danas je u svetu moguće proučavati Montesori teoriju i razvijenu Montesori praksu za uzrast od rođenja do 18. godine i osposobiti se za Montesori vaspitača ili učitelja.

Zakonska regulativa

Zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju („Sl. glasnik RS“, br. 18/2010.) predviđene su vrste programa u okviru predškolskog programa. U članu 18 stav 2 predviđena je mogućnost da se ostvaruje prilagođeni program ili preuzeti program iz vaspitno-obrazovnih programa drugih zemalja, za čiju primenu je potreban dokaz o njegovom poreklu.

Preduslovi za uvođenje programa

Duga tradicija predškolskog vaspitanja i obrazovanja u našoj sredini razvila je kvalitet, sigurnost i stabilnost koji su usloveli izrazitu otvorenost za promene. Kako se Ustanova nalazi u multikulturalnoj, multietničkoj, i multijezičnoj sredini, to od nas traži negovanje i poštovanje različitosti, razvoj tolerancije, otvorenost za ideje interkulturalizma, poštovanje tradicije, preduzimanje koraka ka pokretanju zajedničkih akcija na lokalnom nivou u cilju poboljšavanja uslova za obavljanje delatnosti.

Ovi momenti su doprineli da u poslednje dve decenije Ustanova razvija ili učestvuje u nizu projekata koji su u žiži interesovanja predškolskog vaspitanja i obrazovanja kod nas i u svetu. „Razvijanje otvorenog vaspitno-obrazovnog programa u dečjem vrtiću primenom Montesori metoda“ je nastao na osnovu trogodišnjeg, od 2003./04. do 2005./06. školske godine, tehničko - akcionog istraživanja.

Osnov za to istraživanje su činili Akreditovani Montesori program u Mađarskoj – sa licencom međunarodne organizacije AMI sa sedištem u Holondaji, (Association Montessori Internationale, The Netherlands), koncepcija Osnova programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja dece predškolskog uzrasta ("Sl. glasnik Republike Srbije" 7/1996.) i Osnove vaspitno-obrazovnog rada s decom predškolskog uzrasta na jezicima nacionalnih manjina (Sl.glasnik 7/1996.). Temeljna opredeljenja ovih koncepcija "prevedena" su u naše uslove, u našu vaspitnu praksu.

Pripreme za uvođenje programa

Juna 2002.godine PU »Naša radost« je potpisala sporazum o saradnji sa Montesori društvom Republike Mađarske. Na osnovu ovog sporazuma počela je edukacija Montesori programa za 5 stručnih saradnika i 12 vaspitača naše Ustanove.

Septembra 2003. godine otpočeo je trogodišnji projekat "Razvijanje otvorenog vaspitno - obrazovnog programa u dečjem vrtiću primenom Montesori metoda". Uz permanentnu superviziju stručnjaka iz Montesori

društva Republike Mađarske, ovaj projekat se i dalje sprovodi u našoj Ustanovi.

Licenca

Na osnovu dugogodišnjeg rada, iskustva, stalne edukacije, supervizije, postignut je nivo i kvalitet rada, na osnovu koga smo maja 2010. dobili licencu od Montessori društva Mađarske, u saglasnosti sa AMI - jem, što znači da Montessori program za vrtiće, koji sprovodi naša ustanova odgovara zahtevima međunarodne Montessori organizacije.

Organizacija rada

Na osnovu posebnog Montessori programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja Republike Mađarske, u našoj ustanovi je izrađen originalni program pod nazivom "Prilagođeni Montessori program", koji za polazište ima Opšte osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja Republike Srbije („Službeni glasnik RS“, br. 62/03).

Prilagođeni Montessori program se realizuje u dva vrtića Ustanove, od školske 2011./12. godine, sve ukupno u 6 vaspitnih grupa. Broj dece u grupama, odgovara zakonom predviđenim normativima za mešovite uzrasne grupe.

Vaspitači su edukovani za izvođenje ovog programa. Svaka grupa poseduje sve, u programu navedene, Montessori materijale i odgovarajuće prostorne uslove.

Ciljevi, načela, osnovna polazišta, koncepcija, sadržaji, planiranje i evaluacija vaspino - obrazonog rad su u skladu sa Opštim osnovama predškolskog vaspitanja i obrazovanja – Modela A.

Razrađeni segmenti Prilagođenog Montessori programa Ustanove su:

1. Prisutnost pedagoške koncepcije Marije Montessori u svetu i u državi Mađarskoj;
2. Opravdanost uvođenja programa – kompatibilnost programa;
3. Pedagoška koncepcija;
4. Specifičnost programa – opšti cilj i razvojni ciljevi;
5. Montessori metod;
6. Izvori sadržaja i aktivnosti rada sa decom;
7. Oblici rada svojstveni Montessori programu;
8. Planiranje i evaluacija – vođenje dokumentacije vaspitača.

Predškolska ustanova sa prilagođenim Montessori programom prati obavezni plan i program. Savremene tendencije predškolskog vaspitanja i obrazovanja teže globalnom vaspitanju ličnosti deteta, koje ima svoje kapacitete i granice, osobenu akumulaciju iskustva – što određuje njegov lični tempo razvoja.

Postojećom koncepcijom predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji i prilagođenim Montessori programom, predškolskom detetu se omogućuje da sledi svoj lični razvoj, da razvija sposobnosti i uspostavlja interakcije sa

sredinom, kao što se i određuje opšti cilj predškolskog vaspitanja, da se detetu omogući da sledi svoj lični razvoj, da obogati svoju sposobnost stupanja u odnose sa drugima i ulaženje u interakciju sa okruženjem, stvaranjem povoljne vaspitne sredine u kojoj će sticati iskustva po sopstvenom programu i prevoditi ih u saznanja.

Koordinator programa je Eržebet Bedrosian, stručni saradnik, pedagog, specijalista predškolske pedagogije, Montesori edukator, koja je zvanje stekla na dvogodišnjoj specijalizaciji na Naučnom univerzitetu „Etveš Lorand“ u Budimpešti, čija je diploma nostrifikovana na Univerzitetu Filozofskog fakulteta u Beogradu.

Supervizori sprovođenja programa su Montesori edukatori iz Mađarske Montesori Asocijacije.

8. “OTKRIVANJE MATEMATIKE ” i ”123 – JA I TI” - programi za podsticanje intelektualnog razvoja dece

U Ustanovi se realizuju dva programa za podsticanje intelektualnog razvoja dece, “Otkrivanje matematike” i ”123 – ja i ti” .

"Otkrivanje matematike"

Program je namenjen deci predškolskog uzrasta od dve godine do polaska u školu, a u njegovu realizaciju su uključeni vaspitači i roditelji.

Ciljevi ovog programa su:

- Podsticanje intelektualnog razvoja dece uzrasta od 2 do 6 godina
- Podizanje profesionalne kompetencije vaspitača i stručnih saradnika
- Osaživanje roditelja u podsticanju razvoja dece.

Specifični ciljevi su:

- Osposobljavanje vaspitača i stručnih saradnika za kreiranje individualanih programa za podsticanje intelektualnog razvoja deteta
- Primena tehnika praćenja razvoja deteta
- Stavaranje uslova koji obezbeđuju podsticaje intelektualnog razvoja deteta
- Ostvarivanje partnerstva sa roditeljima u cilju usaglašavanja uslova i postupaka za podsticanje intelektualnog razvoja deteta.

Sadržaj programa obuke čine sledeće oblasti:

Razvoj dečjeg mišljenja;

Podsticanje intelektualnog razvoja deteta kroz aktivnosti i igre u kojima dete ima mogućnosti da usvaja pojmove iz oblasti: vremena, veličina, relacija, geometrije, skupova i brojeva;

Uključivanje porodice u izradu, realizaciju i evaluaciju individualnog programa intelektualnog razvoja deteta;

Praćenje i beleženje razvojnog nivoa deteta – izrada logičko-matematičkog portfolija;

Individualni planovi razvoja deteta – kod kuće i u vrtiću; Uloga odraslog u podsticanju intelektualnog razvoja deteta; Uloga didaktičkog materijala.

Metod rada:

Osnovni metod rada je iskustveno participativno učenje.

Dinamika rada i primena programa:

Obuka vaspitača traje dva dana, ukupno 16 časova. Primena programa se ostvaruje u periodu od 1-2 meseca. Supervizija traje jedan dan tj. 8 časova. Nakon tog ciklusa vaspitači dalje u svoj program vaspitno - obrazovnog rada sa decom ugrađuju elemente programa "Otkrivanje matematike".

Praćenje realizacije programa:

- Analiza održanih demonstrativnih aktivnosti u grupama čiji cilj je podsticanje intelektualnog razvoja deteta.
- Održavanje demonstrativnih aktivnosti u vaspitnim grupama za grupe vaspitače nakon kojih sledi zajednička analiza aktivnosti.

Autori programa su Violeta Vrcelj Odri, pedagog i Dujo Runje, pedagog.

" 123 - ja i ti"

Program je nastao kao odgovor na izazov da se bogato iskustvo stručnih saradnika, autora programa, u obuci vaspitača širom Srbije po programu „Otkrivanje matematike“, prvobitno nazvanom „Dete, vaspitač i matematika“, primeni u praksi i da se stvori metodički centar za dalje širenje programa.

Program „123 – ja i ti“ je deo englesko-matematičkog programa „ABC – 123“ koji se primenjuje od 2009. godine u Ustanovi. Primena Programa je započeta u tri vaspitne grupe, jedna u vrtiću „Mala sirena“ i dve u vrtiću „Sanda Marjanović“. Nova grupa u vrtiću „Lastavica“ otvorena je 2010. godine. Realizatori programa su vaspitači koji su učestvovali u programu "Otkrivanje matematike".

Ciljevi programa su:

- Podsticanje intelektualnog razvoja deteta kroz razvoj logičko-matematičkog znanja i sposobnosti
- Obuka i osnaživanje roditelja za podsticanje intelektualnog razvoja deteta

Način rada:

- Program se realizuje u grupama dece čiji su se roditelji izjasnili da žele da njihovo dete pohađa navedeni program.
- Program se realizuje svakodnevno.

- Vaspitači u toku dana podstiču decu da se uključe u aktivnosti na nivou velike grupe, u malim grupama, u paru ili individualno. Naglasak je na radu u malim grupama dece i na individualnim aktivnostima. Dužina trajanja aktivnosti se prilagođava mogućnostima svakog deteta.
- Sve grupe u kojima se program realizuje su opremljene adekvatnim didaktičkim materijalom koji omogućava individualne aktivnosti deteta.
- Za svako dete u grupi se vodi portfolio.

Evaluacija programa:

- Evaluacija programa se vrši analizom aktivnosti i dečjeg postignuća i procenom zadovoljstva roditelja.

Autor i koordinator programa je Violeta Vrcelj Odri, pedagog.
Koautori programa su vaspitači: Klara Vasić, Nebojša Markez, Aleksandra Jovanoski i Slobodanka Petrović.

9. "TO SAM JA" - individualizacija programa za podsticanje dečjeg razvoja

Nastanak i razvoj programa

U periodu od 2005. do 2008. godine u vrtiću „Neven“ sprovedeno je akciono istraživanje u dve vaspitne grupe uzrasta dece od 3 do 6 godina. U istraživanju su učestvovalе vaspitačice Jelena Žepinić i Tonja Šćepanović i pedagog Violeta Vrcelj Odri. U toku istraživanja pokrenut je ciklus od posmatranja i promišljanja sopstvene prakse, preko planiranja i sprovođenja akcija, do vrednovanja toka i analiziranja efekata, koji su poslužili za planiranje daljih koraka. „Kretanjem“ su istraživači ulazili u različite hodnike i spratove galerije vaspitno-obrazovne prakse i u njoj tragali, otkrivali i menjali oblike, poglede i uglove od kojih je sastavljena. Rezultati istraživanja pretočeni su u program „To sam ja“ .

Program “To sam ja” se razvijao u dva pravca. U pravcu obuke vaspitača za primenu programa koji je nazvan “OBUKA” i u pravcu primene stečenih znanja i sposobnosti koji je nazvan “IMPLEMENTACIJA”.

Ciljevi obuke su:

- U toku tri dana, 24 sata, osposobiti vaspitače i stručne saradnike za kreiranje individualizovanog programa za podsticanje dečjeg razvoja, za uvođenje portfolija, za izradu izveštaja o psihofizičkom statusu deteta, za uključivanje roditelja u planiranje individualizovanog programa razvoja deteta, za primenu individualizovanog oblika rada sa decom;

Sadržaj obuke čini:

- Praćenje i posmatranje deteta
- Dokumentovanje dečjih postignuća – izrada Portfolia
- Prezentovanje Portfolia kroz projekat «Moja izložba»
- Izveštavanje roditelja o postignućima deteta

- Planiranje programa za dalji razvoj deteta

Ciljevi implementacije su:

- Podsticanje psihofizičkog razvoja deteta uzrasta od 2 do 7 godina
- Osposobljavanje dece za proces samovrednovanja i postavljanje ličnih planova razvoja
Tokom primene programa, kao podrška, vaspitačima se obezbeuju:
- Supervizijski susreti jednom godišnje za razmenu iskustava
- Aktivni za prikazivanja primera dobre prakse koji se odnose na pojedine segmente programa ili na program u celini – minimum jednom godišnje.

Autori programa su Violeta Vrcelj Odri, pedagog i Jelena Žepinić, vaspitač.

10. "JA POLAZIM U ŠKOLU" - individualizacija programa pripreme deteta za polazak u školu

Polazišta i kontekst

Savremena koncepcija vaspitanja i obrazovanja predškolske dece ističe nužnost negovanja parterskog odnosa između vrtića i porodice u procesu planskog podsticanja razvoja deteta. Čija je profesionalna odgovornost za iniciranje ovakvog odnosa? Svakako tima predškolske ustanove.

Ustaljena praksa predškolke ustanove i savremena koncepcija po ovom pitanju često nisu usaglašene. Sagledavanje realnog stanja je neophodan uslov planiranja promene u smeru razvoja aktivne porodične participacije u procesu podsticanja razvoja deteta. Uobičajena slika može ovako da se opiše.

Roditelj ostavlja svoje dete u vrtiću i vrlo malo zna šta se u njemu događa. Vaspitač je odgovoran za decu tokom vremena koje ona provode u vrtiću i ne očekuje bliži kontakt sa roditeljima. Ni vaspitači ni roditelji nisu sigurni u to koje informacije o detetu da podele ni kako to da učine i da li i kako da zajednički planiraju razvoj deteta.

Kreiranje nove slike stvarnosti predstavlja profesionalni izazov za autore programa „Ja polazim u školu“. Program je utemeljen na uverenju da se optimalni razvoj deteta postiže ukoliko vrtić i porodica zajednički stvaraju uslove za aktivno učestvovanje deteta u procesu učenja. On predstavlja jednu od mogućih strategija koje podrazumevaju dvosmernu komunikaciju između porodice i vrtića, a koja se ostvaruje ličnim kontaktom.

Otpori i teškoće - anticipiranje i prevazilaženje

Koncipirajući program za edukaciju vaspitača za rad po programu „Ja polazim u školu“, nezaobilazna su bila razmišljanja autora o mogućim poteškoćama i otporima koji mogu uticati na proces implementacije programa i na njegovu održivost. One se mogu svrstati u tri grupe:

1. Otpori vaspitača za primenu programa:

„Ne vredi ulagati energiju u saradnju sa roditeljima. To je samo izvor problema.“
Ovaj stav proističe iz negativnog iskustva vaspitača koje su stekli u toku

dosadašnje saradnje sa roditeljima. „Ja znam šta je za dete najbolje. Roditelji su subjektivni.“ Ovaj stav je rezultat uverenja vaspitača da je isključivo on odgovoran i stručan za podsticanje razvoja deteta i da on zna šta je najbolje za dete te mu nisu potrebne informacije od roditelja.

2. Otpori roditelja za uključivanje u program:

„Ja znam šta je najbolje za moje dete. U vrtiću ga samo čuvaju.“ Stav je odraz negativnog iskustva roditelja koje su stekli u dosadašnjem (površnom) kontaktu sa vaspitačima. „Posao vaspitača je da brine o mom detetu. On je za to plaćen. Ako moje dete nije (na vreme) pripremljeno za školu to je isključiva odgovornost vaspitača.“ Ovaj stav odslikava uverenje roditelja da vaspitač zna šta je najbolje za njihovo dete te mu nije potrebno postavljati pitanja ni davati predloge. Isto tako, priprema deteta za školu se doživljava kao proces koji se završava u određenom momentu, neposredno pre polaska deteta u školu.

U cilju menjanja navedenih stavova i pojačavanja poruka koje program ima nameru da prenese svim učesnicima, kreirano je i njihovo vizuelno predstavljanje. Simbolima je prikazano sledeće: Razvoj deteta je kontinuirani proces koji se ne završava polaskom deteta u školu. Vaspitači i roditelji su podjednako odgovorni za planiranje razvoja. Vaspitač razvoj deteta podstiče u uslovima vrtića - mnogo dece. Roditelj razvoj deteta podstiče u kućnim uslovima u odnosu 1:1.

3. Tehnički problemi:

Materijal za vaspitače i roditelje je štampan na srpskom jeziku, a planirano je da se u edukaciju uključe i vaspitači koji vaspitno-obrazovni program realizuju na mađarskom i hrvatskom jeziku. Zbrika igara i aktivnosti za decu i roditelje se sastoji od 20-tak štampanih strana, a broj dece koja su obuhvaćeni pripremnim predškolskim programom je oko 1200. Problem je bio umnožavanje brošure za tako veliki broj korisnika.

Da bi se isključio jezik kao prepreka uspešne komunikacije, obezbeđeno je prevođenje materijala koji je namenjen roditeljima na mađarski i hrvatski jezik. Prevedene su ček lista, razvojna meta i „Vodič za roditelje“ - zbirka igara i aktivnosti za decu i roditelje. PU „Naša radost“ je uložila značajna materijalna sredstva za štampanje „Vodiča za roditelje“ na srpskom, mađarskom i hrvatskom jeziku. Time je omogućeno svakom roditelju, koji bude uključen u program, da besplatno dobije primerak na svom maternjem jeziku. Ovim aktivnostima su spomenuti tehnički problemi bili rešeni.

Evaluacija dosadašnje primene programa

Na osnovu analize dosadašnjih podataka koji su dobijeni od vaspitača koji su realizovali program u toku 2010-2011. godine može se izvesti nekoliko zaključaka:

- Vaspitači su saglasni da je program „Ja polazim u školu“ koristan i primenljiv u radu sa roditeljima dece i ističu da su motivisani da ga i naredne školske godine primene.
- Smatraju da je pravo vreme za primenu programa sam početak školske godine jer tada ostaje dovoljno vremena da zajedno sa roditeljima isplaniraju i realizuju program za podsticanje razvoja svakog deteta.

- Procenjuju da bi rezultati ovakvog pristupa u osmišljavanju programa za podsticanje razvoja deteta bili uspešniji ukoliko bi se sa programom počelo mnogo ranije, pre nego što dete krene u Pripremni predškolski program.
- Istakli su da im je potrebna pomoć u vođenju roditeljskog sastanka u delu u kom se od njih očekuje da budu pomagači roditeljima u rešavanju problema na koje nailaze u svakodnevnoj komunikaciji sa detetom. Vaspitači smatraju da bi im detaljniji priručnik za rad sa roditeljima i (ili) prisustvovanje stručnog saradnika na roditeljskom sastanku bio od velike pomoći.

Ovi podaci predstavljaju smernice za dalji razvoj programa i organizovanje stručnog usavršavanja vaspitača. Od vaspitača i stručnih saradnika se očekuje da budu inicijatori saradnje sa roditeljima i njihovi stručni vodiči kroz proces podsticanja razvoja dece. Ulaganje u njihovo dalje obrazovanje je način podizanja kvaliteta usluga Ustanove koja se bavi vaspitanjem i obrazovanjem dece ranog uzrasta i predstavlja odgovor na iskazane profesionalne potrebe.

Razvoj programa

Program „Ja polazim u školu“ se razvija u dva pravca. Prvi - „**OBUKA**“ se odnosi na osposobljavanje vaspitača, koji realizuju pripremni predškolski program, za primenu programa „Ja polazim u školu“. Drugi - „**PODRŠKA**“ se odnosi na vaspitače koji su već prošli obuku za primenu programa.

U toku svake školske godine predviđene su sledeće faze implemetnacije programa: "Obuka" i "Podrška".

“OBUKA”

a) Prva faza: Obuka vaspitača i stručnih saradnika

Ciljna grupa su vaspitači koji realizuju Pripremni predškolski program, a nisu bili uključeni u program obuke i stručni saradnici. U naredne tri godine će svi vaspitači biti obučeni za primenu programa.

Ciljevi obuke su:

- Senzibilisati vaspitače za uključivanje porodice u izradu i primenu programa podsticanja razvoja deteta;
- Osposobiti i ohrabriti vaspitače za održavanje roditeljskih sastanaka u formi interaktivne obuke;
- Obučiti vaspitače za primenu instrumenata za izradu individualizovanog programa razvoja deteta;
- Obučiti i ohrabriti vaspitače za održavanje prijema za roditelje.

Ishodi obuke su:

- Formiran stav vaspitača da se zajedničkom akcijom porodice i vrtića postižu bolji uslovi za razvoj deteta, te da su oni sami incijatori saradnje sa porodicom.
- Obučenost vaspitača za primenu programa „Ja polazim u školu“.

Sadržaji i aktivnosti obuke su:

- Oblici saradnje sa porodicom – teorija i analiza dosadašnje prakse;
- Specifičnosti rada vaspitača u pripremnim predškolskim grupama – analiza uloga i odgovornosti;
- Psihofizička spremnost deteta za polazak u školu – oblasti razvoja i uloga odraslog;
- Struktura tematskih roditeljskih sastanaka – analiza sinopsisa;
- Razvojni profil deteta – izrada profila uz korišćenje instrumenata: ček liste i „Razvojne mete“;
- Aktivnosti i igre za podsticanje razvoja deteta – predstavljanje brošure „Vodič za roditelje“
- Metod rada: Interaktivna obuka u formi radionice
- Vodič kroz navedene oblike saradnje koji obuhvata:
  1. Sinopsis radionice
  2. Podsetnik za vaspitače „Psihofizička zrelost deteta i uloga roditelja u podsticanju razvoja deteta
  3. Protokol za vođenje prijema za roditelje

b) Druga faza: Primena programa

Vaspitači realizuju dva roditeljska sastanka i prijeme za roditelje svakog deteta. Imaju mogućnost da roditeljske sastanke održe u saradnji sa stručnim saradnikom.

v) Treća faza: Evaluacija primene programa

Evaluacija primene programa se vrši na tri načina:

1. Analizom popunjenih Lista vaspitača za evaluaciju održanih roditeljskih sastanaka i prijema za roditelje nakon primene programa.
2. Održavanjem supervizijskih sastanaka sa vaspitačima čiji je cilj razmena iskustava u primeni programa.
3. Analizom popunjenih Upitnika za roditelje koji služe za procenu ličnog zadovoljstva i korisnosti učestvovanja u programu

“PODRŠKA”

U cilju obezbeđivanja podrške vaspitačima za primenu programa organizuju se:

- Supervizijski susreti u okviru kojih vaspitači razmenjuju iskustva u realizaciji programa – minimum jednom u toku školske godine
- Aktivi vaspitača koji realizuju Pripremni predškolski program u cilju prikazivanja primera dobre prakse koji se odnose na pojedine segmente programa ili na program u celini – minimum jednom u toku školske godine.

Autori i realizatori programa su Violeta vrcelj Odri, pedagog, Milana Jovićević , psiholog i Eleonora Milić, vaspitač

10. "WIR LERNEN DEUTSCH" - program za rano učenje nemačkog jezika u okviru redovnog vaspitno - obrazovnog rada

Teorijski pristup ranoj dvojezičnosti

Naučnici se od pedesetih godina dvadesetog veka bave istraživanjima rane dvojezičnosti, višejezičnosti i učenjem stranog jezika u ranom detinjstvu. Brojni rezultati istraživanja pokazuju da usvajanje stranog jezika na ranom predškolskom uzrastu može biti vrlo uspešno.

Dete od treće godine ima najbolje predispozicije za učenje jezika. U tom dobu najintenzivnije se razvija deo mozga koji je odgovoran za učenje jezika. Dokazano je da se u ovom dobu naučene reči i pojmovi nikad ne zaboravljaju, mogu da izblede, ali kad osoba ponovo dođe u kontakt sa tim jezikom reči se vraćaju.

Na ranom uzrastu dete drugi, strani jezik uči po istoj šemi po kojoj uči i maternji jezik, jer se u mozgu dvojezične dece za oba jezika stvara samo jedna mreža neurona, koja se koristi i za kasnije lakše savladavanje nekog drugog jezika. Jednojezična deca, suprotno tome, za svaki novi jezik stvaraju nove mreže.

Princip rada

U osnovi principa rada je suština shvatanja deteta, koja je ujedno i način realizacije ovog programa. Slikovito se može predstaviti na sledeći način.

Deca su kao sunđer, koji kad se "potope" u okolinu u kojoj su u svakom momentu u kontaktu sa stranim jezikom, bilo to u sobi, u kupatilu, u garderobi, na dvorištu, za vreme igre, žedno upijaju njene uticaje na jedan prirodan i spontan način. Zato je u okviru ovog modela uloga odraslih da deci pruže široku paletu mogućnosti gde oni na privlačan način mogu biti u kontaktu sa stranim - nemačkim jezikom.

Primenjeni model je model "Delimične imerzije". Drugačije rečeno, to je model učenja jezika kada se dete "uranja", postavlja u jezički autentično okruženje, kada dobija takozvanu "jezičku kupku". Model rane delimične imerzije podrazumeva da dete 60% jezičkog kontakta, na početku i 70% na kraju programa, ostvaruje na stranom jeziku i to u prirodnim životnim situacijama u vrtiću.

Osnovni koncept programa i vrtića

Ovaj program je namenjen deci predškolskog uzrasta od 3 do 7 godina starosti. Primenjuje se od septembra 2007. godine u tri vaspitne grupe u vrtiću "Palčica". Sve grupe su mešovitog uzrasta, dve su srpsko - nemačke, a jedna je mađarsko - nemačka. Program se odnosi na čitav ciklus predškolskog vaspitanja i obrazovanja u vrtiću.

Koncept se zasniva na razvijanju komunikativnih sposobnosti na maternjem i stranom jeziku u dvojezičnoj grupi. U svakoj grupi rade po dva vaspitača, koja govore oba jezika.

U osnovi programa je shvatanje da je rana dvojezičnost prirodna jezička veština, koja pomaže razvoju dečje inteligencije. Program koji se

sprovodi u ovom vrtiću je u skladu sa predškolskim programom države Srbije i u skladu sa preporukama Evropske komisije za dvojezičnost. Vrtić "Palčica" je jedini u regiji i prvi te vrste u kome deca predškolskog doba intenzivno uče nemački jezik.

Ciljevi i zadaci:

Osnovni cilj programa je da se pored razvijanja celokupne ličnosti deteta razvija i njegov afinitet prema dvojezičnosti. Program teži da stvori želju kod dece za učenjem stranog - nemačkog jezika.

Kognitivni i socijalni ciljevi programa su u skladu sa ciljevima Opštih osnova predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

Jezički ciljevi su između ostalog i sledeći:

- Razvijanje pozitivnih stavova prema nemačkom jeziku
- Razvijanje govornih sposobnosti na nemačkom jeziku
- Smanjivanje razlike između maternjeg i stranog jezika
- Razvijanje komunikativnih kompetencija na nemačkom jeziku: razumevanje i samoizražavanje
- Obezbeđivanje kompetencija za uključivanje u aktivnosti na nemačkom jeziku.

Očekuje se da se dominantna dvojezičnost postigne posle tri do četiri godine provedenih u dvojezičnoj grupi.

Zadaci programa su:

- Da se stvore uslovi za usvajanje potrebnog minimalnog fonda najčešće korišćenih izraza u svakodnevnom životu,
- Da se stvori želja kod dece za učenjem nemačkog jezika i
- Da se razvija otvorenost prema stranom jeziku kroz upoznavanje druge kulture.

Metodološki pristup

Imerzijalni pristup znači da vaspitači u toku dana pružaju deci široke mogućnosti kontakata na nemačkom jeziku.

Ciljevi i zadaci se ostvaruju kroz upoznavanje najpoznatijih dečjih igara i pesama, kroz aktivnosti kojima deca obeležavaju i proslavljaju praznike kao što su: „Erntedankfest“, „Laternenfest“ „Weihnachtsfest“ itd.

Proces od pasivnih ka aktivnim jezičkim kompetencijama se postiže postepeno, po ugledu na metod Marije Montesori. Važno je deci obezbediti situacije i prilike za percepciju, asocijaciju, slušanje, sticanje iskustva i doživljavanje, a zatim i za razumevanje, pamćenje, izbor i na kraju produktivni izgovor strane jezičke strukture.

Koristi se tehnika drame koja je vrlo motivišuća, jer koristi lutku kao prenosioca jezika i jezičkog modela.

Kako je za većinu dece vaspitač jedini model nemačkog jezika, važno je obezbediti intenzivan i raznovrstan input kroz zanimljive dečje aktivnosti i igre.

Programski sadržaji

Sadržaj programa je razrađen po mesecima i oblastima. Oblasti koje obuhvata su:

- Književnost
- Muzička kultura
- Svet oko nas
- Likovna kultura
- Pokret - fizička kultura

Realizatori

Realizatori programa su vaspitači sa višom školom i položenim B1 stepenom poznavanja nemačkog jezika. Vaspitači su obučeni profesionalci, koji su i jezički i metodički stručni, posvećeni deci i uspešni u komunikaciji sa roditeljima. Vaspitači su model i prenosioci jezika i kulture.

Za uspešnost programa ključnu ulogu imaju vaspitači. Važna je takođe i dobra saradnja sa roditeljima, koji su nosioci podrške izvan vrtića.

Evaluacija

Da se postigne što viši nivo jezičke kompetencije kod dece i da se to na adekvatan način može pratiti, ostvarena je saradnjom sa supervizorom, dr Monikom Jager Manzne, uz čiju pomoć su izrađeni instrumenti za određivanje nivoa i praćenje napredovanja dece u jezičkom razvoju.

Supervizija

Supervizor programa, dr Monika Jager Manzne (Manzné dr Jáger Mónika), je poznati i priznati doktor nemačkog jezika i profesor dvojezičnog vaspitanja. Desetak godina unazad vodi tim za razvijanje imerzijalnog programa u Baji, u Republici Mađarskoj. Ovaj imerzijalni program je za sada jedini priznati program dvojezičnosti u Evropskoj uniji.

Autori programa "Wir lernen Deutsch" su vaspitači Izabela Horvat, Kornelija Narai Peić, Elvira Konakov, Izabela Radulović, Mirjana First i Agneš Merković u saradnji sa prof. dr Monikom Jager Manzne.

Koordinator programa na nivou Ustanove je Ema Husar, rukovodilac druge pedagoške jedinice, a na nivou vrtića Izabela Horvat, glavni vaspitač vrtića "Palčica".

PRILAGOĐENI PROGRAMI - koji uvažavaju različite razvojne, obrazovne i socio - okulturne potrebe dece

1. " VRTIĆ PO MERI DETETA" - inkluzivni model rada

Savremeni koncept obrazovanja

Savremeni koncepti bazirani na psihološkim i pedagoškim saznanjima o karakteristikama razvoja deteta, utkani su u vaspitno obrazovni rad PU „Naša radost“. Organizovanjem i uvođenjem brojnih projekata i programa koji uvažavaju dete kao aktivno, interaktivno i kreativno biće, što se ispoljava u njegovoj inicijativi, u spontanim istraživačkim ponašanjima i iznad svega u dečjoj igri kao posebnom obliku učenja, neguje se tendencija, koja ide u pravcu formiranja vrtića po meri svakog deteta.

U skladu sa tom tendencijom i željom da i boravak dece sa smetnjama u razvoju bude što kvalitetniji, PU „Naša radost“ je od školske 2000./01. godine prva u Srbiji počela sa uvođenjem inkluzivnog programa. Od 2010. godine inkluzivni program je u našoj zemlji i zakonski regulisan.

U prilog potrebi da se deca sa smetnjama u razvoju uključe u redovne vrtiće sa svojim vršnjacima bez smetnji u razvoju, na način koji će im omogućiti da napreduju svojim tempom, a što inkluzivni program upravo i omogućuje, govore brojne stvari. Naime, igra i druženje sa drugom decom su potreba sve dece, a ove potrebe se adekvatno zadovoljavaju u predškolskim ustanovama gde deca kroz igru uče o sebi i drugima, upoznaju svoje okruženje, sagledavaju različite situacije, usvajaju jezik i razvijaju sposobnosti interakcije.

Aktivnosti koje se dešavaju u vrtićima, podstiču komunikaciju i omogućavaju usvajanje socijalnih pravila. Vršnjaci bez smetnji u razvoju predstavljaju pozitivan model i oni su dragoceni u podsticanju razvoja veština i usvajanja znanja koje se stabilizuju sa mnogo manje intervencija nego kada sa decom sa smetnjama u razvoju rade samo odrasli.

Osnovni cilj

Osnovni cilj ovog programa je podsticanje razvoja i integrisanost dece sa smetnjama u razvoju u grupu vršnjaka bez razvojnih teškoća. U ovom modelu potrebe deteta su osnovni orijentir za adaptaciju programa namenjenih deci sa smetnjama u razvoju, a vaspitači i roditelji su aktivni partneri u tom procesu.

Posebni ciljevi

Posebni ciljevi se odnose na sveobuhvatnost dečje populacije preškolskim vaspitanjem i obrazovanjem na teritoriji grada i opštine, bez obzira na različitosti bilo koje vrste. Podrazumevaju:

- Uključivanje dece sa smetnjama u razvoju predškolskog uzrasta u redovne grupe vrtića na teritoriji Subotice i
- Razvijanje adekvatnih metoda rada, koji omogućavaju punu integraciju dece sa razvojnim teškoćama pod jednakim uslovima koji postoje za ostalu decu, a koji uz adekvatnu podršku vode kvalitetnijem zadovoljavanju potreba sve dece u grupi.

Način realizacije

Osnovne ideje programa su da potrebe deteta i razvijenost njegovih sposobnosti predstavljaju osnovne kriterijume za izbor programa rada koji su mu namenjeni. Za ulazak u vaspitnu grupu osim što je pripremljeno samo dete sa smetnjama u razvoju i njegovi roditelji, pripremljen je i vaspitač, ali i ostala deca u grupi i njihovi roditelji. Inkluzivni program podrazumeva i dodatnu edukaciju vaspitača i stručnog tima i ostvarivanje partnerskog odnosa sa roditeljima u procesu stimulacije razvoja deteta.

- Maksimalno je dvoje dece sa smetnjama u razvoju uključeno u jednu inkluzivnu grupu. Plan i program rada je identičan kao i u ostalim vaspitnim grupama predškolske ustanove, a prvenstveno je organizovan po centrima interesovanja. Ono što je specifično za inkluzivne grupe jesu posebni stimulatívni programi definisani kroz individualni obrazovni plan (IOP) koji se izrađuju za decu sa smetnjama u razvoju a organizuju kroz igru tako da ostala deca iz grupe ne zapažaju da se sa njima nešto posebno radi a često se i sama uključuju u taj rad. Zasnivaju se na podsticanju razvoja preko očuvanih sposobnosti korak po korak kako bi dete doživljavalo uspeh, što deluje motivaciono. Obuhvaćene su oblasti kognitivnog razvoja, motorike, jezika, socijalizacije i samopomoći.

- Zastupljen je timski rad što znači da je za svako dete sa smetnjama u razvoju formiran tim koji čine roditelj, vaspitač deteta i stručni saradnik. Oni zajednički planiraju i realizuju individualizovane obrazovne programe u vrtiću i kod kuće i prate njihove efekte. Tako se ostvaruje partnerski odnos sa roditeljima koji su dragoceni u stimulaciji razvoja sve dece a posebno dece sa smetnjama u razvoju.

- Važno je naglasiti da vaspitači kroz ovaj program ne postaju terapeuti nego uz podršku stručnih saradnika, kroz igru, sprovode stimulatívne programe prilagođene karakteristikama dece sa smetnjama u razvoju. Od roditelja se očekuje da dete i dalje vode u adekvatne specijalizovane ustanove na individualni tretman. Pored toga, inkluzivni program ne znači da je sva pažnja vaspitača usmerena samo na decu sa smetnjama u razvoju, to bi čak bilo suprotno njegovom cilju koji podrazumeva podsticanje razvoja, unapređivanje sposobnosti, razvoj samopoštovanja i tolerancije na različitosti kod sve dece u grupi. Program je namenjen svakom detetu jer je suština u prilagođavanju programa rada mogućnostima i potrebama sve dece. Naglasak se stavlja na dete sa smetnjama u razvoju jer tu postoji nesigurnost

kod vaspitača i nedostatak unutrašnje podrške da će uspešno realizovati rad u grupi gde ima i dece sa smetnjama u razvoju.

Očekivane prednosti inkluzije su sledeće

- *Za decu sa smetnjama u razvoju:*

Bolja socijalna integracija i socijalizacija; otkrivanje i podsticanje razvoja dečjih očuvanih potencijala; podsticanje razvoja i stabilizacija dečjeg osećanja sigurnosti; razvoj komunikacijskih sposobnosti deteta (izražavanje potreba, želja i namera verbalnim i neverbalnim putem); razumevanje i kad je to moguće zadovoljavanje, potreba drugih (dece i odraslih u granicama dečjih mogućnosti), podsticanje telesnog razvoja i mera za očuvanje zdravlja deteta; razvoj higijenskih i radnih navika (uz vođenje računa o vrsti i težini razvojne teškoće, kao i osobenostima uzrasta i pola kome dete pripada).

- *Za decu bez razvojnih smetnji:*

Pored opštih ciljeva vezanih za podsticanje razvoja svakog deteta u granicama njegovih sposobnosti, inkluzivni program ima i dodatne ciljeve za decu bez razvojnih smetnji: razvijanje osetljivosti za potrebe deteta koje teže napreduje; razvijanje tolerancije za različitosti; razvijanje motivacije za pomaganje detetu koje ima razvojne teškoće (na način primeren uzrastu). Krajnji cilj je razvijanje vrednosnog sistema humanističkog tipa i zasnovanog na neposrednom i pozitivnom ličnom iskustvu sa decom koja imaju razvojne smetnje;

- *Za roditelje dece sa smetnjama u razvoju:*

Sticanje pozitivnog iskustva o mogućnostima njihovog deteta za razvoj i zajednički život sa vršnjacima bez razvojnih smetnji; ovladavanje veštinama i znanjima o mogućnosti uticaja na razvoj sposobnosti i ličnosti deteta; bolja pripremljenost deteta (i porodice u celini) za polazak deteta u školu (redovnu ili specijalnu); podsticanje razvoja pozitivnih očekivanja u pogledu budućnosti deteta i porodice; razvijanje realističkog stava prema mogućnostima deteta za razvoj i ublažavanje razvojnih teškoća;

- *Za roditelje dece bez razvojnih smetnji*

Formiranje, razvoj i održavanje pozitivnih stavova prema integraciji dece (i odraslih osoba) u socijalnu sredinu; pozitivan uticaj i podržavanje vlastitog deteta za formiranje pozitivnih stavova i empatijskih osećanja prema vršnjacima sa teškoćama u razvoju;

- *Za vaspitače u predškolskim ustanovama*

Razvijanje i održavanje kompetencije i motivacije za rad sa decom koja imaju smetnje u razvoju; razvijanje empatijskih stavova prema deci sa posebnim potrebama i njihovim roditeljima; podsticanje dece bez razvojnih teškoća da razviju pozitivne emocije, spremnost za pomaganje i saradnju sa

vršnjacima koji imaju razvojne teškoće; podsticanje drugih kolega (vaspitača i stručnih saradnika vrtića) da prihvataju i rade sa decom koja imaju smetnje u razvoju;

- *Za članove stručnog tima*

Razvoj sposobnosti za planiranje i izvođenje integracionih programa inkluzivnog tipa za decu sa teškoćama u razvoju; razvijanje savetodavnih veština za rad sa roditeljima dece sa razvojnim teškoćama; razvijanje sposobnosti za implementaciju rezultata inkluzivnog programa u drugim predškolskim ustanovama

Organizacija

Svake školske godine inkluzivni program se realizuje u proseku u 20-tak vaspitnih grupa na srpskom, mađarskom i hrvatskom jeziku u kojima je obuhvaćeno oko 35 - 40 dece sa smetnjama u razvoju. Ustanova organizuje kontinuiranu edukaciju vaspitača, medicinskih sestara i stručnih saradnika sa ciljem povećanja profesionalne kompetencije u realizaciji programa. Od 2007. godine akreditovan je seminar "Vrtić i škola po meri deteta - modul 1 i modul 2" koji je nastao na osnovu iskustva u realizaciji inkluzivnog programa u Ustanovi čiji autori su mr. Dijana Kopunović Torma, psiholog i Jasmina Kukić, pedagog iz Ustanove sa koleginicom Maricom Mecek, pedagogom iz PU "Bambi" iz Kule. Zahvaljujući tome obezbeđena je kvalitetna edukacija zaposlenih kako u Ustanovi tako i u vrtićima širom Srbije.

Organizuju se i posete ustanovama koje se na bilo koji način bave decom sa smetnjama u razvoju sa ciljem razmene iskustava i stručnog usavršavanja. Tradicionalno se neguje saradnja sa osnovnim školama sa ciljem organizacije što kvalitetnije tranzicije dece sa smetnjama u razvoju u škole.

Značajan naglasak se stavlja i na prezentaciju programa putem medija i učešća na međunarodnim i domaćim naučnim skupovima i konferencijama kao i okruglim stolovima u zemlji i inostranstvu.

Ustanova učestvuje u svim projektima vezanim za inkluziju koji se realizuju u našoj zemlji.

Timovi u predškolskoj ustanovi za realizaciju inkluzivnog programa

Na nivou Ustanove formirani su sledeći timovi:

1. **Stručni tim za inkluzivno obrazovanje,**
koga čine 3 stručna saradnika i 3 vaspitača.

Članovi tima su:

- Dijana Kopunović Torma, psiholog,
- Jasmina Kukić, pedagog,
- Jasna Skenderović, logoped,

- Dragica Džmura, vaspitač,
- Klara Vidaković, vaspitač i
- Jelena Žepinić, vaspitač.

Zadatak Stručnog tima za inkluzivno obrazovanje je:

- Sagledavanje broja dece kojima je potrebna dodatna podrška
  - Prikupljanje pismene saglasnosti roditelja za izradu IOP-a
  - Predlaganje članova Tima za pružanje dodatne podrške za svako dete (IOP timovi) direktoru Ustanove
  - Koordinacija radom Timova za izradu IOP-a
  - Dostavljanje IOP-a na usvajanje Pedagoškom kolegijumu
  - Dostavljanje Interresornoj komisiji Zahteva za obezbeđivanje dodatne podrške detetu onda kada je potrebno dodatno finansiranje, na predlog Timova za IOP.
2. **Timovi za pružanje dodatne podrške detetu** - IOP timovi sastavljeni od vaspitača deteta sa smetnjama u razvoju, roditelja i stručnog saradnika. Po potrebi se uključuju terapeuti, defektolozi ili logopedi tj. stručnjaci koji još dodatno rade sa detetom individualno.

Zadaci timova su:

- Izrada IOP za dete sa smetnjama u razvoju
- Realizacija sastanaka tima
- Rvidiranje IOP i davanje na uvid Stručnom timu za IO.

Evaluacija:

Svaki IOP - tim piše individualni obrazovni plan za dete sa smetnjama u razvoju i evidentira njegov napredak kroz mesečni osvrt na postignuto. Ispunjavaju se Skale razvoja i Skale ponašanja, Ček lista razvojnih postignuća i pravi se sociogram. U cilju sagledavanja efekata inkluzivnog programa u Ustanovi organizuju se aktivni minimum dva puta godišnje i organizuju supervizijske posete stručnjaka iz zemlje i inostranstva.

Koordinator inkluzivnog programa je mr Dijana Kopunović Torma, psiholog.

PROGRAMI STRUČNE PODRŠKE PORODICI - kojima se unapređuje vaspino - obrazovna kompetencija roditelja

1. "ZAJEDNO U ADAPTACIJI" - program uključivanja roditelja u podršku deci tokom perioda adaptacije u jaslicama

Program je nastao u Ustanovi 2006./07. školske godine i posle uspešne eksperimentalne provere u starijoj jaslenoj grupi sestre Ljubice Tiragić u vrtiću Poletarac, primenjuje se u svim jaslenim grupama Ustanove.

Pedagoško - psihološki pristup

Adaptacija je prilagođavanje na promenu. Promena koju donosi polazak u jaslice od deteta zahteva mobilisanje ličnih kapaciteta kako bi odgovorilo izazovima koje pred njega postavlja odvajanje od porodice i prilagođavanje zahtevima nove sredine u kojoj važe pravila kolektivnog života.

To je razvojno značajan i složen period za dete koji sam po sebi nije ni pozitivan ni negativan, već zavisi od načina na koji je razrešen. Može biti podsticajan za razvoj ili njegova kočnica.

Psihološka istraživanja potvrđuju da rana i grubo izvedena separacija ostavlja dalekosežne posledice na psihički razvoj i zdravlje deteta, utičući na izgrađivanje stila rešavanja svih vrsta separacija u daljem životu i načina reagovanja u situacijama promena.

Priprema roditelja da budu podrška svom detetu i njihovo osnaživanje da se i sami emotivno i organizaciono pripreme za sve što ih očekuje, pokazalo se dragocenim. Siguran i opušten roditelj pozitivno utiče na dete. Ono brže, lakše i bezbolnije savladava razvojnu krizu.

Program podrazumeva individualizaciju, postupnost u zahtevima i očekivanjima od deteta, aktivno učešće roditelja u životu jaslica i partnerski odnos porodice i ustanove.

Roditelj je bitan faktor uspešne adaptacije. On je prirodna spona između deteta i nove sredine. U atmosferi saradnje dete dobija podršku za sigurnije korake u otkrivanju sveta socijalnih odnosa.

Motiv

Odavno postoji potreba da se roditelji i zaposleni u predškolskoj ustanovi povežu u rešavanju problema adaptacije, jer svim učesnicima procesa stvara određene probleme.

Kako bi se u realnom kontekstu pronašlo optimalno rešenje, osmišljen je program pod nazivom Zajedno u adaptaciji, koji je prvi put primenjen školske 2006./07. godine u jaslenoj grupi dece uzrasta 2-3 godine.

Problemi deteta

Dete ranog uzrasta ne razume novonastalu situaciju i nema mogućnosti da utiče na nju predlažući svoja rešenja. Ono zbog nedovoljnog

iskustva i skromnih kapaciteta u verbalnoj komunikaciji pribegava emocionalnim i fiziološkim načinima reagovanja.

Normalna reakcija na novonastalu situaciju: plač, uznemirenost, preosetljivost, blagi poremećaji sna, apetita i navika, mogu biti pojačani usled nedovoljne pripremljenosti deteta i neadekvatno izvedene separacije.

Dete dominantno oseća nesigurnost koja, usled straha da će biti ostavljeno, može da kulminira u očajanje i proizvede agresivnost, povlačenje, razdražljivost, teže poremećaje navika, sna i apetita kao i produženu adaptaciju koja zahteva intervenciju stručnjaka, psihologa i pedagoga.

Ha kvalitet, intenzitet i trajanje adaptacije utiču još i nasleđe, konstitucionalni faktori, fizičko i zdravstveno stanje deteta, kao i uzrast, zrelost i njegova prethodna životna iskustva. Od sredinskih faktora ističe se stepen sličnosti navika i načina života u porodici i ustanovi i specifičnost porodice kao što su stil vaspitanja i stav prema odvajanju.

Problemi roditelja

Roditelj svoje najvrednije blago poverava nepoznatom profesionalcu i dobar deo dana će biti odvojen od svog deteta. Najvažnije mu je da ono bude na sigurnom, dobro zbrinuto, sa osobom u koju ima poverenja.

Oseća strepnju, nesigurnost, strah, brigu. Preispituje svoju odluku i svoja osećanja. Bori se sa materijalnim problemima, nezaposlenošću, prezaposlenošću, nerazumevanjem poslodavca, samohranošću, raspadom proširene porodice, produženjem radnog veka i zauzetošću baka i deka, nedovoljnom informisanošću i drugim ličnim problemima ... Pokušava da se snađe u novoj situaciji i sagleda svoju ulogu u njoj.

Problemi medicinske sestre - vaspitača

Medicinska sestra/vaspitač strepi od septembra meseca kada je posebno opterećena upornim plačem dece i drugim problemima adaptacije. Oseća pojačanu odgovornost i brigu za nove štice i njihove roditelje. Po malo je plaši kako će sve teći i hoće li uspešno odgovoriti svim zahtevima situacije.

Osim toga napetost i buka tokom tog perioda, negativno utiču na njeno zdravlje, motivaciju, kreativnost i radnu sposobnost. Usled dugotrajnog delovanja ovih stresogenih faktora lako dolazi do profesionalnog sagorevanja ili „otupljivanja“ kada se gubi optimalna osetljivost za različite dečje potrebe i potrebe njihovih roditelja.

Ciljevi programa su:

1. Olakšati svim učesnicima ovaj period,
2. Očuvati dečje mentalno i fizičko zdravlje,
3. Unaprediti psihofizički razvoj deteta u svim aspektima,
4. Unaprediti saradnju porodice i predškolske ustanove,
5. Uspostaviti partnerski odnos između roditelja i medicinske sestre/vaspitača,
6. Osvestiti roditelju značaj njegove uloge u procesu adaptacije i animirati ga da se aktivno uljuči u život ustanove tokom tog perioda,
7. Doprineti prevenciji profesionalnog sagorevanja medicinske sestre/vaspitača,

8. Doprineti osećaju profesionalne kompetencije i zadovoljstva u radu medicinske sestre/vaspitača,
9. Unaprediti metode rada u jaslicama naglašavajući potrebu i dajući model za veću individualizaciju rada,
10. Doprineti praćenju i unapređivanju razvoja svakog deteta u skladu sa njegovim individualnim potrebama, potencijalima i tempom razvoja.

Karakteristike programa su:

- **Priprema** svih učesnika:

Deteta - kroz prethodno upoznavanje sa jaslicama, druženje sa vršnjacima, stvaranje predstave o jaslicama kroz igre, priče i razgovore o životu u njima, usklađivanje ritma življenja u porodici i jaslicama.

Roditelja - kroz informisanje o jaslicama – šta pružaju, a šta se od roditelja očekuje, o adaptaciji i njihovoj ulozi u tom procesu, kroz razgovore, roditeljske sastanke, štampane informativne materijale, video prikaze, posete jaslicama.

Medicinske sestre/vaspitače kroz edukacije iz oblasti adaptacije, komunikacije i partnerskog rada, planiranje i organizacija boravka dece i roditelja u grupi.

Stručnog saradnika kroz pripremanje predavanja, radionica, pisanog materijala, video- materijala, instrumenata, edukacija ...

- **Postupnost** uvođenja novina:

Raznovrsno i kontinuirano informisanje roditelja od upisa deteta do početka boravka u jaslicama, Boravak deteta i roditelja u jaslicama u manjim grupama i kraće vreme, Postepeno produžavanje boravka deteta u jaslicama bez prisustva roditelja, Odlaganje promena navika dok se dete ne stabilizuje u novoj sredini, Postepeno povećavanje broja dece koja zajedno borave u grupi, Uvođenje svake novine od utorka , na primer spavanje se uvodi treće nedelje od utorka.

- **Individualizacija** tj. prilagođavanje zahteva i očekivanja svakom detetu prema njegovim potrebama i kapacitetima:

Kada se radi o dužini boravka u Ustanovi, dužini potrebne podrške roditelja, spremnosti za ostajanje na spavanju, prihvatanju dnevne rutine, uključivanju u igre i aktivnosti grupe, i kroz

Vođenje Protokola praćenja procesa adaptacije, tj detetovih emocija i ponašanja tokom tog perioda.

- **Partnerstvo** sa roditeljima:

Partnerstvo podrazumeva: Jasno izražavanje poruka i očekivanja, Prihvatanje važnosti uloge roditelja, Uključivanje roditelja u život grupe, Organizovanje roditeljskih sastanaka, razgovora, predavanja, radionica, Pripremanje štampanog materijala za roditelje, Anketiranje roditelja i uvažavanje njihovih predloga i sugestija, stvaranje atmosfere poverenja, saradnje, otvorenosti i kontinuirane komunikacije.

Evaluacija programa

Evaluacija se zasniva na neposrednom posmatranju dece i

roditelja, primeni protokola praćenja za svako dete, analizi video snimka, razmeni zapažanja sestre/vaspitača i stručnog saradnika, razgovorima sa roditeljima i njihovom izjašnjavanju na roditeljskim sastancima i u anketama.

Praćenje dece tokom adaptacije je urađeno uz pomoć:

1. **Protokola praćenja procesa adaptacije** u jaslicama koji sadrži:

- Osnovne podatke o detetu (ime i prezime, datum rođenja, početak dolaženja u jaslice, ko ga dovodi, koliko sati ostaje prvog dana, kad počinje da ostaje na spavanju)
- Ponašanje u aktivnostima tokom dana (uključuje se na poziv, igra se samo, igra se sa jednim detetom, igra se sa 2-3 dece, saraduje u igri, otima igračke, ruši sve pred sobom, pažnja mu je kratkotrajna, usredsređeno je, nesigurno je - traži pažnju, stalno je u pokretu, -----)
- Osnovno raspoloženje – koje prevlađuje (plačljivo, veselo-vedro, potišteno-tužno, opušteno, mirno-staloženo, uznemireno, -----)
- Prihvatanje ritma dana
  - a. Obroci (odbija hranu, delimično prihvata – bira - malo jede- povraća, prihvata bez problema, -----)
  - b. Spavanje (lako i brzo zaspi – za 3-5 min., dugo se uspavljuje – više od 10 min., uopšte ne zaspi, teško se budi, lako ustaje, plačljivo je posle buđenja, tokom sna je – mirno – opušteno – nemirno – vrpolji se - -----)
  - c. Zadovoljavanje higijenskih potreba (nosi pelene, koristi nošu, upotrebljava mali wc, pere ruke uz pomoć, čeka da mu se operu ruke, -----)
- Navike (koristi cuclu – bočicu, ima omiljeni predmet, kod uspavljivanja voli ----, kod hranjenja voli ----, kod prepovijanja voli ---)
- Zapažanja sestara .....

2. **Anketiranja roditelja** posle mesec dana adaptacije njihovog deteta u jaslicama. Urađeno je pomoću upitnika za roditelje:

Upitnik za roditelje

Molimo vas da iskreno odgovorite na sledeća pitanja. Anketa je anonimna, a dobijeni podaci će biti iskorišćeni za unapređivanje organizacije i načina rada u jaslicama, kako bi se što više uvažile individualne potreba dece i osobenosti njihovih porodica, posebno u periodu adaptacije.

1. Da li ste imali prethodna iskustva u prilagođavanju svog deteta na jaslice/vrtić?
Zaokružite znak ispred izabrane tvrdnje
  - Da, imam starije dete koje je pohađalo jaslice/vrtić.
  - Da, dete koje je sada u jaslicama je pohađalo druge jaslice ili na drugi način bilo odvojeno od porodice (čuvanje dece i sl.)
  - Ne, ovo nam je prvo iskustvo
2. Da li je u vreme polaska vašeg deteta u jaslice neko ostajao kod kuće (mama, tata, baka, deka ...)

- Da
  - Ne
3. Da li ste tokom prvih dana boravali sa svojim detetom u jaslucama?
- Da
  - Ne
4. Da li je vaše dete tokom perioda prilagođavanja ostajalo na spavanju u jaslucama?
- Da
  - Ne
5. Koje promene ste primetili u ponašanju svog deteta u periodu adaptacije? Možete da zaokružite više tvrdnji koje odgovaraju ponašanju vašeg deteta.
- Plačljivije je
  - Odbija da ide u jaslice
  - Razdražljivije je
  - Ima problema sa apetitom
  - Agresivnije je
  - Ima problema sa spavanjem
  - Ima problema u zadovoljavanju fizioloških potreba
  - Samostalnije je
  - Više priča
  - Kreativnije je u igri
  - Odlučnije je
  - Zahtevnije je
  - Lakše prihvata odvajanje od nas i u drugim situacijama
6. U kojoj meri ste zadovoljni onim što ste vi i vaše dete dobili u jaslucama u prvom mesecu?
 Zaokružite jedan broj na skali od 1 do 10, gde 1 označava tvrdnju Sasvim sam nezadovoljan, a 10 tvrdnju Veoma sam zadovoljan.

1 ..... 2 ..... 3 ..... 4 ..... 5 ..... 6 ..... 7 ..... 8 ..... 9 10

7. Da li smatrate da je ovakav pristup periodu adaptacije dece u jaslucama dobar?

- Da
- Ne

Zašto? Molimo vas da obrazložite svoj stav i predložite neka bolja rešenja.

.....
 .....

Zahvaljujemo vam se na saradnji i razumevanju. Vreme i trud koji ste uložili doprineće daljem usavršavanju programa.

***

Evaluacija upitnika za roditelje potvrđuju da su oni u velikoj meri zadovoljni onim što dobijaju tokom prvog meseca. Slažu se da je ovakav pristup periodu adaptacije dobar zato što se deca uz roditelje osećaju

sigurnije i novu sredinu i osobe upoznaju sa poverenjem, jer sestre tokom tog procesa prijatelji njihovih roditelja.

Ovakav način, po mišljenju roditelja, smanjuje negativne posledice po dečji razvoj, utiče pozitivno na njihovu socijalizaciju i prihvatanje timskog rada i pravila grupe, a roditeljima omogućuje da upoznaju osobu kojoj poveravaju dete i da se mirno posvete svojim obavezama. Roditelji izražavaju veliko zadovoljstvo ovim modelom rada i podržavaju ga 100%.

Kreativnost i posvećenost sestara je garancija kvaliteta rada tj. pristupa koji prepoznaje i izlazi u susret dečjim potrebama i potrebama njihovih porodica, istovremeno edukujući roditelje u vaspitno - obrazovnom domenu posebno obogaćujući repertoar međusobne komunikacije i igre deteta i roditelja.

Efekti primene programa

Efekti primene programa „Zajedno u adaptaciji“ su veoma dobri. Kod većine dece je primećena brža i lakša adaptacija i razvoj samostalnosti, govora i socijalizacije. Poremećaji sna, apetita i navika i pojava agresivnosti češće se javljaju samo kod dece koja su prekidala dolaženje u jaslice ili su bila uskraćena za roditeljsku podršku tokom prvih dana, zbog prezaposlenosti roditelja ili njihovog stava da postupnost u zahtevima i očekivanjima od deteta nije potrebna.

Najteži momenti za dete su jutarnji rastanak od roditelja i početak ostajanja na spavanju, ali kada se to izvede prilagođeno detetu, plač ne traje duže od pet minuta i ne znači očajanje nego tugu, a adaptacioni period se smanjuje na dve do četiri nedelje.

Roditelji su najčešće isticali zadovoljstvo, ponos, sreću i poverenje od prijatnih osećanja i strepnju, tugu i neko nedefinisano osećanje od neprijatnih emocija. Najviše im je značilo to što su imali priliku da, boraveći u grupi sa detetom, upoznaju sestru/vaspitača i steknu poverenje u nju, što je rezultiralo generalno boljom saradnjom između porodice i ustanove.

Smatraju da se deca uz roditelje osećaju sigurnije i sa većim poverenjem prihvataju novu sredinu, osobe i pravila kolektivnog života.

Medicinska sestra/vaspitač primenom ovog programom dobija profesionalnu satisfakciju za svoj rad od roditelja i lično zadovoljstvo uspehom adaptacije, partnerskim odnosom sa roditeljima i poboljšanim uslovima rada tokom septembra meseca, što prevenira profesionalno sagorevanje. To za sobom povlači i veće zalaganje, kvalitetnije i kreativnije osmišljavanje života u grupi i veći uvid, praćenje i uvažavanje individualnih potreba svakog deteta i njegove porodice.

Stvaranju podsticajne atmosfere za razvoj deteta u jaslicama/vrtiću u mnogome bi doprinelo smanjenje normativa broja dece i poštovanje normativa prostora i opreme u grupi jaslica.

Zaključak

Siguran i samopouzdan roditelj, koji razume i podržava svoje dete, ima poverenja u sestru/vaspitača i bez dvoumljenja i sa radošću prihvata aktivno učešće u prvim danima života deteta u jaslicama je najbitniji faktor uspešne adaptacije. Takav roditelj u partnerskom odnosu sa sestrom/vaspitačem obezbeđuje detetu uspešniju adaptaciju i razvoj bez negativnih posledica po njegovo psihičko i fizičko zdravlje.

Priprema svih učesnika procesa adaptacije je uslov koji obezbeđuje detetu samopouzdanje i sigurne korake u otkrivanju sveta i sopstvene uloge u njegovom daljem kreiranju.

Realizatori

Program Zajedno u odrastanju realizuju medicinske sestre i vaspitači svih 14 objekata naše ustanove u kojima postoje jaslene grupe, ukupno njih 29 grupa, od kojih je 8 jaslica 1, 11 jaslica 2, 6 mešovitih jaslica 1 i 2, i 3 mešovite grupe jaslice 2 - mlađa uzrasna grupa.

Autor i koordinator programa je Jasmina Kukić, pedagog

2. "ZAJEDNO U REŠAVANJU KONFLIKATA" - program podrške porodici i vaspitačima u rešavanju problematičnog ponašanja dece

Program je nastao 1999./2000. školske godine kao odgovor na potrebe vaspitača i roditelja za obezbeđivanjem optimalnih uslova za razvoj dece u vrtiću i porodici, što podrazumeva dobre saradničke odnose među decom u vaspitnoj grupi. Eksperimentalno je proveren u vrtiću "Kolibri" u najstarijoj uzrasnoj grupi dece vaspitača Klare Kovač.

Sastoji se od serije predavanja i radionica za roditelje i serije radionica za decu. Osim toga podrazumeva edukaciju vaspitača i priručnik socijalnih igara i aktivnosti koji olakšavaju rad vaspitaču u grupi.

Ciljevi programa su:

- Doprineti unapređenju vaspitne kompetencije porodice
- Podstaći socijalizaciju dece u grupi
- Upoznati i usvojiti neagresivne načine rešavanja sukoba
- Razvijati sposobnosti dece za saradnju i empatiju
- Osnažiti vaspitača da partnerski, sa porodicom, pronalazi rešenja za problematične situacije u vaspitnoj grupi i porodici

Način realizacije

Program se realizuje tokom godine u grupama čiji se vaspitači opredele za njega prema slobodnoj volji i želji, a na osnovu potreba proisteklih iz specifičnosti grupe. Roditelji se aktivno uključuju u realizaciju programa. Dinamika održavanja radionica za decu i roditelje se određuje u dogovoru sa vaspitačima i roditeljima.

Sadržaj programa

Sadržaj radionica za decu je kompatibilan sa programima Razvoj samopoštovanja putem kooperativne komunikacije i Čuvari osmeha, a sadržaj radionica za roditelje se oslanja na program Škola za roditelje i stručnu psiho - pedagošku literaturu.

Predavanja za roditelje na temu agresivnosti na predškolskom uzrastu pojašnjavaju osnovne uzroke i mehanizme agresivnosti kao i načine za njeno predupređivanje i rešavanje.

Evaluacija

Evaluacija sadrži prikupljanje podataka od dece i roditelja o tome koliko su zadovoljni načinom i sadržajem rada kao i postignutim efektima. Od instrumeneta se koriste upitnici za roditelje i vaspitače i dečji iskazi i crteži.

Realizatori programa su stručni saradnici svih profila i vaspitači u saradnji sa roditeljima.

Autor programa je Jasmina Kukić, pedagog.

3. "ZAJEDNO U PRIPREMI ZA POLAZAK U ŠKOLU" - program podrške porodici i deci u procesu pripreme za školsko učenje

Program egzistira u Ustanovi više godina unazad. Tokom vremena se menjao i razvijao prema potrebama roditelja i vaspitača.

Nastao je kao odgovor na želje roditelja da se informišu o svemu što ih interesuje u vezi sa polaskom njihovog deteta u školu i potrebe vaspitača za stručnom podrškom u komunikaciji sa roditeljima, kada se radi o pripremi i zrelosti deteta za polazak u školu.

Ciljevi programa su:

- Podrška porodici u procesu pripreme deteta za školu
- Podrška vaspitačima u saradnji sa porodicom
- Osamostaljivanje vaspitača u realizaciji programa

Sadržaj programa:

• Radionice za vaspitače na teme:
Zrelost dece za polazak u školu, Roditeljski sastanci i radionice za roditelje na temu Zrelost dece za polazak u školu ...

- Predavanja i radionice za roditelje na temu Zrelost dece za polazak u školu
- Ček lista za procenu zrelosti deteta za polazak u školu po aspektima razvoja
- Pisani materijal - podsetnik za roditelje i vaspitače

Realizacija programa

Program se realizuje u grupama u kojima se vaspitači opredele za njega. Realizacija programa teče od oktobra meseca pa sve do upisa dece u školu. Preporučuje se raniji početak bavljenja ovom temom, kako bi bilo dovoljno vremena da se podrži razvoj, posebno one dece koja u izvesnim aspektima razvoja kasne ili imaju određenih teškoća, a takođe i da se roditelji na vreme informišu o tome koja je i kava njihova uloga u tom procesu, te da i oni imaju solidnu perspektivu za njeno osveščivanje i realizaciju.

Realizatori programa su: stručni saradnici svih profila i vaspitači.

Evaluacija programa

Evaluacija programa podrazumeva analizu podataka dobijenih na evaluacionim listićima od roditelja i vaspitača, zatim usmene izjave roditelja i vaspitača o kvalitetu informisanja o ovoj temi tokom realizacije programa.

Autor programa je Jasmina Kukić, pedagog

PRIGODNI I POVREMENI PROGRAMI - koji imaju za cilj ostvarivanje kulturnih i rekreativnih aktivnosti i odmor dece

1. "RASTIMO UZ PLES" - program plesnih aktivnosti za predškolsku decu

Na nivou Ustanove, prema opredeljenju roditelja, za decu uzrasta od tri do sedam godina se organizuje plesni program u poslepodnevnim satima.

Cilj plesnog programa za decu je:

- Razvoj plesne kulture dece
- Uvođenje različitih oblika kretanja sa i bez muzike
- Uticaj na razvoj orijentacije u prostoru
- Uticaj na razvoj i koordinaciju pokreta
- Zadovoljavanje dečje potrebe za kretanjem
- Negovanje plesnog ton - tona

Sadržaj plesnog programa za decu čine četiri osnovne karakteristike plesnog programa, a to su:

- Ritam odnosno prihvatanje muzike, osećaj za ritam i smisao za plesni pokret
- Oblici kretanja odnosno savladavanje kretanja u osnovnom obliku u odnosu na zahtev muzike
- Pojam plesne slike koji podrazumeva stav, osmeh i držanje koje može biti individualno i kolektivna slika
- Ples kao oblik druženja kao negovanje kolektivnog duha razmena i druženje među gradovima

Način realizacije programa

Program se realizuje tokom godine u nekoliko faza:

Prva faza podrazumeva:

- Razvoj osećaja za ritam putem vežbi pokreta i poza - Na primer pomoću igre "Leti leti lasta"
- Elemente osnovnog kretanja uz muziku kao što je kružno kretanje
kretanje u različitim smerovima
formacije - vrste i dvojnih redova
formacije parova u slobodnom kretanju i organizovanom u sklopu vrste

Druga faza podrazumeva:

- Elemente plesnog koraka uz zahtev držanja tela (glava uspravna, osmeh), stava - poze (spajanje koraka i slika).

Treća faza podrazumeva

- Formiranje plesne koreografije.

Program je nastao u saradnji sa Plesnim savezom Srbije.

Autori programa su: Radomir Krsmanović i Gordana Zatežić, članovi Plesnog kluba „Sava“ iz Beograd i Karolina M. Živković, vaspitač PU „Naša radost“ iz Subotice.

Realizatori programa sa decom u vaspitnim grupama naše ustanove su obučeni vaspitači naše ustanove.

Grupe dece se formiraju na nivou objekta, a program se realizuje jednom ili dva puta nedeljno.

Koordinator programa za Ustanovu je Karolina M. Živković, vaspitač.

2. "ROĐENDAONICE" - programi igara i aktivnosti za proslavu dečjih rođendana

U pojedinim objektima naše ustanove deca rado proslavljaju svoje rođendane. U poznatom ambijentu, uređenom za tu priliku na poseban način, uz poznatog vaspitača koji vodi rođendan i uz nove i interesantne igre i aktivnosti sa drugarima iz grupe i nekim drugim koji takođe rado dolaze da podele radost sa slavljenikom, obezbeđuju se idealni uslovi za ovaj važan događaj za svako dete.

Roditelj je takođe zadovoljan pre svega cenom i prostorom, a onda i programom aktivnosti i osobom kojoj poverava animaciju dece. Trajanje rođendana je tri sata. Deca dobijaju prostor za igru i druženje uz animatora - vaspitača koji vodi računa o njima. Roditelj obezbeđuje posluženje, piće, grickalice i tortu.

Sadržaj aktivnosti je vrlo bogat i raznolik. Zависи od uzrasta slavljenika i njegovih gostiju, stila vaspitača - voditelja rođendana i prostornih uslova vrtića. Kreće se od pokretnih ogara uz muziku, takmičarskih, saradničkih, u

kojima je potrebno nekog nadmudriti ili sarađivati sa nekim, do solo nastupa pod maskama i kostimima i mađioničarskih trikova vaspitača.

Dodatne aktivnosti kojima se ovekovečuje važan datum su snimanje video kamerom i fotografisanje što obezbeđuje roditelj.

Roditelj sa Ustanovom sklapa aranžman i angažuje vaspitača po svovjoj želji. Jedan deo uplate pripada vaspitaču - animatoru, a drugi deo ostaje vrtiću u kome se rođendan održava.

SARADNJA SA PORODICOM

Uloga predškolske ustanove kao dopuna porodičnom vaspitanju je danas ponovo vrlo aktuelna, jer je društvena uloga savremene porodice izrazito oslabljena. S druge strane, bez suštinskog povezivanja ustanove i porodice nema efikasnih programa. Tek kada su uticaji vrtića i porodice prožeti i usaglašeni može se očekivati pozitivan uticaj na razvoj predškolskog deteta.

Dobiti za dete od ove saradnje su višestruke. Lakše prebrode probleme tokom perioda adaptacije na vrtić i jaslice. Svi uticaji su razvojno podsticajni za dete ako postoji kontinuitet usklađenih uticaja roditelja i vrtića.

Roditelji kvalitetnom saradnjom sa vrtićem dobijaju jedinstvenu priliku da upoznaju svoje dete i izvan porodičnog konteksta. Imaju takođe šansu da usavrše svoje roditeljske veštine i budu zadovoljniji sobom, koristeći svoje potencijale i talente.

Vaspitači uspešnom saradnjom sa porodicom napreduju u sferi profesionalne kompetencije, a osim priznanja od strane roditelja za svoj rad, dobijaju i njihovu značajnu podršku u pripremi i realizaciji aktivnosti u vrtiću.

Postajući partneri, roditelji i ustanova ostvaruju saradnju na najvišem nivou, što se najbolje odražava na život i razvoj predškolskog deteta.

Saradnja ustanove i porodice odvija se planski i sistematski tokom čitave godine, uključujući učešće roditelja u planiranje i programiranje ove saradnje.

Na nivou Ustanove funkcioniše Savet roditelja koga čine predstavnici svih vrtića. Svoje predstavnike roditelji imaju i u Uprstavnom odboru Ustanove. Zastupajući interese vrtića, aktivno se uključuju u izradu Razvojnog plana Ustanove. Takođe su članovi nekih timova Ustanove, kao što je tim za Prevenciju nasilja, Tim za bezbednost dece u Ustanov i sl.

U cilju što uspešnijeg delovanja Ustanove i porodice, saradnja između vrtića i porodice odvija se kroz sledeće oblike:

- **Raznovrsne načine međusobnog povezivanja i informisanja o detetu** - Svakodnevni individualni kontakti, Kutak za roditelje sa knjigama i brošurama, Panoi za obaveštenja i dečje radove, Roditeljski sastanci, Radionice za roditelje, Otvoreni dani, Priedbe, Izložbe, Svečanosti, Obeležavanje značajnih datuma za porodicu i vrtić i sl.

- **Stalnu uzajamnu podršku** – Ustanova porodici obezbeđuje pomoć stručnjaka raznih profila, pedagoga, psihologa, logopeda, socijalnog radnika, saradnika za likovno i vaspitača, a roditelji pomažu Ustanovi u pripremanju ambijenta za razne svečanosti, u izradi didaktičkog materijala, igračaka i opreme, praćenju dece na izletima i šetnjama i sl.
- **Razmenu pedagoških, medicinskih i dijetetskih iskustava** između vaspitača i roditelja i roditelja međusobno. Teme mogu biti: Disciplinovanje dece u vrtiću i porodici, Problemi adaptacije, Prilagođena ishrana dece, Rešavanje problema ponašanja dece, Kako odabrati dobru igračku i knjigu za dete i sl.
- **Stvaranje prilika za zajedničko življenje i druženje** dece i roditelja u vrtiću i izvan njega. Te prilike mogu biti:
  1. **Svakodnevne situacije** - prilikom dolaska i odlaska dece.
  2. **Prigodne situacije** - spontane posete roditelja, praznici, proslave, svečanosti, priredbe, rođendani, manifestacije.
  3. **Planirane situacije** - konsultacije, grupni i opšti roditeljski sastanci, informativni, tematski i radioničarski roditeljski sastanci.
  4. **Specijalne situacije** - u toku perioda adaptacije, posle duže bolesti deteta, smrti u porodici, prinove u porodici.
  5. **Neposredno uključivanje roditelja u vaspitno - obrazovni rad** - učestvovanje u pripremi i realizaciji aktivnosti ili delova aktivnosti kao što je pričanje priče, gluma, predstavljanje zanimanja, kreativno eksperimentisanje, organizovanje poseta, uređivanje ambijenta i sl.
  6. **Zajedničke aktivnosti** - sakupljanje raznih stvari i materijala, uređivanje dvorišta, izrada didaktičkog materijala, igračaka i opreme, dobrotvorne akcije i td.
  7. **Zajednički izlasci** - šetnje, izleti, posete pozorištu, odlasci na koncerte

Osim medicinskih sestara i vaspitača koji najneposrednije i kontinuirano saraduju sa roditeljima, u povezivanju sa porodicom i podizanju njihove vaspitne kompetencije, učestvuju i stručni saradnici, pedagozi, psiholozi i logopedi kroz različite oblike saradnje kao što su:

- Individualni savetodavni rad
- Radionice za roditelje
- Tematski roditeljski sastanci

- Predavanja na teme koje zanimaju roditelje ili su aktuelne zbog dešavanja u grupi dece
- Prateći materijali: plakati, flajeri, edukativni filmovi na razne teme
- Prezentacije istraživanja u kojima su učestvovali i roditelji
- Timski rad u Inkluzivnom programu i programu Zajedno u adaptaciji.

Saradnja Ustanove i porodice treba da bude planirana, sistematska i osmišljena. Vaspitači i sestre treba da znaju šta, kako, zašto i kojim tempon nešto žele da postignu sa roditeljima. Važno je da se uvažavaju međusobne potrebe i očekivanja roditelja i Ustanove i pokaže obostrana zainteresovanost i inicijativa. To znači da se i roditelji uključuju u planiranje same saradnje.

Na nivou Ustanove postoji Savet Roditelja, a svaki vrtić ima svoj Savet koga čine predstavnici svake vaspitne grupa. Oni se bave tekućim pitanjima života i rada vrtića i aktuelnim događajima i problemima.

Trudimo se da roditelje dobijemo za saradnju od njihovog prvog kontakta sa Ustanovom. Od upisa, adaptacije pa nadalje. Kad dete oseti prijateljski odnos između roditelja i vaspitača lakše prihvata novu sredinu i u njoj se oseća bezbedno, prihvaćeno i prijatno.

U narednom periodu u planu je osmišljavanje rada Savetovaništa za roditelje na nivou Ustanove, za koje je potrebno osmisliti i izraditi program i finansijsku konstrukciju.

SARADNJA SA DRUŠTVENOM SREDINOM

Da bi institucionalno vaspitanje i obrazovanje predškolske dece preraslo u društveno vaspitanje, neophodno je da se predškolska ustanova poveže sa društvenom sredinom i otvori za uticaje koje ona ima. Programi koje Ustanova nudi imaju efekta na dečji razvoj u onoj meri u kojoj su u njih uključeni roditelji i lokalno okruženje.

Lokalna zajednica ima važnu ulogu u stvaranju uslova za uspešno ostvarivanje ciljeva i realizaciju programa predškolske ustanove. Saradnja sa lokalnom zajednicom je ustvari način življenja sa okruženjem. Ako se ona ostvari na pravi način, uz međusobno poznavanje, uvažavanje i zainteresovano povezivanje, lokalna zajednica može da pomogne u rešavanju niza bitnih pitanja i problema vezanih za život dece u Ustanovi.

Lokalna zajednica može da pomogne da se ostvari veći obuhvat predškolske dece, da se obezbede dvorišta i igrališta i opreme po standardima, da se obezbede prostori za akcije, programe i manifestacije kroz koje deca mogu da se predstave lokalnoj zajednici istovremeno je upoznavajući i šireći iskustva i vidike.

Ustanova može sa svoje strane da inicira niz aktivnosti kojima će omogućiti i deci koja nisu obuhvaćena predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem da dožive deo onog iskustva koje imaju deca u vrtiću. To mogu

biti neki oblici vanporodičnog vaspitanja kao što su kreativne radionice, izložbe, javni nastupi i priredbe, prigodni praznični programi, manifestacije i sl.

Jedan od bitnih uslova uspešnosti saradnje lokalne zajednice i Ustanove i postizanje pozitivnih efekata te saradnje na dečji razvoj je i vaspitač koji poznaje socio - kulturna obeležja regiona u kome radi. Vaspitač koji poznaje tradiciju, predanja, verovanja, narodne pesme i igre i sl. Takav vaspitač znatno olakšava prenos kulturnih dobara deci, celovitiju integraciju obrazovnih sadržaja i doprinosi da dečja iskustva budu doživljena i autentična.

PU "Naša radost" ostvaruje bogatu saradnju sa društvenom sredinom. Tu spadaju već tradicionalno dobri odnosi sa kulturnim i obrazovnim institucijama grada kakve su Dečje pozorište, Gradska biblioteka, Gradaski muzej, Galerija Likovni susret, Muzička škola, Baletska škola, Visoka strukovna škola za obrazovanje vaspitača. Zatim saradnja sa sportskim klubovima i udruženjima, Zdravstvenim centrom, Razvojnim savetovalište, Centrom za socijalni rad, Ministarstvom prosvete - odeljenjem u subotici, Kulturnim centrom Roma, Gerontološkim centrom, mesnim zajednicama, Pokrajinskim sekretarijatom za prava nacionalnih manjina, Lokalnom samoupravom i td.

Takođe saradujemo sa Filozofskim fakultetom i strukovnom školom u Novom sadu, kao i sa predškolskim ustanovama Vojvodine, Srbije i zemalja u okruženju, kao i sa svim strukovnim udruženjima vaspitača, sestara i stručnih saradnika. Kako to izgleda sabrano i oživljeno u prigodnim aktivnostima ilustrirajuće programi pojedinih manifestacija.

MANIFESTACIJE

Cilj manifestacija je promovisanje dece i dečjeg sveta, njihovih veština, sposobnosti, umenja i znanja kroz različite produkte i kreacije: rečju, slikom, crtežom, pokretom, rukotvorinama, pesmom, igrom. Organizuju se najčešće jednom godišnje ili su vezane za određene datume i godišnja doba. Organizovane su na nivou Ustanove, vrtića, vaspitne grupe, Na nivou različitih udruženja i organizacija, na nivou grada i td. Tu spadaju :

- Klincijada - tradicionalna smotra dečjeg stvaralaštva koja se organizuje u maju mesecu
- Dečja nedelja - u oktobru
- Zmajeve dečje igre - u aprilu i maju
- Porodica, to je moja snaga - u maju
- Noć muzeja - u maju
- Likovni konkursi - tokom godine
- Prolećni maskembali
- Zlatna jesen
- Novogodišnje čarolije
- Letnji programi

1. "KLINCIJADA"

Duga je tradicija koju PU "Naša radost" sa ljubavlju neguje punih dvadeset pet godina. Na temelju nekadašnjeg sleta, koji se svakog 25. maja održavao na Stadionu malih sportova, stručni tim Ustanove, sada već daleke 1987. godine, iznedrio je Manifestaciju svekolikog stvaralaštva predškolske dece i dao joj ime Klincijada.

Kao manifestacija slobodnog i spontanog stvaralaštva, Klincijada nije obaveza već želja vaspitača, da sa roditeljima, decom i sugrađanima podeli vrhunac dečje kreativnosti u onom vidu koji datoj grupi dece najviše odgovara. Vaspitači koji sa svojom grupom dece žele učešće na Klincijadi, sagledavaju sposobnosti i želje dece u grupi, biraju čime će se predstaviti i zajedno sa decom stvaraju i uvežbavaju svoj nastup.

U zavisnosti od kreativnosti i sposobnosti samih vaspitača i njihove grupe dece, pripremaju se ritmičke, dramske, lutkarske, horske, orkestarske tačke, narodne igre, likovni radovi, govorno stvaralaštvo.

Program Klincijade za decu, roditelje i sugrađane traje od tri do pet dana zaredom i tokom godina se održavao u tri prostora u našem gradu. U MKC "Nepker" u prepodnevnom terminu za decu, nastupa preko 1000 mališana u ritmičkim tačkama, narodnim igrama, tradicionalnim dečjim igrama, koreodramama, dramatizacijama, lutka igrama, nastupima dečjih orkestara i horovima.

U popodnevnom programu, u istom prostoru, u dva ili tri dana, za roditelje se ponovljaju koreodrame i dramatizacije, a ne retko u ovom terminu nastupaju i gosti Klincijade iz našeg grada, članice baletskih i plesnih klubova predškolskog uzrasta.

Jedan dan u "nedelji Klincijade", u popodnevnom satima u Hali sportova, rezervisan je za najmasovniji program za roditelje i ostale građane, u kome nastupa preko 1000 dece u ritmičkim tačkama, narodnim igrama i tradicionalnim dečjim igrama.

U Velikoj većnici Gradske kuće održava se memorijalni koncert "Nevzeta Kadirić" na kome nastupaju amaterski domaći i gostujući horovi i orkestri predškolske dece. Među njima su:

- Dva orkestra Ustanove: orkestar "Nevzeta Kadirić" iz vrtića Šumica koji vodi Janoš Balaž i orkestar "Sunčica" iz vrtića Marija Petković koji vodi Marina Piuković,

- Pet horova Ustanove: hor "Nevzeta Kadirić" iz vrtića Šumica koji vodi vaspitač Zorica Husar, hor "Veseli slavuj" iz vrtića Zeka koji vodi vaspitač - volonter Ivan Romić, hor "Sunčica" iz vrtića Marija Petković koji vodi vaspitač Marina Piuković, hor "Virtuozi" iz vrtića Zvezdice koji vodi vaspitač Erika Nanaši i hor "Raspevani cvrčak" iz vrtića Sanda Marjanović, koji vode vaspitači Nataša Vrapčević i Nebojša Markez,

- Gostujući horovi i orkestri iz PU "Poletarac" iz Kanjiže i drugih predškolskih ustanova.

U okviru ovog programa uvek nekolicina dece ima solo tačke na klaviru. To su deca koja pohađaju naše vrtiće i Muzičku školu u Subotici.

Sve češće se dešava da ima vrtića, koji kompletno nastupaju na manifestaciji. Iz godine u godinu se povećava broj nastupa. Izbor muzike je

sve kvalitetniji. Neke dramatizacije izvode se na autorske tekstove samih vaspitača, kao što su tekstovi Dragice Ušumović i Nataše Vrapčević.

Neki vaspitači sviraju muzičku pratnju za dečje nastupe, kao što su Ivan Romić, Monika Laudis Nanaši, Nataša Vrapčević, Nabojša Markez, Silvija Putz, Mirjana First, Gabrijela Vuković, Biljana Kujundžić.

Ima izuzetno kvalitetnih likovnih radova na izložbi i originalno ilustrovanog i zanimljivog govornog stvaralaštva dece. Raste zainteresovanost lokalnih medija za Manifestaciju i izuzetno je velika posećenost svih programa u gradu.

Zbog svega gore navedenog, želimo još više da unapredimo Klincijadu, kako bi jednog dana ona postala gradska manifestacija od posebnog značaja i bila uvrštena u godišnji kalendar opštinskih manifestacija, što bi podrazumevalo i materijalnu podršku.

Uz takvu saradnju i podršku lokalne sredine mogli bismo da obezbedimo materijalnu pomoć vaspitačima u realizaciji zamisli, kvalitetniju tehničku podršku, bezbedniji prevoz dece i nastupa, besplatne autobuse za decu, posebno iz seoskih sredina i sl.

Organizatori i koordinatori Manifestacije "Klincijada" su Ljubica Suturović, saradnik za likovno i Arsen Čosić, animator kulturnih aktivnosti Ustanove.

2. "DEČJA NEDELJA"

Tradicija obeležavanja Dečje nedelje u svetu i kod nas meri se decenijama. Prvi put je Dečja nedelja na našim prostorima obeležena 1934.godine. na inicijativu organizacije Prijatelja dece Srbije. Dečja nedelja je 1987.godine precizirana Zakonom o društvenoj brizi o deci.

Manifestacija se menjala kroz vreme, ali je njena suština ostala ista. To znači da je tokom te nedelje:

- Svestrana saradnja države (grada), različitih ustanova, institucija, pojedinaca i stukovnih organizacija sa školama i vrtićima u interesu dečjeg razvoja;
- Skretanje pažnje na posebnost dečjeg sveta i detinjstva;
- Pokretanje inicijativa i programa koji će doprineti poboljšanju položaja dece u Srbiji.

Hvatamo se u koštac sa teškim vremenima u kojima živimo, svesni da baš ova deca ovde i sada žive svoje detinjstvo i nemaju vremena da čekaju bolja vremena. Nećemo dozvoliti da to utiče na ostvarenje naše misije da decu "zarazimo" kreativnošću, slobodom izbora, umetnošću, nudeći im raznovrsne kulturne, umetničke i sportske sadržaje kojima mogu da ulepšaju svoje odrastanje.

Trudimo se da tokom Dečje nedelje angažujemo što više ustanova

i pojedinaca koji rade sa decom i za decu. Mnogo lepih trenutaka u Dečjoj nedelji organizuju i sami vaspitači u saradnji sa roditeljima i prijateljima dece.

Akcije koje se tradicionalno svake godine organizuju na nivou Ustanove su:

1. **"Gde knjige stanuju i nama se raduju"** – posete Dečjem odeljenju Gradske biblioteke,
2. **"Muzika i note, gle, lepote"** - posete Muzičkoj školi, jedan školski čas upoznavanja sa instrumentima, isprobavanje istih i mali koncert za decu.
3. **"Istorija moga grada"** – posete Gradskom muzeju
4. **"Na filmskoj traci naši su junaci"** – filmske projekcije crtanih filmova, sala ART bioskopa "Lifka Šandor".
5. **"Uhvati se u kolo, ko to ne bi vol'o"** – posete HKC „Bunjevačko kolo“ tokom koje mališani oblače nošnje, upoznaju instrumente, igraju pokretne igre u sali za folklor. SPORTOM
6. **"Od slabića do zdravog ljudskog bića"** – posete sportskim klubovima: Karate klub ENPI, Gimnastički klub PARTIZAN, Stono - teniski klub SPARTAK.
7. **"Za korak prav balet ja zdrav"** – baletski čas sa članicama studija MON MIRAGE LARISA, CREATIVE.
8. **"Vrtić u vrtiću"** – druženje dece iz različitih vrtića, posete selo – grad i grad – selo, druženje dece iz susednih vrtića kroz kreativne radionice, šaljive igre i igre na dvorištu.
9. **"Vrtić u ZOO vrtiću"** – posete ZOO vrtu na Paliću
10. **"Što je meni malo i kratko, nekome može biti slatko"** – akcija sakupljanja nošene obuće, odeće i korišćenih igračaka, traje tokom celog meseca oktobra, a sakupljeni odevni predmeti i igračke šalju se u vešeraj Ustanove.
11. **"Knjiga drug je moj, nek postane i tvoj"** - akcija sakupljanja slikovnica i knjiga za najmlađe, koje će se pokloniti dečjem odeljenju Gradske biblioteke.

Kao novina od ove godine, u sadržaj Dečje nedelje je uvršćena i akcija **"Tata i mama lutkarite sa nama"**, lutkarska radionica za decu i roditelje, na kojoj se izrađuju lutke zevalice pod nazivom **Papirnata čudovišta**, jer se za izradu lutke koristi papirni "parti" program, tj. papirni tanjirići, čaše i salvete. Radionicu vode Ljubica Suturović i Arsen Ćosić.

Organizatori i koordinatori Dečje nedelje su Arsen Ćosić, animator kulturnih aktivnosti i Ljubica Suturović, saradnik za likovno.

3. "NOĆ MUZEJA"

"Noć muzeja" je manifestacija koja se organizuje u zemljama Evrope. Godine 2011. se PU „Naša radost“ prvi put uključila u ovu manifestaciju kada je oko 70 roditelja i dece učestvovalo u programu koji je organizovan u foajeu

Gradske kuće. „Noć muzeja“ se održava svake godine u maju. Planira se da Ustanova i narednih godina učestvuje u programima obeležavanja ove manifestacije.

Koordinatori Manifestacije na nivou Ustanove su: Violeta Vrcelj Odri, pedagog, Ljubica Suturović, saradnik za likovno i Arsen Ćosić, saradnik za kulturne delatnosti.

4. "PORODICA – TO JE MOJA SNAGA" – interaktivna izložba

„Porodica to je jedan OKUP“. Ovako je šestogodišnja devojčica Lena iz vrtića "Sanda Marjanović" 2010. godine objasnila šta je to porodica.

Predškolska ustanova "Naša radost" je od školske 2010./2011. godine u svoj program javnih manifestacija uvrstila i interaktivnu izložbu pod nazivom "Porodica – to je moja snaga", koja se održava povodom 15. maja, međunarodnog dana porodice. Vreme održavanja Izložbe je maj mesec, u periodu koji će obuhvatati i 15. maj, međunarodni dan porodice.

Želimo da porodični "okup" osvežimo kapljicama bliskosti i osmeha u godinama koje su pred nama.

Ciljevi Izložbe su:

- Osnaživanje roditelja u roditeljskoj ulozi
- Jačanje kompetencije predškolske ustanove
- Skretanje pažnje javnosti na probleme sa kojima se suočava današnja porodica u našoj sredini.

Aktivnosti koje Izložba sadrži su:

- Izložba produkata u gradskom prostoru
- Radionice za roditelje i decu
- Kreativne radionice za roditelje i decu
- Edukativne radionice za roditelje
- Grupe podrške.

Sadržaj i mesto održavanja aktivnosti:

Na izložbi se izlažu produkti nastali u vrtićima u okviru različitih aktivnosti, programa i projekata čiji je cilj osnaživanje veza između članova porodice. Produkti mogu biti fotografije, panoi, video zapisi, rukotvorine, slike, crteži, skulpture, posterii koji svedoče o zajedničkom učestvovanju članova porodice u aktivnostima čiji je inicijator vrtić. Radionice za decu i roditelje se održavaju u vrtićima, a u gradskom prostoru izložba, radionice i grupe podrške.

Evaluacija

Kvalitet izložbe i aktivnosti procenjuju vaspitači, medicinske sestre, stručni saradnici i roditelji, kao i članovi porodice koji su učestvovali na izložbi i to popunjavanjem pripremljenog upitnika na licu mesta. Osim toga, povodom Izložbe je otvorena i Knjiga utisaka za posetioce izložbe.

Realizatori i animatori aktivnosti za decu i roditelje su vaspitači, medicinske sestre i stručni saradnici, a autor Izložbe "Porodica - to je moja snaga" je Violeta Vrcelj Odri, pedagog.

5. "DOBRA IGRAČKA "

Istorijat ideje

Manifestacija "Dobra igračka" okuplja predškolske radnike Vojvodine oko najvažnije stvari na svetu, dečje igre i igračke. Centar interesovanja nisu bilo kakve ni bilo koje, niti gotove industrijske igračke, nego igračke koje za decu u vrtićima izrađuju za njih i zajedno sa njima njihovi vaspitači, medicinske setre i stručni saradnici.

To je završna manifestacija na kojoj se prispeli radovi predstavljaju kroz izložbu igračaka, izveštaj stručnog žirija i film koji prikazuje igračke u funkciji, kroz igru dece koja čine dečji žiri.

Ova manifestacija postoji više od dvadeset godina. Njena prvobitna ideja je potreba da se promoviše kreativni rad vaspitača, sestara i stručnih saradnika, da se stvori prilika za razmenu ideja i iskustava i razviju standardi kvaliteta dobre savremene igračke.

Iako se zove konkurs, manifestacija nije takmičarskog karaktera. Cilj manifestacije je da okupi predškolske radnike, promoviše struku i oda priznanje kvalitetnom radu i stvaralaštvu onih koji se profesionalno bave decom i njihovim razvojem u vrtiću. Ipak, s obzirom da radove procenjuje dečji žiri i stručni žiri odraslih, izaberu se najuspešnija ostvarenja, bez rangovanja. Nagrade su skromne, u vidu stručnih knjiga i zahvalnica.

Organizator i domaćin manifestacije je PU "Naša radost" iz Subotice na čelu sa direktorom Jašom Šimićem u saradnji sa Udruženjem vaspitača Vojvodine koje predvodi Radmila Petrović. Sponzor je Pokrajinski sekretarijat za socijalnu politiku i demografiju na čelu sa Novkom Mojić.

Uzimajući u obzir lepotu i značaj manifestacije, Udruženje vaspitača Vojvodine je imalo sluha i zajedno sa PU "Naša radost" iz Subotice podržalo napore da se sačuva i unapredi ova manifestacija, a sedište njenog održavanja tradicionalno ostane u Subotici.

Održavanje Manifestacije

Manifestacija se održava svake druge godine u martu mesecu u raznim prostorima grada, ali najčešće u Svečanoj većnici Gradske kuće koji obezbeđuje grad Subotica, kao osnivač Ustanove. Na konkurs se svaki put prijavljuje sve veći broj autora iz mnogih predškolskih ustanova Vovodine. Poslednji put na konkursu je učestvovalo 58 autora iz 14 predškolskih ustanova sa 26 igračaka i didaktičkih sredstava.

Dečji žiri čine deca uzrasta 5-7 godina iz vrtića „Zeka“ i „Sanda Marjanović“. Dečji žiri vodi Snežana Jocić, vaspitač.

Stručni žiri predvodi Karolina Živković, vaspitač. Članovi stručnog žirija su: dr Slavica Kostić, profesor na Visokoj strukovnoj školi za vaspitače u Subotici, Jasmina Kukić, pedagog, mr Dijana Kopunović, psiholog, Snežana Jocić, vaspitač i Dijana Burnać, vaspitač.

Stručnu temu u vezi sa značajem igračke za razvoj predškolskog deteta ili nešto slično, ali povezano sa igračkom, izlaže neko od eminentnih stručnjaka iz oblasti predškolstva, kao što je Emil Kamenov, Jasmina Klemenović i drugi, a ilustraciju iz prakse na tu temu pripreme stručni saradnici Ustanove ili gosti.

Na manifestaciji učestvuju predstavnici predškolskih ustanova, visokih strukovnih škola za vaspitače i fakulteta Vojvodine. Svečana sala gradske kuće bude puna do poslednjeg mesta, što znači da manifestaciju prati oko 180 učesnika. S obzirom na značaj i tradiciju manifestaciju prate i lokalni mediji, štampa i televizija.

Evaluacija Manifestacije

Učesnici uz program Manifestacije dobijaju evaluacione listiće koje popunjene vraćaju organizatorima. Obradom podataka iz upitnika dobijamo jasniju povratnu informaciju o tome kako su učesnici doživeli i procenili Manifestaciju. Učesnici su ostvarenost ili slaganje sa pitanjima iz evaluacije procenjivali na skali od šest do deset ili davali svoje procene i sugestije na pitanja otvorenog tipa.

Na manifestaciji se učesnici osećaju veoma dobro. Njihova očekivanja od Manifestacije se ostvaruju u veoma velikoj meri.

Učesnici na Manifestaciji saznavaju nešto novo, potvrđuju svoja iskustva i dobijaju ideje za svoj dalji rad.

Učesnici kao posebno dobro ističu: dobru organizaciju, kvalitet filma sa prikazanim igračkama, rad dečjeg žirija, izložbu igračkaka, entuzijazam, kreativnost, trud, ljubav i nove ideje vaspitača.

Ono što učesnici najčešće zameraju je kratkoća filma i nemogućnost da se detaljno sagleda način igranja sa svakom od igračkaka, mada film obično traje 15 do 20 minuta.

Učesnici predlažu da se održava što više ovakvih skupova, da se podele uputstva za korišćenje igračkaka i CD - ovi za sve Ustanove. što mi obično i ispunimo i dodaju da bi bilo dobro da se najbolje igračke naprave i podele svim ustanovama, da autori sami predstave svoje igračke, da se okupe i proizvođači igračkaka i da i učesnici Manifestacije ocenjuju igračke i td.

Velika većina učesnika bi rado ponovo došla na Manifestaciju.

I na kraju učesnici obično domaćinima i organizatorima upućuju mnoštvo lepih i podržavajućih poruka kao što su: Sve čestitke za organizaciju, Dobri ste, Hvala, Svaka čast, Sve pohvale, Samo napred, Nastavite tako i dalje, Čestitamo i želimo da zadržite tradiciju, Pohvaljujemo ideju Manifestacije, jer podstiče osveženje u radu vaspitača.

Zaključci i perspektive

Manifestacija "Dobra igračka" je vrlo uspešna i posećena. Organizatori su dobili potvrdu za ideje i podršku za dalje širenje i usavršavanje. Izražena je potreba za standardizacijom kvaliteta i mogućnost

dodele znaka *Dobra igračka*. To zahteva povezivanje sa relevantnim ministarstvima i stručnim timovima na nivou države.

Postoji ideja da se izradi Katalog svih do sada prezentovanih igračaka ili Zbirke kartica sa fotografijama i pravilima korišćenja najboljih od njih.

Moguće je Manifestaciju razvijati u pravcu osmišljenijeg stručnog usavršavanja, uz organizovanje niza radionica na temu igračke i igre, a zatim i praktičnih aktivnosti u vrtićima. Moguće je osmišljavanje i dvodnevnog stručnog skupa, koji bi omogućio bliže i temeljnije upoznavanje sa korišćenjem i izradom pojedinih igračaka i neposredniju razmenu sa njihovim autorima, ali i stvorio uslove za realizaciju seminara sa nekim drugim interesantnim i aktuelnim stručnim temama.

Takođe oživljavaju i stare ideje, kao što je ideja da se u Manifestaciju uključe i svoje mesto nađu i proizvođači igračaka, da se uz brojnije sponzore obezbede veća materijalna sredstva za realizaciju, što bi omogućilo uvođenje i izvesnih novina u samu Manifestaciju.

S tim u vezi predloženo je da nagrade za autore budu finansijski značajnije, kako bi se održala motivacija za produkovanjem novih ideja i pomogli autori u pokrivanju troškova tokom realizacije ideja. Time bi se dao doprinos povećanju kvaliteta izrade i trajnosti igračaka, a samim tim i standardizaciji koja bi garantovala da naziv *Dobra igračka* podrazumeva najbitnije stručno određene kriterijume koji se moraju ispoštovati.

Potrebno je u toku priprema Manifestacije određenije razraditi pravila učestvovanja na konkursu, koja bi se odnosila na bitne podatke o igračkama, autorima, nazivima, procedurama i td. i blagovremeno ih proslediti ustanovama, kako ne bi dolazilo do nesporazuma u tumačenju uslova i očekivanja autora i učesnika.

Obostrano je prihvatljiva inicijativa uključivanja studenata, budućih vaspitača, u Manifestaciju kao autora, a ne samo posmatrača kao što je bilo do sada. Takođe smatramo da bi uključivanje učesnika Manifestacije u vrednovanje igračaka na samoj izložbi podiglo kvalitet i obogatilo dijalog, razmenu i doprinelo življij i neposrednijoj komunikaciji.

Tim za organizaciju Manifestacije čine: Karolina M. Živković, Arsen Ćosić, Snežana Jocić, Ljubica Suturović i Jasmina Kukić.

Koordinator Tima za organizaciju manifestacije je Jasmina Kukić, pedagog.

6. "DECA DECI" - muzičko - ritmički program na otvorenom

Program "Deca deci" se organizuje u okviru Međunarodnog festivala pozorišta za decu, koji se u našem gradu tradicionalno održava svake godine u trećoj nedelji maja meseca. Predškolska deca naše ustanove u okviru te manifestacije organizovano posećuju pozorišne predstave koje su na repertoaru festivala, a koje dolaze iz zemlje i inostranstva i izvode se na raznim jezicima.

Osim toga na bini na centralnom trgu, gde se izvode neke od predstava prateći programi Manifestacije, predškolska deca starijeg i najstarijeg uzrasta,

zajedno sa svojim vaspitačima, pripremaju tačke za Program "Deca deci". To su muzičko - ritmičke koreografije koje izvode deca u većim i manjim grupama uz dečju, klasičnu i modernu muziku.

7. "FARŠANG" - pokladne igre

Pokladne igre pod nazivom "Faršang" su manifestacija obeležavanja običaja "teranja" zime. Obeležava se u februaru i martu mesecu kroz maskenbale u vrtićima i maskirane povorke dece koje se šetaju gradom i bučnim rekvizitima, šarenilom i veseljem pokušavaju da uplaše i oteraju zimu na izmaku. Običaj označava i naglašava značaj početka novog ciklusa rasta i razvitka koji je bio bitan za opstanak čoveka u zajednici sa prirodom.

Podstiče kod dece svest o prirodnim ciklusima i svekolikoj povezanosti i međuzavisnosti čoveka i prirode. Povezuje decu sa običajima kraja u kome žive, podstiče ih na kreativnost i saradnju i jača osećaj životnosti i radosti zajedničkog delovanja i doživljavanja.

IZLETI

Izleti se organizuju sa ciljem rekreacija, jačanje zdravlja, prevencije negativnih uticaja stila života i sredinskih faktora, podsticanja psihofizičkog razvoja predškolske dece, razvijanja ekološke svesti o sveopštoj povezanosti sa prirodom, formiranja pozitiivnog stava prema različitosti i negovanja drugarskih odnosa.

Na nivou Ustanove tj. vrtića i vaspitnih grupa najčešće se organizuju:

- Jednodnevni izleti na obližnje salaše, Rokin salaš, Katai salaš - po dogovoru sa roditeljima
- Posete ergeli Majur na Kelebiji i Zobnatici kod Bačke Topole - proleće i jesen
- Odlasci u ZOO - vrt na Paliću - tokom Dečje nedelje
- Posete privatnim seoskim domaćinstvima, njivama, voćnjacima - u saranji sa porodicom

SARADNJA SA KULTURNIM I SPORTSKIM INSTITUCIJAMA

Saradnja sa kulturnim i sportskim institucijama upotpunjuje društveni kontekst razvoja dece. Po tradiciji, naša ustanova planira i neguje bogatu i raznovrsnu saradnja sa značajnim institucijama sporta i kulture u gradu i okolini. Najvažnije od njih su:

- Posete pozorišnim predstavama u Dečjem pozorištu - po pozivu
- Posete Gradskoj bilioteci - na proleće za najstarije grupe
- Posete Muzičkoj školi - mini koncerti, kamerna dela, upoznavanje instrumenata, po dogovoru sa školom

- Održavanje mobilnih pozorišnih predstava u vrtićima u saradnji sa malim pozorišnim trupama iz Subotice, Novog Sada i Beograda - jednom mesečno
- Posete Karate klubovima, teniskom klubu, hokejaškom klubu i sl. - tokom Dečje nedelje
- Saradnja sa Baletskom osnovnom i srednjom školom Raičević - po dogovoru.

SARADNJA SA OSNOVNOM ŠKOLOM

Dobra saradnja predškolske ustanove i osnovne škole je izuzetno važna za održavanje kontinuiteta uticaja na razvoj i napredovanje deteta. Takođe je veoma bitna za obezbeđivanje što lakšeg i neprimetnijeg prelaza iz jedne u drugu instituciju i prihvatanje novina u vezi sa zahtevima, očekivanjima i promenama koje znači za život deteta i njegovu porodicu.

Ukoliko ova dva početna stupnja vaspitanja i obrazovanja ne usklade svoje delovanje, može doći do zanemarivanja, pa i poništavanja rezultata ostvarenih na predškolskom stupnju, a bitno različita sredina i zahtevi škole mogu stvoriti teškoće u adaptaciji deteta.

U programu vrtića treba da bude anticipirano ono što decu očekuje u školi, a škola treba da prihvati i pojača efekte rada i učenja u vrtiću.

Kontinuitet se zasniva na:

- Poštovanju karakteristika dečjeg razvoja
- Dvosmernosti saradnje vrtića i škole
- Uključivanju roditelja u saradnju.

Tradicionalno dobra saradnja Ustanove sa osnovnim školama se odvija kroz sledeće oblike:

- Saradnja učitelja, vaspitača i stručnih saradnika koja se dešava na nivou individualnih susreta i saradnje, preko satanaka učitelja škole i vaspitača okolnih vrtića, do zajedničkih roditeljskih sastanaka koje drže zajedno stručni saradnici predškolske ustanove i škole. Dragocene su posete učitelja vrtićima radi upoznavanja dece i programa rada vaspitača. Takođe su vrlo korisni i informativni susreti timova za decu sa smetnjama u razvoju sa stručnim saradnicima i učiteljima škole u koju je upisano dete.
- Posete dece iz vrtića školi sa ciljem upoznavanja objekata, organizacije aktivnosti u školskom prostoru, prisustvovanja časovima prvih razreda i sl.
- Posete đaka prvaka vrtiću sa ciljem učestvovanja u zajedničkim aktivnosti u prostorijama vrtića i razmenom doživljaja i informacija.
- Zajedničke aktivnosti dece iz Ustanove i škole kao što su: šetnje, proslave, priredbe, izložbe i drugo.

- Zajednički sastanci roditelja, učitelja, vaspitača i stručnih saradnika.
- Zajedničko korišćenje objekata, terena i drugih prostora.
- Organizovanje stručnih savetovanja za stručni kadar obeju institucija.
- Prisustvovanje vaspitača i stručnih saradnika vrtića otvorenim časovima škole kao pomoć porodici i deci da upoznaju učitelje u neposrednom kontaktu i dožive različite načine rada i komuniciranja pojedinih učitelja itd.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE OSTVARIVANJA PREDŠKOLSKOG PROGRAMA USTANOVE

Evaluacija i samoevaluacija su sastavni deo vaspitno - obrazovnog procesa u Ustanovi i sastavni deo svakog učenja. One su bitne jer vode osveščivanju znanja, osvetljavaju put razvoja i trasiraju naredne korake u njemu. Takođe doprinose konstantnom poboljšanju kvaliteta rada.

U našoj ustanovi se evaluacija vrši:

- Na nivou svake vaspitne grupe,
- Na nivou posebnih programa koji se realizuje u određenim grupama
- Na nivou cele Ustanove.

Na nivou svake vaspitne grupe za to je najodgovorniji i najmerodavniji vaspitač odnosno medicinska setra. Vaspitač prati i procenjuje napredovanje svakog deteta i grupe u celini. Kao najbolji pokazatelj za to služi radna knjiga vaspitača i medicinskih sestara, posebno deo koji se odnosi na beleške o deci i nedeljne, etapne i tromesečne evaluacije vaspitno - obrazovnog procesa.

Takođe je za to relevantna i dragocena i druga lična dokumentacija vaspitača i medicinskih sestara, koja se sastoji od zabeležaka o posmatranju ponašanja i napredovanja deteta, o teškoćama u pojedinim aspektima razvoja i predizetim merama da se one ublaže ili preduprede.

Na nivou vaspitne grupe korisna su još i dečja portfolija, skale razvoja i ponašanja koje se primenjuju najčešće početkom i krajem školske godine i češće ako je potrebno. Zatim su tu ček liste pogodne za ujedničke procene vaspitača i roditelja, pa omiljeni video zapisi, upitnici za roditelje, izveštaji sa sastanaka i savetodavnih razgovora sa roditeljima koje uglavnom vode i pripremaju stručni saradnici.

Na nivou realizacije pojedinih posebnih programa, evaluacija se vrši po planu samog programa i na osnovu instrumenata koji su specijalno za to izrađeni, a koji su navedeni u delu gde su detaljno predstavljeni posebni programi. Za kvalitet te evaluacije su odgovorni koordinatori i realizatori programa.

Na nivou Ustanove evaluacija ostvarenosti Predškolskog programa se realizuje primenom instrumenata za samovrednovanje i vrednovanje rada u

odgovarajućim ključnim oblastima. Koriste se Zapisnici sa stručnih aktiva i vaspitno - obrazovnih veća. Dragoceni su video zapisi sa prezentacijama primera dobre prakse i upoređenja sa iskustvima iz drugih sredina.

Najdetaljnije sumirani rezultati evaluacije su sistematizovani u Godišnjem izveštaju Ustanove o realizaciji vaspitno - obrazovnog rada. Od instrumenata se koriste upitnici, grafikoni, analize, skale, tabele.

Na nivou Ustanove postoje i vredna stručna i naučna istraživanja sopstvene prakse, koja se prezentuju na stručnim skupovima i međunarodnim konferencijama, koja odslikavaju stanje i aktuelnosti u razvoju vaspitno - obrazovne prakse.

Planiramo da tokom ove školske godine izradimo bateriju instrumenata za efikasnije i jednostavnije praćenje rezultata vaspitno - obrazovnog procesa na nivou Ustanove, uključujući u proces evaluacije i dečje roditelje i Osnivača i stručnjake iz Ministarstva prosvete.

Predsednik Upravnog odbora

Direktor

Eva Helena Kulunčić

Jašo Šimić

